

okul öncesi eğitimde yetişkin yanlışları üzerine

yetişkinler imparatorluğu

Sarp Bengü

gendaş

Yetişkinler İmparatorluğu
Sarp Bengü

gendaş

Yetişkinler İmparatorluğu

Yeni Seri: 88

Pedagoji: 7

© GENDAŞ A.Ő., Sarp Bengü İstanbul 1999

Tanıtım amaçlı kısa alıntılar dışında yayıncının
yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Birinci Basım

Ocak 1999

ISBN 975-308-013-1

Direktör

Hasan Öztoprak

Editör

Adnan Özer

Kapak Tasarımı

Murat Bozkurt

Dizgi

Gendaş A.Ő.

Kapak, İç Baskı ve Cilt

Kaya Matbaacılık (656 62 20)

GENDAŞ A.Ő.

Çatalçeőme Sk. No: 19 Cağaloğlu-İstanbul

Tel: (0212) 527 10 20 - 512 94 67 Pbx Fax: 520 82 12

Sarp Bengü

YETİŞKİNLER İMPARATORLUĞU

gendaş

ÖNSÖZ

Çocuk psikolojisinin bulgularını ele alan birçok kitap yazıldı, yayımlandı. Hem çocukların arasında temel bulguları ve eğitim ilkelerini uygulamaya çalışan bir eğitimci olarak, hem de anneanne, babaanne, dedelerin ve anne-babaların hataları sonucunda suçlanan, kişiliği ket alan çocukları seven bir insan olarak bu kitap yazıldı. Çocukların yakınlarından gördükleri “koruyucu” tavırlar ve çocuk olmaları dolayısıyla toplumumuzda gördükleri “sevgi” dikkatimizi çekti.

Bugüne dek (toplumumuzda) aileye alternatif bir kurum izlenimi verdirtilen okul öncesi eğitim kurumlarını küçümseyenlerin ve söz konusu eğitimi önemseyenlerin ne gibi yaşamsal yanlışlar yaptığını göstermek istedim.

Okul öncesi eğitimin, eğitimin öbür kademeleri kadar insanımızın ücretsiz yararlanması gereken doğal hakkı olduğuna (özel bir kurum işletirken dahi) hep inandım. Çocuklara saygı duyarak, on-

ları kendilerine ve çevrelerine yararlı yetiştirmek için bilinçli bir ilgi göstermeye zorunluyuz. Saygı kadar çocuğuna okul öncesi dönemde duyarlı yaklaşan ebeveynlere gereksinimimiz var. Aksi halde şu anda eğitim facialarına yol açmak nedeniyle okul öncesi eğitimde toplu suç işlediğimizi savlamak hiç de güç değil.

Tüm çocuklarımızın yararlanması gereken okul öncesi eğitim hakkını ailelerimiz savunmadıkça Milli Eğitim konusunda yapılan tüm eleştiriler de temelsiz kalıyorlar. İnsan gelişiminin çoğunun tamamlandığı bir dönem (okul öncesi) ilgisiz ve bilinçsiz ellerde geçmemelidir. Kişilik ve özlük hakları ile “bağımsız”lığı savunanlar okul öncesi eğitimden yararlanan, eğitimine temel kazandıranlar olacaktır. Bir okul öncesi eğitimcisi ve ilerideki genç kuşakların arkadaşı olarak üzerlerindeki bilinçsiz baskıyı kaldırmak, onlara saygı duyulmasını sağlamak ve aslında çocuklarına zarar vermek istemeyen, gerçekte çocuklarını seven insanımıza sağlıklı bir etkileşimi göstermek için haklı olarak YAŞASIN ANAOKULU diyorum.

Artık çocuklar üstünde bir dünya görüşü (Weltanschauung) oluşturarak, neredeyse (karikatürize ederek) ideoloji halinde gelmiş YETİŞKİNLER İMPARATORLUĞU’nu yıkalım. Çocukların kişiliklerini yadsıdığımız gibi, saygıya ve tüm diğer insan haklarına sahip olduklarını unutmayalım. Mutsuz bir çocukluk geçiren mutlu bir yetişkin yoktur.

Duyarlı Olmak Ve Güçlü Olmak

İnsanlararası ilişkilerde sorunların hepsi görmekten, duymaktan, eğitmekten, anlayabilmekten ve güçlükleri yenme uğraşından kaynaklanıyor gibi görünür. Oysa sözettiğimiz niteliklerin hiçbiri “sorun” a neden olmadığı gibi sorun gibi algılanan olgular daha önceden yaşanmış ve hiçte endişeye yol açmaması gereken yetilerdir. Okul öncesi, sırası, erginlik, ergenlik, gençlik ve yetişkinlik boyunca karşılaştığımız duygusal olgular, sorunlar ve çözümleri, bizlerin korkmadan savaşımı ile “mutlu son” a varır. Bu savaşımında kullanacağımız “silâh” sevgi, anlayış, sağduyu ve insana saygıdır. Herbirimiz çocuğumuzu “en iyi” eğitebiliriz. Mutluluk felsefelerinin en çağdaşı olan eğitbilim rehberliği ile; ne çocuğumuzu bize farklı gelen davranışlarından dolayı suçlamış, ne de kendi yaşamımızı zehir etmiş oluruz. İşlettiğim, eğitim yönetimini ve eğitimciliğini, servis sürücülüğünü yaptığım “Kırmızı Balık” ta yaşadığım tüm (olaylar) kendi ailesinin kendisine yapmasını istemediğini kendisi çocuğuna yaşatan ailelerle yaşandı. Doğal, günlük olaylarına endişe ile yaklaşıp, kendini hem eşi, hem çocuğu ile sıkıntıya iten bir önceki kuşağın küçük bir yanlışı, hep benim küçük arkadaşlarıma yöneltilmeye çalışıldı. Kendini aydın, entellektüel, devrimci olarak niteleyen arkadaşlarımdan düştükleri tüm yanlışlar, eğitimi hem bir bilim olarak görüp okudukları bir iki psikoloji kitabı ile yorumlayıp çocuklarına yafta asmalarından hem de duyarsızlıklarından kaynaklanıyordu. “Hiç kimse çocuğumu benden çok sevemez” gibi bir anlayışla arkadaşlarımla sahiplenilenler, çocuklarını eğitimcilere değil psikiyatlara, testörlere götürdüler. Kendilerinin en ağdalı sivil toplumcu, en koyu antikurumcu sayanlar bir daha kavuşmamak üzere çocuklarını kendilerinden soğutma eğitimi yapanlar oldular. Çocuklarını hır-

palanacak kaygısıyla ana okuluna vermeyip, evde hapsedip, daha sonra hastahane hastahane dolaştıran sayısı az ya da çok anne-baba, benim ve küçük arkadaşlarımla savaşım verdiği bir kitle oldular.

Bu kitleyi bu noktaya, hangi etkenler, hangi toplumsal sınıfsal ve tarihi etkenlerin getirdiği tartışmasına şimdilik girmek istemiyorum. Ben, adına çocuk denilen kesimi savunurken bir ara birlikte çalışma şansına sahip olduğum Dr. Atabek de, gençlik kanadında sürdürdüğü gençlerin kişilik ve bağımsızlığı savaşında kararlı adımlarla yürüyor. (Tam bir militan gibi söz ettim, ama aynı zanla “cezasını” ona da ödettiler).

Arkadaşlarıma (çocuklara) yapılan tüm yanlışlara karşı kendi kuşağımdan olan anne babaları suçlamıyorum. Çünkü onlar bir gençlik fırtınasında Türkiye’de yapılan her türlü yanlışın ödettirilmeye çalışıldığı bir kesimdi. Onlar da tıpkı benim “çocuk” dediğim kesimin haklarını savunmam, onların kim olduğunu tanıtmam gibi, gençliği savundular. Düşükleri tüm yanlışları düzeltceklerinden hiçbir kuşku da yok. Sakın tüm ebeveynleri yargıladığım gibi bir kanı ortaya çıkmasın. Ben sadece size, olan olaylardan, vaka’lardan ya da diğer bir deyişle, “case”lerden söz edeceğim. Yaşadığım tüm olayları bir ana okulunda yaşamam dolayısıyla 3-6 yaş dışına taşan olguları oldukları gibi değerlendirmeye çalışacağım.

Ana Okuluna Giriş

“Şuna bakın ismi bile ne kadar sevimsiz”dir birçok aileye göre. “Sanki annesi babası ölmüş de, çocuğumuzun bakacak kimsesi yok da, çocuk yurduna vereceğiz.”

Sevgili anneanne, babaannelerin ve dedelerin çoğunun yaşadığı, duyduğu bir duygudur bu. Ailelerin pek azı okul öncesi eğitimin

çocuğa katkısı olduğunu bilerek ana okuluna başvurur. Ancak başvuru sırasında ilk eleştiriler de başlar. Eleştiriler, içtenlikle söylüyorum, sakın alınmayın, genellikle eğitim hakkında olmaz. Önce ana okulu yazlık bir pansiyon gibi incelenir, avizelerin dahi kontrol edildiği olmuştur. Bu denetim sözüm ona can güvenliği adına yapılır. Olur da tepeden bir şey kopup çocukların kafasına düşmesin. Daha sonra temizlik denetlenir. Eğer yemek listesi ve eğitim listesi yanı sıra çocuğun geçmiş gelişimini gösterecek formları vermezseniz, hiç kimse istemez. Toplum adına denetim yapılmaz. Ölçütler oluşmamıştır. Yalnızca verilecek bir çocuk vardır, “tavsiye” ile gelinmiştir, torpil yapılması çocuğun öbür çocuklardan ayrıcalıklı olarak yetiştirilmesi, gözetilmesi mutlaka istenir. Yalnızca bir şart vardır; çocuk uyum gösterirse bu “ticari” ilişki gerçekleşecektir. Okulda eğitimcilerin niteliğinin hiçbir önemi yoktur. Eğitimci ile oturulup konuşmaya da gerek yoktur. Dedik ya uyum gösterirse... Hoş, çoğunda eğitimci de yoktur. İsviçre’den Almanya’dan gelen işçiler, itfaiyeciler, kimya mühendisleri bile olabilir eğitimci yerine! Nedir uyum? Doğal ki, hemen iki ya da üç gün içinde, üç yaş iki aylık bir çocuğun sözel gelişimi, anaokuluna hiçbir tepki vermeden başlaması, eve yorgun olarak dönüp, kimseye sıkıntı çekirtmeden yorgun düşüp uyumasıdır uyum.

Sanırsınız ki çocuğu yeni bir ortama girmiş anne baba, işe girdikleri ilk gün (Çocukluklarından söz etmiyorum, genellikle konuşulmaz bir zaafıdır adeta çocukluk) kırk yıldır yaşadıkları bir ortam gibi iş yerlerine adapte olmuşlar, işe başladıkları ilk akşamda müdürlerine, şeflerine kanları ısınmış, tüm iş arkadaşları ile can ciğer kuzu sarması olmuşlar ve kişiliklerini, tüm iş başarısı ve hırsını aynı gün işyerindeki herkese kanıtlamışlardır. Evet, bir gün yetmez ise, ikinci gün, olmazsa en geç üç gün içinde uyum perisinin sihir-

li değneği beklenir. İnsanları bir robot gibi görmeye karşı gelen, insanların bir prototip haline getirilmesine karşı çıkan insanlar, toplum üst ekonomik ve hatta sosyal düzeyine karşı çıkan insanlar, uyumu böyle tanımlayabilir. İşte böyle bir tanıtımda, çoğu kez çocuğun okul öncesi yaşantısı okula dek ertelenir. Bir başka okul denenir, derken bir başka daha, eğer aile büyükleri varsa, mutlaka bu iş (okul öncesi eğitim) ertelenir. Ben dokuzuncu olduğumu anımsıyorum.

Aile de haklıdır bir yandan. Diğer yandan çocuğun küçük bir ağlama yönlendirmesi -manipulasyon- ile çukolata yemekten midesi sürekli bozuk olmaya mahkum edilmiş, çukulatanın yarattığı karaciğer bozukluğu ile ortaya çıkmış kaşıntısı reddedilir ve sözgelimi “bahar allerjisi” olarak adlandırılır. Çocuk dört yaşındadır, geceleri altına kaçırmayı devam ettirmektedir. Ailenin her hangi bir bireyinden beş dakikayı aşmayan bir süre (eğitimi sırasında saat tutuldu) uzak kalmamaktadır ve “kutusu” ile oynamaktadır ama “önemli değildir”. Anneannemiz, çocuk isterse onu anaokuluna vereceğini söyler. Bilemezsiniz bu ne umutsuz bir durumdur benim için. Neden bizi tercih ettiniz dersiniz, “pedagog olduğunuz için” filan gibi sizin ruhunuzu okşayacak! bir şeyler bulur. İsteği ise, bir gün boyu bu kız arkadaşımızın bizle ağlamadan kalmasıdır. Üstelik söylememiştir, ama mastürbasyon dahi yapmaması tercih edilir.

Uyum elbette bu kadar basit olamaz. Aile, özellikle anne ve babadan oluşan çekirdek aile, kendi arasında ne istediğini kesin olarak çizmeden, bizlerin yapabileceği her şey geçici olarak kalacaktır. Bir başka deyişle, anne baba, çocuklarına başta kendileri sahip çıkıp, kendilerini çocuklarına tanıtmak, birlikte yaşamaya çalışmak durumundadırlar.

Kayıt, anne ya da baba (ikisi bir arada çok zor bir olasılık oldu-

ğu için anne - baba demedim) tarafından olmalıdır. Çocuk hep beraber yaşadığımız, birlikte çok şey öğrendiğimiz, öbür arkadaşlarla yaşadığımız ortama kendini hiç sıkmadan, zorlanmadan, zaman sınırını her gün artırarak katılmalıdır.

Anne baba ya da her ikisi ile birlikte kendi yaşlılarının arasına kademeli olarak; zaman sınırını artırma yolu ile giriş, yaşı büyük olduğu halde anneye ve babaya bağımlı endişeli çocuklarda kullandığımız bir yöntem. Yaşı daha küçük, bağımlı ve endişeli olan arkadaşlar ilk günden ağlamaya başladıklarında, ilk beş dakikadan sonra bir beş dakika daha annesinin yanına gidemiyorlardı. Üçüncü günde ağlamaksızın bir saati aşip oyuna dalan C.C'nin annesi bir türlü oğlunu ilk gün ağlatma işini beğenmedi. Öyle endişeli bir hanımdı ki C.C.'nin annesi, anaokulu işine akli hiç yatmadığı halde kocasının yakın arkadaşı olduğum için namus belasına bu işe girişmiş, ancak yüzünden ağlama maskesini hiç çıkaramamıştı. C.C, daha sonra ilk bir ay içinde tamamen uyum gösterdi. Fakat bir hata yaptı. Anneanneyi evde yalnız bıraktı. Kadıncağız evde oyuncaksız kala kalınca, bizden İstanbul Üniversitesi Pedagoji Bölümü araştırmalarını kısıktandıracak çeteleler istemeye başladı. Örneğin, günde kaç kez öksürdüğü, yatarken üstünü kaç kez açıp açmadığı gibi çizelgeler halinde belirtilmiş istekler, aslında bizim C.C ile gerçekten ilgilenip ilgilenmediğimizi gösteren kanıtlar oluyordu! Okulu kapalı bir mercimek kavanozu haline getirme düşüncesine karşıyım, onlar da sözde karşıydılar. Ama onlar C.C'yi sakındıkça başlarına ilginç işler geliyordu. Allerjik "bronşit" (astım) olan bir çocuktu C.C. Biz C.C'yi hiçbir zaman onlar kadar sevemezdik zaten, bu nedenle dikkatli olmak zorunda idiler. Bir yarı yıl tatiline kapı ve pencerelerin yağlı boyasını yaptık. Ben de bunu sevinerek söyledim C.C'nin babasına, "oh" dedi elinize sağlık." Beklediğim yanıttı bu.

teşekkür ettim. 15 gün sonra dinlence bitiminde C.C. gelmedi.

Annesi Eskişehir’de yakınlarının yanında kalmasını daha uygun bulmuş. Bizim duymadığımız bir yağlı boya kokusu çocuğa duku-nabilirmiş. Kaderin cilvesine bakın ki iki gün sonra orda da densi-zin biri apartmanın merdiven trabzanlarını boyamış. Hemen bir pa-nik halinde bizim C.C İstanbul’a sürgün edildi. Fakat yine bir baş-ka kendini bilmez, apartmanda yağlı boya işine karar vermiş. Erte-si gün C.C okula geldi denize düşen yılana sarılırmış örneği, bize zorunlu kalındı. Dil gelişimi geri kaldığına ailesi tarafından kesin-likle inanılan C.C yaşı ve gelişimi giderek artarken yıllık ücreti pe-şin ödendiği halde, uyumu tam bir “mükemmeliyet” içinde sürer-ken arkadaşları dostları ve bizlerden hastalığı nedeniyle ayrılma ce-zasına çarptırıldı. Bir başka kente “dinlenecek” diye gitti. Böylece, bizimle “çalışma kampı”nda her gün kendi yemeğini yemek, kendi tabağını taşımak, kendi pantolonunu çekmek gibi yaptırdığımız iş-lerden kurtuldu. Ailesinin biricik erkek çocuğu olarak bağımlılığa mahkûm kılındı. Sünneti için bile estetik profesörleri aranan arka-daşımıza biz lâayık olmadık. Onunla vedalaşmamıza bile izin ver-mediler. (Babası ile yakınlığım sürdü) C.C artık doğal bir ortamda, sokakta oynuyormuş ve ilkokula dek bu “eğitimi devam edecek-miş.” Bu doğal yaşantı anne ve babası için de sürüyordu. Eve gel-diklerinde C.C’nin bir sorunu yoktu, çünkü C.C bir başka şehirde anneannesinde J.J. Rousseau tarzı bir eğitimle! şefkatle, ancak öksüz ve yetim olarak yetiştiriliyordu. “Sen karışamazsın” denildi, sonuç-ta bizim çocuğumuz istediğimizi yaparız. Hey gidi mülkiyet cadıla-rı, eski solcuları bile nasıl yakaladınız. C.C bizim çocuğumuz de-ğilmiş. (Bir türlü şu mülkiyet duygusunu öğrenemedim.)

Evet, kademeli olarak okula uyum derken C.C’nin bana göre iyi başlayan, ancak trajik biten öyküsüne değinmeden geçemedim.

“Tüm öykülerin böyle kötü mü?” diyeceksiniz. “beceriksizliği biraz da kendinde ara.” Evet, unutmayın, ben size önce kötülerini, sonra iyileri anlatıyorum. Sakin çocuklar olup masalınızı dinleyin olur mu?

Ana Okuluna Başlama Zamanı Yaşı ve İlk Günlerin Uyum Çalışmaları

Anaokulu sözcüğüne gene takılmadan geçemeyeceğim. Benim için, eğitim işini yaşam biçimi olarak seçmiş, çocuklarla yaşamayı ve çocuk olmayı Aprodithe’in yavrusu Eros gibi meslek edinmiş insanların dostları ile birlikte yaşadığı bir yerdir anaokulu. Burda öğrenilecek ve yapılacak tek iş yaşamaktır. Kendi başına yemek yiyecek, giyinmeyi öğrenerek kendi başarısı ve başarısızlıklarından pay çıkarıp yaşamak. İnsanın kendi ailesinin dışında aileler olduğunu, karşı bir cins olduğunu öğrenerek, lise zamanında denenmeye çalışılacak flörtleri zamanında öğrendiği bir yer. Boşanma ve evlenmenin elastikiyetini, yaratıcılığın gücünü yaşayarak insanın kendine ispatladığı bir yer. Askerde yirmi yaşında amcaların bilmediği sağın solun öğrenildiği, dünyanın delik dibidir işte anaokulu ve anne babalara hiç “tavsiye” etmediğim bir yerdir. Ordan çıkan insan katıllımı öğrenmeye başlar (sonradan ket vurulmazsa) ve lânet olası bağımsızlık ve kendine güven duygularını kazanmaya başlar ki, çocuğunu zorunlu olarak iyi bir anaokuluna gönderme durumunda olanlar için gereği düşünülmüş, tüm bu kötü huyların “rehabilitasyon” edileceği ilkokullar devreye girmiştir.

Yine palavraya geçtim değil mi? Anaokuluna başlama saati nedir söyleyim mi?

Söyleyeyim: Siz anne baba olarak kaç yaşında ve ne zaman ken-

dinizi bu işe hazır hissederseniz, nüfus kağıdı yeni olan bu arkadaş, algıları bize göre uçuk ve değişik olan bu kardeşi bir anaokuluna kayıt ettirirsiniz. Bu yaş genellikle iki buçuktan az olamaz. Fransızlar Papyon'da 2.5 yaş olarak kullanıyor. Bence küçük ve büyük tuvalet işlerinin tamamlandığı bir zaman olmalıdır*. Çocuğunuzu “şimdi küçük, şimdi yapamaz, biraz daha büyüsün” diyerek arkadaşlarından ayırmayı düşünüyorsanız, haklısınız. Çünkü her zaman bir şeyler karşısında küçük ve yetersiz kalacak ve sizlere bağımlılığı bitmeyecektir. Evleneceği kızı, işini, yaşamını sizin düzenleme hakkınız alınmamalıdır. Tıpkı köylerde bir eski kuşağa yapıldığı gibi. Ben Cumhuriyet devrinde okul öncesi eğitime hızla girildiği ve 35’li yıllardan sonra yavaşlayarak ve yaygınlaşması durarak biten dönemin yeterli olduğuna inanmayan ve okul öncesi eğitime yeni bir kuşaktanım. Osmanlı eğitimi ne denli “yüce” olursa olsun okul öncesi eğitimde hiçbir gelenek yaratmadı. Konuyu yine dağıttık, ama bugün çoğunluğu dede olan bir kuşağın çoğunluğunun nasıl bir “okul öncesi eğitim” ve çocuk bakımı ile büyüdüğünü 1957 baskılı Varlık Yayınları serisinden, “Memleketin Sahipleri” isimli kitaptan görelim:

“Beş altı aylığa kadar sadece ana sütüyle beslendikleri devre içinde, boğmaca ve ishale kurban edilmeyenlerin sağlığı daha iyi oluyor. Ama bir zaman sonra sıra başka yiyeceklere gelince, el avuç ufalanıyor çok kere. Çocuğa nasıl bakılacağı bilinmiyor. Aranana ele geçmiyor ki. Kucak çocukları bu devrede sarı -soluktur. Ana baba telaştadır;

“Çocuk neden böyle oldu. Günden güne düşüyor; cansız cansız ağlıyor...”

Meseleyi gene kendileri çözüyorlar:

* Küçük tuvaletin tutulması genelde norolojik bir olgunluğa getirir.

“Havva kadına götürmeli hemen. Çocuğu uyku da tutmuyor. Gene bingıldığı bıçak istedi. Pis kan birikti galiba. Baş bıçağa değmeyince rahat edemiyor...”

Havva kadın kör jiletle (Kimbilir neler görmüş geçirmiştir o jilet) bingıldığın derisini dilim dilim kaldırdı da pis kanı akıttı mı, gerçekten çocuk uyur. Ağlayacak kadar canı kalmaz zaten. Sarı tavuk bokunu da çaputa bulaştırıp yaraya yapıştırdın mı tamam. Çocuğun sağlık barometresi sanki: “Gak” dedikçe jilet başındadır. Ama o kadar yaygın görenek ki, sağlığı yerinde olan çocukların bingıldakları da her on beş günde bir kanatılır. Bu işi iyi beceren iki kadın var. Bıçaklanma günü gelince, çocuğunu kucaklayan onların kapısına yollanıyor. Bu bingıldak yaralamasından umulan iyilik de bingıldığı erken kavuşturmamaktadır. Deriyi sık sık kurcalayıp çizmekle başın içindeki aklın daha iyi gelişeceğine inanılmıştır. Kavaklar gelişsin diye kabuğunu çizmek gibi bir şey... Bu işi bazı bölgelerde başka şekilde yapıyor. Mesela Toros dağlarının eteğindeki köylerde çocukların başları, arkadan boyunlarına doğru dik olarak çiziliyor. Onlar küçük beynin olduğu yeri çizerek isabetli hareket ediyorlar. Herhalde onlarınkini düşününce, bizimkilerin yanlış yeri çizdiklerini, aklın ne olduğunu bilmediklerini açıklasak yeridir. İşin beri tarafı da onların aleyhine gerçi: Çizgiler her vakit boyunlarında kalın kalın görülüyor. Bizimkiler ise saçın içinde görünmüyor. Öğrenciliğimde çıplak kafayla aynaya baktıkça cız ederdi içim. Az mı çektim bu çizgileri kazıyuncaya dek...

Bu kadar çektiğimizle bıraksalar da ne isterdik. Gel gör ki dil-den damaktan da çekmediğimiz kalmamış. Eoğlu sonradan etliye sütlüye karıştır, dilinden bilir. Bizim dilleriyse küçükken terbiye ediyorlar. (Mahmut Makal, Varlık Yayınları 1957).

Evet, şimdi anaokuluna başlama yaşı konusunda ne düşünüyor-

sunuz? Bir fikir oluştu mu? Bu yaş bir kalıp olamaz, çocuğunuza ve kendinize bir uygun bir zaman seğmelisiniz. Benim size verdiğim ktu örnekler bu seğimde düşülen yanlışları anımsatmak sadece. Anne baba hiç yanlış yapar mı. Asla! Ancak bir olasılığa karşı pediatrik kapılarında kuyruk oluşacağına eğitimcilere danışılsa diyorum, daha iyi olmaz mı? Yani, çocuğunuz ateşlendiğinde doktora gidip, eğitiminde de pedagoglara gidilse, daha doğru olmaz mı? Geręi onlar tıp eğitimi görmemiştir ama idare edin canım. En azından bir deneyin.

Yine laf attım kusura bakmayın. Bunu içtenlikle söylüyorum, eleştirdiğim tüm yanlışları yapanlar (en azından) bir şey yapmaya ęalıřıyor hep. Çocuğu için hiçbir şey yapmayan tamamen geleneksel (bu konuda pek yok ya) olanlar ęok fazla.

Ana Okuluna Uyum

Ana okuluna her çocuğun uyumu değişik zaman bölümlerinde ve değişik tepkilerle olur. Kapıdan içeri girer girmez, "hah işte tam benim istediğim yer" diyenler de olur. Ve kaydın ertesı gününden başlayarak her sabah severek gelip, akşamları neşe ile evlerine giden ęocuklarda oldu. Ortak zellikleri anne ve babalarının uyum içinde bir evliliğinin olması ve aile bireylerinin saygılı, insansever, dost canlısı ve eğitimli insanlar olmasıydı.

ę yaşında başlayan erkek ve kız ęocuklarında ilk günlerin uyumu dört yaşındakilerden her zaman daha iyi oldu. Uyumunu ęevreye adapte olarak aldığımızda bunun her kişiliğe göre aynı zaman ve biğimlerde olmasını doğal kabullenmemiz gerekir. Farklı coğrafi yarıllardan, farklı kültürlerden farklı kişiliklerden oluşan ailelerde ęocukların uyumu da farklı oluyor doğal ki. Anaokulumuza gelen ai-

lelerin ekonomik ve sosyal yapıları birbirlerine yakın olmakla beraber ülkemizde yörelere göre değişen kültürlerin çeşitli olması, çocuk yetiştirme ve bakım anlayışlarının ayrı olması, ailelerin anaokulu ve anaokulunun eğitim anlayışına farklı bakışlar getiriyor. Ailenin ana okuluna yaklaşımı ise, çocuğun uyumuna büyük etkiler yapabiliyor. Yukarıda sözünü ettiğim (Makal'ın alıntısı ile) anlayışın yaygın olmadığını sakın düşünmeyin. Özellikle bir eski kuşağın torunlarda en büyük etkisinin bağımlılığı yetiştirme anlayışı olduğunu söylersem, bu hiç yanlış olmaz. Bağımlılık ve bağımlılığa bağlı eğitim biçimi, toplumumuzun heterojen birçok yapısına karşın homojen olan belkide tek özelliğimiz.

Bağımlılığı geliştiren eğitim biçimi tuvalet alışkanlığının gecikmesinden başlayarak çocuğun gelişim düzeyinin geri kalmasına ve otonominin giderek azalmasına neden olabiliyor. Üç yaşında yeni bir eğitim ve sosyalizasyon ortamına açılan çocuğun dört yaşındakine oranla daha bir zorluk çekmesi gerekirken daha kolay adapte olmasını, ailenin eğitim anlayışının eksikliğine bağlıyorum. Ailenin eğitim anlayışının biçimlenmiş olması, çocuğunun nasıl bir yetişkin olarak yaşayacağına karar vermesi ise, uyuma etki eden etkenlerden bir başkası. Eşler arası uyum, işte bu noktada devreye giriyor. Çok mutlu ve gelişimi düzenle ilerleyen bir çocuğun ortaya çıkardığı "bana dikkat edin belirtileri"-mastürbasyon, akşam ıslatmaları okula gelme sıkıntıları, aynı davranışı yinelemeler, arkadaşlarından ve çevreden kendini soyutlama girişimleri aile içi sıkıntıların göstergeleri olmuşlardır.

Tüm bu ön bilgilerden sonra, ana okuluna başlayacak bir çocuğun ön hazırlıklarını şöyle önerebilirim.

1- Eğer yeni bir kardeş yoksa (kardeş kıskançlığından olduğu durumlarda değişebilir). Çocuk, zaman zaman kayıt yaptıracağınız

okula gidip bahçesinde oynamalı, gelecekteki arkadaşları ile oynamalısınız. Okul ziyaretinizde, öbür çocukların da aynı sırada bahçe-
de olması çok yararlı olacaktır. Siz anaokulunda ne denli rahat olursanız o da o denli rahat olacaktır.

2- Evde çocuğun kendi elini yıkamasını, kendi giysilerini -yardımla- giyinmesini sağlamaya başlamalısınız- eğer bunları daha önceden yapamıyorsanız yeni ortamda gerçekten cezalandırıldığını sanabilir. Gerçi, yeni başlamış bir arkadaşın bağımsız davranması, yemek yemesi hatta uyuması ve öbür etkinlikleri arkadaşları ile birlikte yapması istenmemelidir ve istenmez de. Eğer yöneticilerle eğitim bakımından anlaşıyorsanız ve güveniyorsanız-sakin güvenmeden ve kendinizi rahatlatmadan bu işe girişmeyin- çocuğun ilk günlerde yememesi ve oyun odalarında kendi başına (gözetimli veya gözetimsiz) oynaması sizi rahatsız etmesin. Ana okulunu bir cezai haline getirmemek herkesden çok sizin elinizdedir. Anaokulları genelde küçük işletmelerdir. Sizin taleplerinizin etkili olması ve orada da yaşantının bağımlılığa dönüşmesi her zaman olasıdır.

İlk günlerde ve her zaman belli aralıklarla okul yönetimini ve çocuğunuzu görmeye gitmelisiniz. Hiçbir iş sizin çocuğunuzdan önemli olmamalıdır.

4. Evde çocuğunuzun yakınmalarını dikkatle ele almalı, arkadaşları ile şikayetlerini ona hissettirmeden araştırmalı ve genellikle hiçbir zaman, ne onu bir başkası ile kıyaslamalı ne de bir başka arkadaşını ona kötüleme davranışına girmelisiniz.

Ana okuluna başlarken ortaya çıkan sorunları şöyle sıralayabiliriz:

1. Yemek yeme.
2. Okulda uyumama isteği.
3. Sabah gitme sıkıntısı.

4. Akşam eve dönmeme isteği (Bu genellikle “maşaallah okula ne güzel alıştı” gibi değerlendirilirse de, endişeli bağımlılığın bir işareti de olabilir. Ticari, bir başka deyişle eğitimle hiçbir ilişkisi olmayan anaokulları tarafından olumlu gibi kullanılan bir olgudur. (Ünlü danışmanları olan eğitimsiz yöneticilerin okullarında bile.)

5. Alt ıslatma (büyük ya da küçük tuvalet olarak tanımlayabiliriz.)

6. Rahatsızlıklara bağlı sorunlar:

Bunları biraz açarsak;

1. Yemek yeme: Yemek yeme sıkıntısını yaşayan çocukların genellikle bağımlı eğitim anlayışı ile eğitildiklerini söyleyebilirim. Duyarlı dostlardır iştahsızlar. Anne ve babalarından en az biri otoriterdir.

Evde, daha önceden yemek yemesine aşırı ısrarlar yapılmış bir çocuğun rahat yemek yediğini henüz görmedim. Yemek yeme sıkıntısı olan çocukların aileleri, okulda da yönetimi aynı baskı altına almaya çalışırlar. Bu sorunu fark eden ve eğitimcilere destek veren aile yok gibidir. Beş yıl içinde bir tek aile bu konuda bize destek verdi. Bu ailenin, çocukları A’nın ne derece duyarlı olduğu bilen duyarlı insanlar olduklarını da söylemeliyim. Sevgili A’nın kullaklarını özlemle bir başka noktada çınlatacağım. Eğer ailenin aşırı baskısına dayanamayıp okul yönetimi de aynı baskıya girerse sonuç hüsrana olabilir. Ben salt ticari amacı güderek ana okulu işini yapanlara kendilerinin tanımlarıyla; “dükkanacı”lar diyorum. Meslekdaşlarımla bu tip yanlışlara düşeceğini sanmıyorum. Anaokulunun ilk günlerinde çocuk evdeki aynı alışkanlıkla yemeği rededer. Masada kalmak istiyorsa kalmalı, istemiyorsa oyun odasına inebilmelidir.

Yeniden Yeme Eğitimi

İlk günlerde beklediği aynı tepkiyi almayan çocuk yemeğe başlar. Zaten genellikle yemek zamanı bittikten sonra yeme isteği olursa, mutlaka karşılırsınız. Bunu sakın disiplinsizlik olarak nitelemeyin. Tam anlamı ile bir yeme sıkıntısı da yoktur. Sadece acı çekilen aşırı ısrarlarla yapılan yeme saatlerine tepkilerdir bunlar. Yönetime yapılan aşırı ısrarlar konusunda size bir anı:

Kızımızın adı G, 3.8 yaşında fıstık gibi bir şey, nefis sevimli, dilbaz, (dil gelişiminde yaşatlarından 8 ay ileri Denver Gelişimsel Tarama Envanteri'ne göre) annesi ve babasını isimleriyle çağırıyor ve bu da ona başka bir sevimlilik katıyor. Bize annesi getirdiğinde bir türlü onu bırakmıyordu. Anneye bağımlılığı çok fazla idi. Annesi bu bağımlılıktan kurtulmak istiyordu. G'nin yaşının düzeyinde otonomiye kavuşmasını ve bizim yardımcı olmamızı istiyordu. Ancak bir takım dilekleri vardı; yemek yemediği zaman ısrarla yedirecektik. Listede ıspanak olduğu zaman G gelmeyecekti. Çünkü ıspanak, ona göre çocukları öldürme tehlikesi olan riskli bir yiyecekti. Nasıl mı? Ispanak bir çatal ile alındığında - ya da kaşık ile de olurmuş- bir kendir ipi gibi birbirlerine sarılarak dolanır, yağlı bir halat haline gelir ve insanın gırtlığına dolanıverirmiş. O zamana değin ıspanağın böyle bir etkisine tanık olmadığım için epey şaşırmıştım.

G endişeli, annemiz ondan endişeli. İlk gün onları daha önce söylediğim gibi oyun odasına aldık. Anne ile oynadı. Ancak annesi ile de aynı endişe sürüyordu. Annenin dışarı çıkma zamanı geldiğinde G ile birlikte kaldık. G ağlarken, anne de dışarıda duvarın dibinde ağlıyordu. G ağlamayı kesti, anne kesmedi. Daha sonra G arkadaşlarına ve öğretmenlerine alıştı. Annesi bir türlü alışamadı. Anne ile özel uğraşmamız gerekmeye başladı. Yemek saatlerini at-

latmadan izlemesi G kızımızın yemek konusundaki endişesini engellememize engel oluyordu. Annesinin bizlere güvenmesi amacıyla video kamera kullanıyorduk. Ancak yemek yemesi bir türlü anneyi tatmin etmiyordu. Bir eksik olarak aile ile özel terapi yapacak bir terapistimizin olmaması nedeniyle G ile bir sorunumuz kalmamasına karşın, annenin bize baskısına dayanamadık ve uyum evresini tamamladığımız G'yi üzülerek bir başka anaokuluna göndermek zorunda kaldık.

Yemek Sorunları

Evde yemek sıkıntılarını kaldırmak için kullandığımız bir başka yöntem de okulda verdiğimiz sabah kahvaltılarının niteliğini dikkat çekecek derecede yükselterek baskı altındaki küçük arkadaşlarımızın sabah kahvaltı saatlerine karşı tavır almalarını önlemek oldu. Her ay sonu yaptığımız veli toplantılarında yemek konusunda yapılan ısrarların yararını değil, zararının görüleceğini söylememize karşın, tavırlarında aynı yapıyı devam ettirenlere karşı başvuracağımız biricik çare, önce çocuğu çekici yemeklerle kendimize çekmek ve daha sonra aynı saatlere duydukları antipatiyi kaldırmak oldu. Yemek zili ile işkence saati başladığını sanan bu duygusal arkadaşlarımız, öbür aynı tip arkadaşlarla kahvaltıyı saat sekizden eğitim başlama saati olan ona kadar sürdürmeyi sevmeye, dolayısı ile atıştırmayı da sevmeye başladılar. Ama hayır bu kadar kolay değil, aynı ısrarcı anne okulda yeme limiti olmayan reçel, tereyağı, beyaz ve kaşar peynir, süt ve reçelden oluşan, self servisle yapılan kahvaltıya karşın, evde çocuğuna süt içirmez ise içinin rahat olmadığını savlayarak, okuldaki yeme saatini bombardıman altına almayı ihmal etmez. Burada size açılalım: Sütü evde içirmesi okulda oğlu-

nun ya da kızının yememe olasılığına karşın alınmış bir tedbirdir. Oysa çocuğuna zorla sütü evde içirmesinin ve karnının bir an önce doyurmasının bir başka anlamı kendisi ile aynı sorunu paylaşan arkadaşları ile güle oynaya yemek yemekten alıkoymaktır. Sağlık elbette çok önemlidir, beslenme de. Ancak bizlere, daha da önemlisi kendi çocuğuna olan güven eksikliğini, sağlığa olan düşkünlük şeklinde açıklamak endişeli bir davranış olarak tanımlanamaz mı? Yine de şükür. Çünkü bu hanımlardan daha endişeli olan hanımlar, daha ana okulu deneyimlerinin ilk başlarında çocuklarının zafiyet geçireceğini ya da verem olacağını sanarak yeme problemini baştan çözümsüzlüğe mahkûm ederler. her yemek saatinde önce çocukla başlayan cebelleşme, çocuk ayak diredikçe eşler arasında itişmele-re varıp, ailenin toplanma, konuşma ve belki de birliğini dahi temsil edebilecek yemek saatlerini cehenneme çevirir. Sonuçta zaten evde az yiyen çocuk verem olmaz ama eşlerden biri verem olabilir ya da boşanabilirler. Kanıtını isteyenler hukuk mahkemelerinden soruşturabilirler.

Bir de balık, tavuk, et ya da seçimi daha az olan sebze yemeklerinin aile tarafından istenmeyen bir seçimi vardır ki bu da içler parçalayan bir başka öyküdür.

Aslında bu öykü G'nin annesinin öyküsünden farklı değildir (Hani ispanağın gırtlakta düğümleneceğini savlayan hanım). Balık da aynı derecede katil ve cani bir yiyecektir. Kılçıklar adamın damağına saplandı mıydı “öldürüverir alimallah!” İşte bu yüzden sofraya oturulduğu zaman çocuğun önüne konan balık didik didik edilerek en küçük bir estetiği dahi kalmayana dek mıncıklanır. Çocuk balıkla ilk tanışmalarındadır, dolayısı ile şekil olarak tanımadığı balığı “kendi başına yiyemeyeceği için!” lezzetini de şeklinden çıkarır ve yemek yemez.

Yemek saatleri, beslenme dışında sofra estetiğinin verildiği, sof-
ra kurallarının öğretildiği saatlerdir. önce estetiği bozarak modern
eğitim tarihinin başından beri “iyi doğduğu ve iyiye yönleneceği”
peşinen kabul edilmiş insan yavrusunun doğal estetik anlayışı zede-
leniyor ve daha sonra yemekten nefret ettiriliyor. Ya da ömür boyu
aynı yemeklerde aynı davranışı bir başkasından beklemek zorunda
kalıyor. Birçok arkadaşım ya balık yemez ya da bir başkasına ayık-
latır sonra yer. Endişe ve ona bağlı olan bağımlılık ya da sayın Ata-
bek’in de Kadıköy vapurunda söyleşirken “kötülüklerin anası” ola-
rak tanımladığını söylediği norm; ‘Katılıma izin vermeme” bir
ömür boyu insana elleri yokmuşcasına balık yedirtmiyor. Bir an-
lamda sakatlıyor. Ben “kötülüklerin anasını”; insanı saymama, in-
sana güvenmeme olarak tanımlıyorum. Kendi çocuğuna güvenme-
yen bir insan daha sonra hangi konuda ondan özgüven bekleyebilir,
hangi konuda atak olmasını isteyebilir. Birbirlerinden kopuk hiç
kimseyle dayanışmaya yanaşmayan,herkesten korkan, kendi işle-
rinde başkalarına bağımlı insanlardan nasıl bağımsız bir ülke iste-
nir ya da teslim edilir ya da namuslu olmaları istenir. Meydanlarda
vatana millete faydalı gençler yetiştireceklerini söyleyen politikacı-
lar. aynı derecede bağımlı çocukları evlerinde yetiştirirlerken kendi
göbeğini kendi kesemeyecek bir kuşağı da okullarda eğitmeye kal-
kıyorlar. Yemekte başlayan konuşmamız nereye geldi görüyor mu-
sunuz? Eğitim yaşamdır ve her noktasında birbirine bağlıdır. So-
nuçta biz de hep aynı armut masalını anlatıyoruz, ne yapalım? Ye-
mek konusunu kapatmadan önce sizden rica ediyorum, lütfen ço-
cuklarınıza yemek konusunda ısrar etmeyin. Bırakın çocukların
gırtlığında yemekler düğümlenmesin. Bir lokma yiyecekler zaten,
onu rahat yesinler. Siz ısrarınızı kaldırırsanız o mutlaka yiyecektir.

Belki ilk ya da ikinci gün değil ama, “zafiyet” geçirmeden yiye-

cektir. Yemek aralarında olan isteklerini süt meyva suyu gibi içeceklerle ge i tirip yemek saatlerinde ısrar   kaldırın.

Çocuğunuza kendi gözünüzü değil onun gözünü dahi doyurmayacak derecede az porsiyonlar verin. bittik e yine alsın.  ki buçuk ya ından ba layarak yemeği kendinin almasına ve yemesine yardımcı olun, ya ı büyük ise (ki genellikle sorun 3 ya ından ba layarak artar ve bu yaştaki  ocuk rahatça ka ık tutabilir - ortopedik bir özürü yoksa) yiyeceği miktarı belirlemesine izin verin. Her şeyden önemlisi sofra düzeninizi bozmayın. Çok uykusu gelmiş ise, çocuğunuz sizden önce yiyebilir. Ama hep birlikte iseniz  ocu unuzu da aranıza alın, onun da (-da-ne demek) ki ili i olduğunu unutmayın.

Size yemek konusunda ısrarın yerine serbest bırakmanın mutlu sonunu anlatan A'nın öyküsünü, ardından birkaç kısa olay verip yemek konusunu kapatıyorum.

A bir yaz zamanı bize gelip gitmeye ba ladı. Anne baba çok duyarlı ve konuşma ile araları biraz açık, sessiz iki eğitimci idiler. Kendileri gibi duyarlı ve  ekingen A ile okulun bahçesinde tüm erkek çocukların bayıldı ı oyuncak dozer aracılığı ile tanıştık. O dozer ile oynarken ben kamyonu getirdim. Biz biraz oynadıktan sonra annesi ile kayıt bürosuna gittik. Daha sonra A'yı oyun odasına aldık. A oyun odasında be  dakika kadar oynayıp hemen yanımıza geldi. Annesi gerçekten anaokullarının en uygun, sayı bakımından en düşük zamanı olan yazı seçmekle doğru bir zamanlama yapmıştı. Açık hava oyunlarının yoğunlukta olduğu yaz etkinliklerinin hemen tümünün bahçede olması hem uyumu hızlandırıyor hem de çocuğun gelişimine yardımcı olmamızı kolayla tırıyordu. A, sabah gelme sıkıntısı çekmiyordu. Ancak, ağzına lokma dahi almayarak gelmeye tepki veriyordu. "Gelmesin", dedim ancak annesi çok sessiz olduğunu evde de istemediği olaylara karşı tepkisini yemek ye-

me ile belirttiğini söyledi ve gelmesi için ısrar etti.

Sabah kahvaltılarında A yemek odasında aynı sandalyede ellerini göğsüne kavuşturup önünde masa olmayan (yemek gelmesi olasılığını ortadan kaldıracak biçimde) bir yer; tam yemek odasının ortasında oturuyor, hiçbir yemeği ve içeceği kabul etmiyordu. Kahvaltı bitiyor A arkadaşları ile birlikte grubuna gidiyor.

Öğlen yemeği, aynı.

İkinci kahvaltısı aynı.

İkinci gün annesine telefon ettim. Annesi “sütü çok sever” dedi. “Evet” dedim “biliyorum neyi sevip sevmediğini, kayıt formlarında buldum. Her şeyi redediyor.”

-Biraz daha denesek ne olur?

“Olur” dedim. “iki üç gün içinde açılır sanırım.”

A’nın açılmaya hiç niyeti yoktu. eve gider gitmez yaptığı ilk iş rapor vermek oluyordu:

“Bu gün sabah kakaolu süt vardı. Çok sevdim, ama içmedim”, “öğlen makarna vardı (çok seviyor) yemedim”. “Ağzıma lokma bile koymadım anneciğim”. Kadıncağız kahroluyor tabii. Dördüncü günde sizlere ısrar etmemeyi tavsiye eden ben, bir ısrar girişiminde bulundum ve yakın yoldan geri döndüm. Bence çözüm yemek zamanlarında annesinin gelerek dışarıda ya da okuldan başka bir yerde yemeleri idi. Ancak, annesi çalıştığı için gelemiyordu. Gelen kişi halası oluyor, o da duyarlı ve yumuşak kişiliği ile onun karşısında yemek yiyerek ısrar ediyor. Ancak, A tam protesto zamanını yakalamış hiçbir şey yemediğini halasına bir kez daha gösteriyordu. Öbür çocuklar artık A’nın yemez içmez bir canlı olduğunu kabul lenmeye başlamışlardı.

“A’ya yemek konmasın öğretmenim. o yemez.”

Hala ile A dışarıya okul dışına çıkıyorlar ve A ne bulursa yeme-

ğe başlıyor.

Sınıfta kimse ile iletişim kurmaya dahi çabalamıyor. Onunla oynarsam, oynuyor, ancak yemiyor. İkinci haftanın son günü bizim hamur işlerimizin olduğu Cuma günü, A arkadaşımız, ellerini kavuşturduğu yerden kalkıp bir masaya oturdu, göz göze gelince gülmemeye çalışarak ağzını büzdü, başını öne eğdi. Hiç tepki vermemeye çalıştım. Herkes sıra ile tabağına, menünün yıldızı olan pide-sini alıp yerine oturunca, yemeğini bitirenlerin tabaklarına ek yapı-yormuş gibi, dalgınlıkla (!), tabağına pideyi bıraktım ve odadan çıktım. Bu arada öbür eğitimci arkadaşlara bir işaret;

- Sakın o tarafa bakmayın.

Baksalar, onlar da ellerinden gelmeden çılgınca tepki verecekler sevinçlerinden.

Çok geçmeden geri geldim. Tabak boş, yine göz göze, yine gül-lücük, ikinci, ardından üç, dört. On beş gün boyunca yememenin acısını çıkarttı o gün A. İkinci kahvaltısında yine masaya oturdu ve lap lap. Çok güzel. Araya cumartesi pazar girdi. Kazanılan gelişim noktalarından geri dönüşlerin (regresyon) bir tepki olmadıkça orta-ya çıkmayacağını bildiğim halde, hafta sonunun bitmesini iple çek-tim.

Pazartesi sabah: Mükemmel.

Öğlen: Nefis.

İkinci: Bravo A, öperim seni, işte başardın. Kendi zincirini ken-din kırdın.

A, zaten toplumsallaşmayı öğreniyordu, çekingenliği çok doğaldı. Anne babası da aslında, onun gibi insanlardı; topluluk içinde kimse ile konuşmaz, sessiz sessiz konuşanları dinlerler, sonuçta teşekkür edip giderlerdi. Biraz da armut dibine düşüyor yani. A, yemek işini becerince herkesle ilişki kurmaya başladı. Sabah gelme

sıkıntıları bitti, çenesi açıldı, tüm etkinliklere zevkle katıldı.

Bağımlılık Cadısını Kovalarken

İşte bu olay, onun kendi kendine çözdüğü bir sosyalizasyon oldu. Belki de, her türlü sorunu çözebileceğini kendisine kanıtladı. Kendi başarısından zevk aldı. Kendinin bir kişilik, saygıdeğer bir beyefendi olduğunun farkına vardı. Tebrikler A, nice başarılarla...

Aile ve eğitimci birlikte olunca, elele verilince tüm sorunlar çözülebiliyor. A, annesinin çalışmasına tepki veriyor diye annesi çalışmayı bırakamazdı. Ben daha sonra suçlanmamak için annesinden onay almak zorunda idim. Doğru olan başladığımız işi bitirmektir. Buna benzer bir başka olayla aile tarafından başvurulmuş profesör pedagog, olayı durdurmuş ve ilkokula gidene dek, çocuğun okul öncesi eğitim kurumuna gitmeksizin, kendisine danışan ailenin yaşantısını kaçak olarak çalıştığı bürosundan yöneterek ek gelir sağlamıştı. Çocuklarla ilgili ders verenlerin çocuklarla yaşayanlara (aynı eğitim düzeylerinde oldukları halde), tercih edilmesi de emek verenlerle sömürenler arasındaki ezeli mücadelenin bir parçası oluyor. Dr. Atabek'in normunu aynı olaya uygularsak; katılıma izin vermeyenler, katılımı ile bir işi başaranları da kabul edemiyor. Fildişi saraylarının kulelerinde kızlarını saklarken bir cadı alıp gidiyor hep çocuklarını. Bu cadı da bağımlılık cadısı. Şimdi öbür yemek sıkıntılarından bazı örnekleri verelim.

M, 4 yaşında bir erkek. Anne otoriter bir duyarlı anne, baba daha koruyucu, fakat en az anne kadar ısrarcı. Her yemek zamanı M'nin işkence saati halini almış durumda Annesi; elinde bir kaşıkla sağ koldan hucuma geçerken, baba sol kolda, endişeleri belli "zafiyet tehlikesi!" Belki ters gelebilecek bir şey, ama ben bir insanın

ömür boyu sinir hastası olarak yaşamasındansa böyle bir zafiyet tehlikesini tercih ediyorum. Kaldı ki, ortada zafiyetlik bir durum da yok. M'nin boy ve ağırlık ortalaması yaşlıları ile aynı düzeyde. Ancak zavallı M'nin adı çıkmış dokuza, inmiyor sekize. Söz gelimi, Anneannesine mi gitti;

- Ne severmiş benim oğlum?
- Pilav.
- Tavuk da yermiş değil mi?
- Yemem, - Ah, benim iştahsız oğlum.

Kırk kez deli dersenez deli olunurmuş örneği, çocuğun kendisini iştahsız biri olarak tanımlamasına yol açacak bu tür yanlışlara karşı çocukcağızın yaptığı tek yanlış, gördüğü çevre inancına uy-maktır. Bu tip yeme sıkıntıları gördüğüm en yaygın yemek sıkıntı-ları oldu. M'nin evinde yaptığım gözlemlerde, M'nin önündeki ta-baklardan benim bile gözüm korktu; ki hiç de iştahsız biri değilim. Ancak fazla kilolarımı atmak için o evde bir ay kalmama izin ver-seler yararlı olacağına kesinlikle inanıyorum.

Çocuk o tabağı bitirmese bir türlü, bitirse başka bir türlü. Üste-lik emin olun, tabak sonsuz bir kuyu gibi; M. ağzı ve kapasitesi ile o tabağın biteceğine bir türlü inanmamıştır. Fakat o tabağı koyan mantık, kendisinin tatmini uğruna aynı yanlış her öğün yineleme-den edemiyor. Sonuçta bir kısır döngünün içine düşüyorlar. Çocuk yemedikçe, daha çok yemek konarak ondan bir çeşit intikam alını-yor. Tabaktaki yemek miktarı arttıkça çocuk yemiyor ve genç dire-niş sürüyor ve başlanıyor doktor doktor dolaşmaya:

- "İştah şurubu yazsanız doktor bey, iştahsız da... Aslında talep edilmesi gereken iyi bir sakinleştiricidir (Anne için).

M'nin sorununa daha kolay yaklaşabildim. Ailesine yaklaşmak onları daha önce tanımam dolayısı ile çok kolay oldu ve evlerine

gittiğim her yemekte konulan miktarın azaltulmasını istedim. Okuldaki ilk günlerinden başlayarak 4 yaşındaki M'nin tabağına istediği miktarı koyması ile kendi yediği miktarı arttırmasını, daha önce yemediği bazı tür yemeklerin dahi yenmesi izledi. Bu olayların okulda kameraya alınması ile annesini de sakinleştirdik ve yeme sorununu böylece çözmüş olduk.

Yemek yeme sorunlarının en sık yaşandığı ailelerin, en az bir otoriter kişiden oluştuğunu daha önce de belirtmiştik. Yemek sorununu çözmediğimiz ya da sorunu bize hiç yansıtmamış; yemek sorunu sürüp giden çocuğun ailesi ile arasındaki bağlar gün geliyor ilk erginlikle başlayıp iletişim eksikliğine bağlanıyor. İletişim eksikliği ise giderek genç ve ebeveyn arasındaki bağları zedeleyebilecek güce ulaşabiliyor.

Masadaki Kavga

Artık yaşını başını almış birçok insan biliyorum ki, yemek yeme sıkıntılarını anne ya da babalarına bağlamaktan kendilerini alamıyorlar. İletişim eksikliklerinin kaynağını ailece toplandıklarında o masada olmuş olumsuz deneyimlerinde arıyorlar. Ergenliğin, -ergenlik psikolojisinin iki arada bir derede kalmış sıkıntısından kurtulamayan bu insanların en büyük sorunu elbette yemekteki iştahsızlıkları değil, kendi bağımsızlığını, yeterliğini ve toplumun onun yeterliğine gösterdiği saygı olarak tanımlayabileceğimiz güveni ailesinden alma sıkıntısıdır. Çocuğun, kendi organizmasının farkında olmayarak -yememe yolu ile intihar ettiğini düşünen bir ebeveyne karşı yanıtı; dış beklentinin, yani annesinin düşündüğünün aynını yapmak ve yememektir. Ne yapsın yani bu çocukcağız, annesinin düşüncelerine uysa bir türlü, uymasa bir türlü. Eğer kendisinden

çok fazla bilen büyükler ona iştahsız ve keyifsiz diyorlarsa, o da bu düşüncelere katılmıştır. Ancak biliyordur ki, isterse birçok şeyi kendi yapabilir. Kendi yemeğini yiyebilir, kendine yetebilir bir kişidir. İşte burdan başlayarak yollar ayrılıyor. Kimi çocuk kişiliğini annesinin beklentisine uygun olarak belirleyip, ağzına kuş gibi yemek verilmesine tamamen alışıp, hiçbir tepki vermiyor- ancak ömür boyu ağzına yemek verilmesini istiyor- ve belki daha tepkici oluyor. Kimi çocuk ise kendi yiyeceği miktarın kendi bildiği miktar olduğu savlarını sürdürüp ailesi ile ilk *erginlikte* cayırtıyı kopartıp daha ileriye -bir mücadele- gitmesini önleyebiliyor. Doğal ki ilk ergenlikte savaşı kazanması az bir olasılıktır. Çünkü onu yetiştiren kişiler o zamana dek tavırlarında daha büyük kemikleşmeler elde etmişler, onlar da mücadele biçimini oturtmuşlardır.

Tüm aileyi bir arada toplayıp çevreleyen masa bir yana, herkesin yaşam biçimini de bu masada rahatça görmek olası.

Çocukça Bir Aşk Deyip Geçme

Bir arkeolog hanım velimiz oğlunun yaşam biçimini değiştirmeye çabaladı. Önce eğitimsel olarak ilkelerde “söz” ile anlaştık; onun ve benim ilkelerim birdi, onun ve benim duyarlı olduğumuz eğitimsel noktalarla dünya anlayışlarımız birdi. Dolayısı ile bizi oğlu R’nin eğitimine “Allah razı olsun” layık gördü.

R üç yaş 8 ay civarında idi. Yaşı düzeyinde bir erkek çocuğu; ilgisi sosyalizasyonu, gösterdiği tepkiler ile canlı bir insan. Babasını pek sık göremiyor. İş dolayısı ile babası C bey çok sık dışarılarda geziniyor. Dolayısı ile baba ortada olmadığı zamanlar R kardeşimiz biraz isteksiz oluyor bizim aramıza katılırken. İlk günlerde R açık açık “ben okula gelirken korkuyorum” dedi.

- Neden?
- Karanlık bir şey içimi sarıyor.
- Nasıl bir şey?!...
- Öcü gibi bir şey.

Değiştirmeye çalışıyorum konuyu:

- Öcü böcü yok güzelim, Barış Manço koyalım mı teybe?
- Tamam.
- Karasevda.

Karasevdanın da sözleri çok güzel. “Çocukça bir aşk deyip de geçme; Karasevda”

“Çocukça bir korku” deyip geçmedik biz de.

Ben askerliğime çavuş talimgâhında başladım, askeri eğitimi hem eğitim birliklerinde hem de daha sonra rehberlik bürosunda çalıştığım jandarma okulunda görebildim. Acemi eğitimine gelen yaşlı başlı kısa dönem 8 ay yedek subayları er oldukları zaman ne halere geliyorlar, ortalık, saçları aynı kısalıkta kesilmiş, aynı elbisele ri giyen aynı tip postalları sıraya girip almış müdürler, mühendisler, mimarlar, müftülerle dolmuş. Kendini Napolyon ilân edip Hazreti Muhammed ile dün akşam görüştüğünü söyleyen paranoyak gibi yalvarıp yakarıyorlar. “Ben bilmemnerenin müdürüyüm. Şöyle- asardım böyle keserdim.” Bir diğeri atılıyor. “Ah, abicim, ah, ben İstanbul’da çok ünlü bir mimarım, sekreterlerim adamlarım odam- da Amerikan barım, ah ah” En küçük tarlası olan çiftçi çocuklar da bu arada Sakıp Ağa kesildiler.

Herkes birbirine benziyor ve rütbeler de aynı, bireysel farklar yok. Herkes aslan, herkes kaplan, herkes er. Ve ben dahil herkes kim olduğunu, eskiden kimler olduğunu düşünüyor. Ne anneleri, ne babaları, ne karıları, ne iş çevreleri, kimse yok çevrelerinde onları bilen. Yeni bir kişilik ortaya çıkabilir, eskisi de oturabilir. Yalnız

herkesin kafasında şu var: Ben kimim? Ben eğer düşündüğüm kişi isem burda ne işim var. Bir arkadaş kişiliği ile öyle savaş verdi ki bir an karar verdi ve bölük kolundan dışarı çıkıp üç pırpırın yanına pat, pat, pat gidip bir topuk selâmı ile.

- Komutanım ben er değilim, ben sekiz aylık asker, müfettiş Z.S.

Şaşkınlıkla bakıyoruz ve beklediğim tepki geldi;

- Ha siktir lan!

Ardından iki yumruk bir tekme ve finalde bir şaplak.

İşte size bir başka “anaokulu” öyküsü anlattım. Ben A hanımın oğlu R’nin korkusunun da bizlerin acemi birliğinde yaşadığından farklı bir şey olmadığını düşünüyorum. Evde aslan kaplan, ama gerçekte kendi arkadaşlarının, yaşıtlarının arasında o kim?! Yetenekli mi, yeteneksiz mi. her çocuk onu döver geçer mi. o herkesi döverek bir yere gelebilir mi? Kız çocukları gibi olmak da güzel olabilir. Kız çocuğu olunabilir mi. ne yapmalı of. Bir çocuğa göre okkalı sorular.

R, sonuçta korkudan kurtuldu. Resmi güzel, arkadaşları ile anlaşılan yaratıcı bir çocuk olduğunun farkına vardı. Ve, ve doğum günü geldi. R’nin kırk yılda bir gelen annesi doğum gününde de R pastayı kestikten sonra, herkesin sırayla pastasını alma zamanı geldiğinde şaşıtı. Bardağını dökmeden tabağı ile birlikte taşıyan ufaklıkları görünce önce:

- Dökecekler, yerler pislenecek, halının hijyen yapısı bozulacak.

Sonra:

- Yemekte de aynı uygulama mı yapılıyor?

- Evet.

- Ben size avuç dolusu para veriyorum. Çocuğumu çalıştırıyor-sunuz.

Ve ayrılmak zamanı böyle geldi.

Biz de “okey” dedik.

Merhaba R’cim. Kolay gelsin.

Burada yine başa, kişilikte yolların ayrımını anlatmaya geldi sırası. Yolları ayıran ana ögeyi insanın kendi katılımı ile kendi kişiliğini, yeterliğini, kendini çevreye kanıtlamasının bayrağını yükseltme derecesi olarak görüyorum. Biz yemek sıkıntısını bir okul öncesi kurum aracılığı ile çözüyoruz, çözdük ve çözeceğiz. Kendi kişiliğini kendisine ispat hakkı vermezseniz, çocuk size yemekte kendini gösterecektir. Ya kuş gibi beslenecek, tepki vermeyecek ya da yemek reddederek, seçerek, önce size anımsatmalarda bulunup, ergenlik çağında palazlanınca tepkisini belirtecektir. Bence “hayırsız evlat” yoktur. Eğitiminde dost olmayı bilememiş bir ebeveyn vardır. İpi, biri bir tarafından diğeri öbür tarafından çeker, taraflardan birine “emri hak zail” olduktan sonra da zaten kör ölüyor badem gözlü, kel ölüyor, Sırma saçlı. Ve sonra bakıyorsunuz, yaşlı bir adam belki bir içki masasında “anam babamla hiç dost olmadım” diyor. Çok gelenekselleşmiş bir laf olmakla birlikte şunu söyleyebiliriz: Çocuğunuzla ileri yaşlarda yaşadığınız sorunlar daha önceden çözülmesi gereken olaylardır. Kökleri arasında sümüğe karışmış göz yaşları bulaşmıştır biraz. Çocuğunuzun yeterliğini mutlaka artırın. Onu kendi kendine yeter hale getirip, ona güvenin. Onun yaşama katılımı ve kendine güveni hepimiz için gerekli.

Aile İçi Barışın Önemi

Ana okuluna başlama ile ilgili sıkıntılar olarak baktığımız sorunlara aslında her yetişkin için de bakabiliriz. Ana okuluna başlayan çocukta birtakım sorunlar olacak da, orta okul ya da liseye baş-

layanlarda olmayacak mı? Bir işe girdiğinizde uyum sıkıntılarını hiç yaşamıyor musunuz? Ama bir de şöyle bakalım; askerlik eğitimi, lisede ergenlerin başlarına eğitimsizlik nedeni ile gelen cinsel sorunlar, cinsellikle ilgili ağır duygusal yaşantılar, sağlıklı yaşamayan aşklar, sağlıklı olmayan evlilikler, iş başarıları ve başarısızlıkları, alışkanlık kazanma, eğitim aşamasında bir iz açılmadan, hatta sağlıklı bir temel kazanmadan nasıl olabilir. İnsan 3 ile 6 yaş arasında beyin gelişiminin yüzde 60'ını yaşarken eğitimsiz kalması mı gerekir, yoksa gelişimi güzel; yalnızca kendi biyolojik, çevresel ve sosyolojik mirasıyla mı yetinmelidir.

Ana okuluna başlayan çocuğun başta sıraladığımız gibi bir takım ana sıkıntıları yaşama olasılığı vardır. Anaokuluna başlandığında çocuğun bu ana sıkıntıları yaşayacağı varsayılmalıdır. Anaokuluna başlangıç sizin eğitiminizi ve çocuğunuzu test edecektir. Sıkıntılara dayanabilen bunların okul sorunları olduğunu kabul eder. Sağlıklı sosyo- ekonomik yapıdan gelen yüksek öğrenimini tamamlamış ailelerin hiçbiri okul problemlerinden kaçmadı. Bu sorunlara karşı çocukları bizlerle elele mücadeleler kazandı yaşam dalgalarına karşı. Okula başlanan ilk günlerde bir davranış değişikliği olarak okulda uyumama ve sabah okula gitme sıkıntıları da yaşandı.

Başka Sıkıntılar

Yeni bir ortamla tanıştığınız ilk gün siz gidip uyuyabilir misiniz? Geceleri bile uykunuz kaçabilir. Bir anaokuluna başladığı günde, çocuğun olağan yaşamını sürdürebilmesi olası mıdır? Hele hele gidip uyuyabilmesi... çocuk ilk günden yemeğini yedikten sonra "tamam efendim şimdi güzellik uykusu saatim geldi ben uyumaya

gidiyorum” diyebilir mi? Aslında ne güzel olurdu, çocuklar sıkıntı-
larını aynen yetişkinlerin diliyle belirtseler.

- Anne ben bugün girdiğim uyum ortamında çevre uyaranlarının
etkisi nedeniyle yorulдум.

Ya da:

- Değişik sosyo-ekonomik yapıdan çocuklar var anneciğim,
bunların kimisi beni dövüp sindirmeye çalıştı, kimisi iyi davrandı.
İşte hepimizin ayrı bir kişilik yapısı var. Nasıl bir kişiliğim olacağı-
mı düşünüyorum. Yalnız kalabilir miyim?

Aslında çocuklar Egocentrizm ve Conservatizm sahibi de, yetiş-
kinler değil mi. Allah’a şükre, çocuğun salt annesi istiyor diye o gün
uyuması mı gerekir. Bir anaokulunda olması gereken eğitimciler ile
birlikte, aile, eğitim programını saptayıp uygulamaya koyduktan
sonra, bu tedirginlik neden? (Yine bu kurallara uymayanların eği-
tim düzeyi liseyi aşmamış bir önceki kuşaktaki eğitim olanakları kısıt-
lı olmuş büyük anne ve babalar olduğunu, yine içinde bulundu-
ğum kurumdaki örneklerle dayanarak söyleyebilirim.) Okula ilk
günlerde gelme sıkıntısını da aynı yapı içerisinde ele alabiliriz. Da-
ha başından söylemeden sonuca gelirsek, diyebilirim ki, para para-
yı çeker atasözüne uygun olarak eğitim eğitimi çekiyor. Anadan ba-
badan gördüğü eğitimle yetinerek yetişen kendini çeşitli ortamlar
içinde yetiştirmiş insanlar belki de okul kurumunu küçümsüyorlar.
İşe bakın ki, tam da zamanında ABD’de 70’li yıllarda üretilmiş
okulsuzluk teorileri de çeviri ve anlayış olarak nihayet geldi ve bu-
na sarılabilen “aydınlarımız” dahi çıktı. İvan İllich’in okulsuz top-
lumunu okuyup gerçekten okulsuz bir toplum planladığını dahi
zannedenler olmuştur, oldu da. Yaygın eğitimin örgün eğitimden
daha ucuz ve daha kısa bir yol olduğunu anlatan İllich bunu kanıt-
lamaya çalışırken; bir veli bana;

“Çocuğumu bir okul öncesi kuruma vermeyi düşünmüyorum, artık dünya okulsuzluğa doğru gidiyormuş. Zaten okula gitmesini dahi istemiyorum” deyiverdi.

Örgün eğitimde nitelik ve nicelikte bir denge oluşturmuş ve artık yeni evrim sıkıntıları yaşayan batı eğitimi ile bizim örgün ve yaygın eğitimde sinek kaldıramayan bol renkli oturmamış eğitimi-miz karşılaştırılabilir mi? En evrimsel biçimi ile eğitimi savunmak için ülkemizde örgün eğitimi savunmamız gerekli.

Yine de ne gariptir ki ben ikibinli yıllara girerken hâlâ ülkemizde okul öncesi eğitimin gerekliliğini anlatmaya çalışıyorum. Lafı çok uzattık, istatistiksel olarak ana okuluna gelme sıkıntısının aile eğitiminden kaynaklı olduğunu bir kez daha vurgulayalım.

Şimdi size yeni bir anı: G:

Kişilik Belirlenirken

G, Doğu kökenli bir ailenin torunu. Ailenin kızları üniversite eğitimini sosyal bilimlerin dallarında tamamlamışlar. G anneanne-sinin yan dairesinde oturuyor. İkibuçuk yaşında iken bize gelmeyi denedi, çok çabuk uyum sağlamıştı. Ancak anneannenin isteği ile okula gelmesi bir buçuksene sonraya ertelendi. Bir buçuk yıl sonrasına ertelenen bir sosyalizasyon ile işe başladık. Önce ailenin isteği ile, anlaşarak öğleden önce bir süre G’yi evinden alıyor daha sonra bir iki arkadaşı ile genel servis saatleri dışında bir saatte evine bırakıyorduk. G, önce yemedi, arkadaşları ile -düzenli olarak- oynamadı. Kendi kendine de oynayamadı ve tabii uyumaya da hiç yanaşmadı. Okula gelmeme konusundaki yakınmaların ortaya çıkışı G’nin bizlere tamamı ile alıştığı dönemden sonra başladı. G bütün gün üst katta bisiklete binmeyi, yemekleri reddetmeyi bıraktıktan

ve arkadaşlarını kabul ettikten sonra geliş saatlerini genel servis saatlerine göre ayarladık. Ancak annesi saat yedide çıkıyordu. Babası işe yedi onbeşte gidiyordu. Ailenin tercihi geceleri çok geç saatlerde yattığını söyledikleri G'nin en geç servis ile alınmasıydı. Akşam uykusunu erkene almak konusunda aile ile görüştük. Daha sonra servis saatinin erkene alınabileceğini, bu uyum dönemi, sonra yedi buçukta onu gelip alabileceğimizi söyledik. Ancak 1. aşamamız olan geç servis uygulamasına geçtiğimizde G, ilk günlerde neşe ile gelmeye başladığı halde, daha sonra bu olumlu davranışı sönmeye başladı. Servis arabasından aşağı inip G'nin anneannesinin kapısını çalıyorum ve karşımda çok mutsuz, evinden ölü çıkmış ya da çıkacak bir insan tavrı ile annenanne beliriyor. "Aaa" diyor "siz mi geldiniz." Oysa ben sürpriz yaptığının farkında değilim. Her gün geldiğim bir saat bu, çöp gibi, kapıcı servisi gibi. Şimdi sıra bende, bu da "torun servisi."

Geldiniz ama daha kahvaltısını etmedi benim aslanım. Kahvaltısını etsin, kakasını yapsın gelecek.

- Olur, diyorum ve beklemeye başlıyorum. Beş, on, onbeş dakika oluyor.

- Ne oldu hanımefendi hazır mı?

- Bir dakika, portakal suyunu sıkıyorum onu da içsin.

Saat on buçuklara gelip dayanıyor. Öğlen yemeği saat on ikide ve biz onbuçuğu geçe G'yi alıyoruz. Okula giderken önemli cadde ve sokakları tanıtıyoruz. Dil gelişimi nefis olan G ile sabah sohbeti.

Ancak ilk haftadan sonra yine anneannenin kapıyı açtıktan sonraki şaşkınlığı kayboluyor ve kendi isteksizliğini şöyle belirtiyor.

- Bak abin geldi, ama bugün okula gitmeyeceksin değil mi kuzucuğum.

Bana dönüyor.

Ağabeyi, hasta benim oğlum, değil mi G, hastasın gitmeyeceksin değil mi?

G en sonunda gelmiyor. Ve on beş dakikalık bekleme, onca çaba, onca haftalık emekten sonra bomboş geri dönmeyele sonuçlanıyor. Konuyu kendi ailesine ilettik.

- Annem biraz düşkündür, sabah erken kalkmasını istemiyor, dedi.

Zaten annem her sabah beni uyarıyor “öğlen yemeğini yesin ağbisi, uykusunu uyusun, dövmeyin ha.”

Saat on buçukta tıka basa midesi doldurulmuş çocuk öğlen yemeğini anlaşılmaz bir nedenle yiyemiyor! Daha sonra da yemek konusunda değindiğim gibi, arkadaşları ile sofrada iletişim kuramıyor ve henüz yerleştirdiğimiz yeme düzeni bombalanıyor. Fakat annem tavrından vazgeçmiyor.

Anneannemizden birkaç ricada bulundum o bir türlü davranışlarını değiştirmede; üçgün üstüste beni onbeş dakika bekletip boş gönderdikten sonra zorunlu olarak G ile bağımızı kesmek zorunda kaldık.

Bu anı elbette çok aşırı uçlardan biri, ancak aile nedeni ile okula gelme sıkıntısı çeken çocuklar içinde yeterli bir açıklama gibi geliyor bana.

Akşam evde yapılan aşırı çocuk sorgulamaları da çocuğun öğretmenlerine ve arkadaşlarına karşı ilgisini azaltabiliyor. Çocuğun okul öncesi eğitimcisi, eğitimbilimcisi ve ailesi ile çözümlenebilecek sorunların çözümsüz bırakılması, bir başka deyişle yine sorunlara benmerkezci, “ben bilirim” tavrı ile yaklaşılması, yeni bir ortama girmiş çocuğun ilk günlerinde uyumunu zorlaştırıyor kanısındayım. Aileler güvenmedikleri anaokullarına çocuklarını sakın ver-

mesinler. Ancak anaokulu ya da okulöncesi eğitim kurumuna ve uygulamasına karşı tavır alma bizim ülkemizde en yaygın tavır gibi geliyor bana. Tavır alanlar, yine kendi eğitim öğrenim ve çevre olanakları kısıtlı kalmış aileler. Okul öncesi eğitime olumlu yaklaşılanlar ise, eğitimden kendileri yararlanmış insanlar. Toplum tamamı ile eğitilmiş olsa okul öncesi eğitim hakkında eğitimin diğer dallarında olduğu kadar bilgili bir toplum olsa çocuklarının tümünü kendi çocuğu kabul ederek, onların davranışlarının kendi evrimleri içinde gerçekleştiğini bilerek, çocuklara çocukça yaklaşabilen sağlıklı yetişkinler olsa eğitimi satın almaya ya da devlet okullarına bile gitmeye ne gerek var. Yani şimdi Illich'in okulsuz toplum teorilerini uygulama, noktasına gelmiş olsak ne iyi olurdu.

Evde olan bitenler çocukların okula gelememe sıkıntılarına neden olabiliyor. Anne baba arasında anlaşmazlık olan bir ailedeki çocuğun ev dışında kendisini annesi ve babasından uzak hissetmesi gerçekten çok korkunç bir duygudur.

C, aynı sıkıntıyı yaşayan arkadaşlarımızdan birisidir. Yine, ebeveynlerden biri aslında köy kökenli, ancak üniversite bitirmiş bir hanım annemiz. Babamız ise yabancı dilde eğitim veren bir okulda orta ve lise eğitimini tamamlamış, tutulan bir üniversitemizden mezun genç bir üst düzey yönetici. C başlangıçta bize alışmakta hiç sıkıntı çekmedi. Üç yaşındaydı. Yaratıcı, dil gelişimi yaşatlarının üstünde, dikkat ve zekası yüksek bir çocuktü. Dediğimiz gibi bu arkadaşımızın sözettiğimiz özellikleri ile uyumun gecikmesi de beklenemezdi. Dört yaş doğum gününü kutladığımız günlerde C beyimiz bir gün gelmedi. Telefon ettim, dedesi gelmiş o gün canı gelmek istememiş. Bu davranışı bana doğal geldi. Dedesi ve anneannesi, İstanbul dışında yaşıyorlardı. Onlarla özlem gidermek onun en doğal hakkı. Derken dedeler yaşadıkları kente döndü. Ancak C beyin sı-

kıntıları sürüp gidiyor, sabahları tepinerek geliyor bir türlü babasını bırakmıyor. Servisle gelen C, bir geri dönüşle artık babası tarafından getirilmek istemeye başladı. Üstelik yolda nazın bini bir para. İstedığı müzik parçasını üst üste çaldıra çaldıra adama fenalıklar geliyor. Annesi telefon ediyor.

- Efendim şiddet mi kullanıyorsunuz?

Ya da:

- Öğretmeni değiştirdi de ondan mı?

- Son zamanlarda sizde bir şeyler mi oldu?

Öğretmeni ile arası eskisinden daha iyi. Ben zaten çocuklarla dost olamamış, yaşam görüşü çocuklarla uymayan insanı öğretmen olarak almam ki, şiddet kullanmıyoruz. Bir üçüncü sorunumuz var bana sorulan sorunun aynı. “Son zamanlarda sizde bir şeyler mi oluyor diye sordum, hanım ‘hayır’ladı. Üstelik soruma biraz da kızdı. Ancak birkaç akşam sonra karı kocanın kendi aralarındaki anlaşma düzeninde inme çıkmaların son zamanlarda hatırı sayılır derecede arttığı babasının bize yaptığı danışmada ortaya çıktı. Ve anne babanın daha sonra anlaşması ile C eski düzenine kavuştu. Bir iki ay sonraki yeni bozulma yaz tatilinin başına denk geldi. Annesi bizim disiplin konusunda zayıf kaldığımızı söyleyerek bir başka okul öncesi kuruma gitmesi gerektiğine karar vermişti. Ne yazık ki bir başka ev çatışmasından sonra, C evini hiç terk etmeme kararını kesinlikle aldı ve bir daha okul öncesi bir kuruma gitmeyip evde teyze kızı on beş yaşlarında bir genç kızla kalmayı tercih etti. Bu arada C’nin ailesinin okul öncesi kurumların biricik işlevinin “bakım” olduğundan en küçük bir şüpheleri dahi olmadığını da belirtmeliyim. En iyi, en tutulan eğitimleri aldığını belgeleyen ve bu sayede kendilerine iyi işler bulan velilerimizin okul öncesi eğitim hakkında en küçük fikirlerinin dahi olmaması beni gerçekten çok şaşırtı-

yor.

İzmir Torba bölümünde yine ele alacağım gibi aileler okul olgunluğuna erişmemiş çocuklarını yarış düzeni içindeki çarpık ilkokul eğitim sürecine sokmakta adeta yarış ediyorlar. Nedeni ise onlar için çok açık “Ciddi bir eğitim” Kimi tatmin ediyorlar? “Amaçları ne?” diye düşünmüyor değilim; bir taraftan aydın olmayı kimseye kaptırmama anlayışı öbür taraftan cinsel olgunluğa ulaşmamış bir kızın, “koca yanında daha iyi eğitilir” gibi bir öngörü ile evlendirilmesine benzer bir anlayış. Doğrusu, Türk Eğitim Sisteminden yetişmiş olduklarının alamet-i farikasına taşıyorlar. Özgün bir eğitim sistemi(!)

Okula uyum döneminde bir kişilik yapısının aile tarafından altının çizilmesi, ile çocuğun eğitiminin ana rotasının belirlenmesinin önemine bir kez daha değinmiş oldum.

Okul öncesi eğitime başlarken; çocuğun yaşı, ailenin o sıralardaki karşılıklı etkileşiminin derecesi, kardeş ya da muhtemel bir kardeş (ana karnında) - kızçocukları için bir erkek kardeş - uyum çalışmalarında kullanılan tekniğin seçimi gibi öğeler önem taşıyor. Ancak, her şey olumlu gidiyormuş gibi gözüküp de gitmediği zamanlar da vardır. Biz böyle zamanlarda aileyi uyararak henüz uyum sürecinin tamamlanmadığını, uyum içinde bir bağımlılık süreci yaşadığını söylemeyi kendimize görev biliyoruz ve zaman zamanda yakındığımız veli tipi bize inanmıyor. Öyle ya, torunumuz yok, tosunumuz yok, falcı da değiliz neden bu işi onlardan çok bilelim ki.

Eğitim konusunda konuşmak da, bilgileri uygulamak ve satmak da çoğu kez eğitimcilerin tekelden çıkmış durumda. “İtaati” yüksek düzeyde uygulayan ve hâlâ eski köy alışkanlıklarından kurtulamamış toplumumuzda ya gizem derecesi yüksek disiplinler (din adamlığı, klasik büyüculük, falcılık, kara büyüculük), ya da doktor-

luk, avukatlık, hakimlik, polislik gibi insanın yazgısı ile oynayan meslekler popüler olabiliyor. Az gelişmiş toplumlarda sosyal bilimlerin popüler olmaması çok doğal. Bir de bu az gelişmişliğin üstüne geleneksel kültürel kırıntıları yıkan teknolojik gelişmeleri ekleyince, sosyal bilimlerin papucunu her gün dama atsanız yine az. Daha önce askerliğimi sekiz aylık er olarak yaptığımı söylemiştim. Acemi er eğitimi döneminden sonra jandarma okuluna “dağıtımımız” yapıldı. Bu okulda bana pedagoji bölümünden “ne” olarak mezun olduğum soruldu. Mesleğimi tanımlamam istendi. Nasıl bir tanım yapmışsam, meslek hânesinin karşısına “Pedagoloji Mühendisi” yazdılar. Eğitim bilimcilerin kendilerini kanıtlamak için meslekdaşlarına attıkları çamurları bırakıp, kendi mesleklerini tanımlamaları gereği her gün biraz daha artıyor. Ya doktor beyler, kendi mesleklerini bırakıp sosyalbilim temelleri olmaksızın eğitimciliğe bulaşanlar, Platon ile Eflatun’un aynı kişi olduğunu dahi bilmeden eğitim felsefesi yapmaya kalkan efendilere ne demeli. Bence kabile büyücüsü bile dememeli. Çünkü kabile büyücüleri saygın insanlardı ve şarlatanlığa soyunmamışlardı. Okul öncesi eğitimin zararlarından söz eden çocuk doktorlarının kulakları çınlasın. Biz onların işlerine burnumuzu sokmayız. ama onlar bizim salatamıza maydanozdurlar hep. Ülkemizde pedagojinin ergenlik bile değil, ergenlik yaşadığı bir gerçek. Ne çocuk, ne büyük, kim ne sayarsa, o şimdilik. Tabii ülkemize has bir anlayış bu. Hal böyle olunca ancak ticaretten anlayan (ticaret en çok film hilesini yedirme anlayışı olarak kesinlikle yerleşmiş durumda) anlamayan para kazanma niyetiyle ortaya çıkanların yaptığı bir iş haline gelince bizlerin anne babalara dert anlatma sorunu giderek artar hale geliyor. Sizlere uzun bir yakınmada bulundum. Bu yakınmayı tüm eğitim tarihinde bulabilirsiniz. Yaşam öykülerini okuduğunuzda, Eflatun’dan tutun, za-

vallı Pestalozzi'ye dek pekçok eğitimci saçlarını süpürge haline getirip faraşla birlikte yaşamlarını çöpe atmış gibi gelebilir size. Neyse biz korkmuyoruz, “demirden korksak trene binmezdik” diyelim: eğitim ve eğitimbilimi tanımayan velilerden ve çocuklarımızın olayları ile çözümlerinden söz edelim.

Koruyuculuk ve İyi bir “Yuva”

Yine başa döndük. Neden biz anne babadan çok bilelim. Falcı değiliz, doktor değiliz. Çocuk bir türlü annesinden ayrılamıyor, üç yaş iki ay olmuş ağzına yemek verilerek yediriliyor. Ancak ilgili anneannesinin yöntemleri yerine -çünkü annesi ikinci kardeşe de bakmak durumunda-, okul öncesi kurumların yöntemlerini deneme zorunda kalmıştır.

Hem annesini rahat ettirecek, hem çocuğuna kendi annesinin koruyuculuğunu verecek, hem de arabasına atlayıp istediği gibi gizecek. Ancak bir sorun var, iyi bir okul öncesi kurum bulmak. Nasıl bulunur bu tatsız yer. İnsan vicdanını parçalayıcı yer? “Yuva”ya annesiz babasız çocuklar bırakılır. Annesiz babasız ne yapar yavrucağ orada? Ve iyi bir “yuva”nın ölçütü nedir? Çocuğa bol antibiyotik vererek “sağlığını denetleyen” doktoru hemen imdada yetişir. El ölçüt; ferman olarak yazılır. Temiz olmalıdır, sağlıklı olmalıdır. Çocuğun hastalanmaması gereklidir, düzenli olmalıdır. Başka? Başkası yok işte, bir de yemekleri “sağlıklı” olmalıdır. Diyetisyenler, gıda mühendisleri filan da olursa, çok iyi olur. Evet, bilgiyi alan anne, hemen işe koyulur. “Paramız var. Oğlumuza anaokulu bakalım anne; hadi sen de gel teyze, komşu Hayrünnisa hanım da gelsin” ve bilirkişi heyeti oluşur. Çocuk ortada yok, önce büyükler...

Eğer anaokulu açacaksanız size tavsiyem şu: Kurumunuzda ço-

cukların - “veletlerin” mi demeliyim- erişemeyeceği yere ilâç gibi kaldırın oyuncakları. Kapalı dolaplara kilitleyin. Havlular ve çocukların giysilerine kendileri kesinlikle erişemesin, ortalık düzenli gözüksün, bir iki tane de bakıcı tutun, bunlar herhangi bir meslekten cici kızlar olabilir bir de sosyete semtinde bir yer tuttunuz mu, ticaretiniz şüphesiz hayırlı olacaktır. Bizim “heyet” geldiğinde tavanlara bakarak ve mobilyalarınıza bakarak değerlendirmelerini yaparken, perdelerinizi ve her şeyinizi beğenebilir.

Kısacası Pamuk Prenses’teki cadının elması kadar çekici olmalısınız. Ancak içeride veliyi tutmayın, tuttuğunuz sorumlu müdür deneyimli olsun ve:

- Eğitim sırasında içeriye girmeyelim-desin ki, iş ciddi görünsün(!)

İşte, sorun çıktı. Bizim E’nin annesi oraya girmez. Ben velinin gerekli bilgilendirme yapıldıktan sonra içeri girebilmesi taraftarıyım (bu bana özgü bir anlayış, birçok eğitimciye dahi ters gelebilir). Velinin yanında da veli yokmuş gibi davranabilme yanılsıyım; ancak zamanlaması eğitim yöntemine göre değişebilir. “Haydi bir başka yuva bakalım” akşama kadar kiralık ev bakar gibi yuvalar bahlıkır ve bir tanesinde karar verilir - bizimki-.

Anaokulunda İlk Günlerin Koruyucu Eğilimi

O güne dek çocuğunu nasıl sevebileceğine karar verememiş, yeterince bilgilendirilmemiş belki de sevgiden ne yapacağını şaşırmış ve sevgisini belirtmek için her ne pahasına olursa olsun, her zaman her yerde, her çağda aralıksız olarak çocuğu denetlemeye and içmiş anneye, anneanneye ve erkeklerin çocuk ilgisi az olduğundan, çok az dedeye “koruyucu” diyorum. Bu sinsi bir eğilim olmalı. Genel-

likle çok zıtları birleştirerek giden; ya çok hijyen bir ortam ya da çok hijyen bir ortam (uzlaşma yok) fakat steril ve temiz bir ortam, ve alkol ve dezenfektan derken, en temel temizlik kurallarını dahi bilmeyen, bir anlayış. Eğitim, illâki eğitim derken insanı tanımlamaya dahi gerek duymayan, “mükemmel eğitim” derken, trafikte çocuk oynatan, çöplükte oynatmaya ‘hayır’ı olmayan bir eğilim. Ve eğilim olmaktan çıkıp, hayat görüşü, anti demokratiklik ve tek kişi hakimiyetçiliğini savunma haline gelen bir hastalık, illet haline dönüverir, yaptıklarının bilincinde olamazlar genellikle. Olduklarında da çok geç olur, çünkü tamamı ile kendilerine bağımlı bir çocuk yetiştirmişlerdir, yine de geri dönme şansları olduğu halde dönemeyenler bizim tutucu despotlarımız olarak aramızda çeşitli renklerde lekeler olarak dolaşıyorlar.

Koruyuculuk konusunda aslında ayrı ayrı örnekler vermek gerekmiyor, çünkü sözünü ettiğimiz eğitimsel katliamları işleyenlerin çoğu aynı sınıfa girebilir.

Koruyuculuk çoğu kez değişik endişeler içeren kişiliklerin endişelerinin arenası olabiliyor. Bir bakıyorsanız masum titizlikler gün gelmiş korkunç engeller haline dönüşmüş. Bir eğitimci arkadaşımız titizliklerini özel yaşamında bol bol uygulayarak çocuğunu kendi başına yemek yiyemez ve bağımlı hale soktu. Bu arada eğitime bakış açısı değişti. Otistiklerin kısırlaştırılması, mongolların ana karında boğazlanması ona doğal gelmeye başladı. Eğer sorun doğum öncesinde saptanamamışsa ya da doğum sırasında çocukta bir engel oluştuysa: beyin kasıntısı olmuşsa o çocuğun yaşamaya çalıştırılmasının zor olduğuna inanır hale geldi. Ve doğal olarak eğitimciliği ket aldı, her türlü ilerlemeye karşı gelmenin sırrını bulan medikal bir eğitim grubuna girdi. Başlarında bir nörolog doktor, sürekli titizlikten ve bilimsellikten söz ediyorlar ve doktor bey de, eğitimin

ne aciz, tıbbın ne mucizevi olduğundan söz ederek ve insanları eğitim konusunda yanıltarak para kazanma konusunda ısrarlayarak gidiş hali.

İşte bu da size bir başka koruyuculuk vakası. Bu antidemokratik, dünyanın geleceğinde fişlenen, boğazlanan özürlü insanları savunan koruyucuların Atina demokrasilerine bile kavuşamamış kafalarından eğitim beklenebilir mi? Eğitim: Disiplinli, kendi kendini denetleyebilen sınırları geniş ancak belirli bir demokrasiyi savunma anlayışıdır. Okul öncesindeki demokrasi anlayışı, insanı düzeyine göre belirleme ve yeteneklerinin çerçevesindeki resmi yapabilmesini sağlama anlayışı ile araştırıcılığı ve yaratıcılığı artırmadan geçer. Söz konusu anlayış, koruyucularda esnek bir yapı yerine, katı bir anlayış oluverir. Bir bakarsanız aşırı hoşgörölü, bir bakarsanız asırcı kesici. Kısacası perhiz yaparken lahana turşusuna doyamaz bu mükemmeli ve benmerkezci kardeşlere burdan merhaba.

Belki de mükemmeli bir kerede bulmak, birdenbire mükemmeli ulaşma anlayışı, koruyuculuğu yeniden sahneye getiriyor. Çocuğun hiçbir şeyi ilk kezde mükemmel yapamadığını gözlemleyen bir daha hiç yapamaz sanıyor, onu (koruyucu) kanatlarının altına alıyor ve eğitmiyor bile. Çünkü o çocuktur hiçbir şey yapamaz.

Anne Çocuğu Baba Çocuğu

İlk dertlerimizi biraz döktükten sonra, ayrı ayrı, belki de birbirinden kopuk gibi gözükten sorunları ele alalım, ne dersiniz? Çocukların üç yaşında ne gibi duygulara; beş yaşında hangi sosyal gelişime sahip olduğunu Haluk Yavuzer'in çocuk psikolojisi kitaplarından elde edebilirsiniz. Siz çoğunlukla kadın mısınız, erkek misiniz. Çocuğuna ilgi duyan kişi neden çoğunlukla anne ve baba ola-

mıyor. Bu çiftlerin çocuk psikolojisini öğrenmeleri ikinci planda kalan bir öge değil midir? Çoğunlukla anne çocukları görüyorum ve gördüm. Çocuğu ile sağlıklı olarak ilgilenen, karı koca arası ilişkilerinde çocuğu iki kişi arasında terazileyen aile sayısı çok az (üç yüz kayıt arasından iki aile anımsıyorum). Genel tablo şu: Anne ve anneanne çocukla ilgilenir, ancak çocuk hastalandığı zaman okul aranır. Eğitimde hakim olan evde hakim olandır. Çocuğun ana okulu ödemeleri bile anne tarafından bizzat yapılır. Baba ise, ailenin kuytu bir köşesinde perde arkasındaki “Baba”yı oynar. Son on yılın ABD üretimi araştırmaları çocukların bilişsel gelişiminde on sekiz aydan sonra babanın önemine dikkat çekmiştir. Gelin görünki, kentsel kesimde gözlediğimiz çoğunluğu en az lisans eğitimi almış yabancı dilli velilerimiz ABD’nin sigara yasaklarına uyar da kendi zincirlerini kıramaz. Sağolsun Haluk Hoca, sorunların çözümünü halkın pedagoji eğitimi “Öğretmenlik Sertifikası” derslerinde arayan toplantıları ile bir anne baba okulu oluşturdu. Ancak yine de okul öncesi eğitimi, okul öncesi kurumlarda eğitimbilimcilerin, eğitim psikologlarının yerine, piyasada hakim esnaflara demokrasi adına veren yasalar ve okul öncesi eğitim tarihimizin araştırılıp kendine özgü bir yapı oluşturulamaması nedeniyle, balon köpüklerinin arasında kalıverdi. Ne yapmalı, belki bir kez daha seslenmeli: “Babalar gelin çocuk bakımı ve eğitimi öğrenelim.” Ne güzel olurdu; jinekologların, çocuk doktorlarının muayenehanesinde babalara, bebekte ilk ayları ve çocuk üstünde kendi etkilerini anlatan broşürler olsa, babalar biraz daha az “erkek” olsa.

Anne Çocuğu

Bizim anne çocuğu olarak gördüğümüz iki tip var. Birisi tama-

men annesine bağımlı, annesi tarafından yedirilen, içirilen, giydiren, yıkanan ve annesi endişeli çocuk, ikincisi ise kral Oedipus trajedik öyküsünün yirmi birinci yüzyıl versiyonu.

- Reddetme İle Anne Çocuğu-

İşte size anne baba attitudleri ile ilgili bir başka öykü. Bu kahramanlarımız yurtdışında oturuyorlar. Kadın orta öğretimin ilk aşamalarında eğitimini bırakma durumunda kalmış, erkek önceden oraya gitmiş, çalışmış ve eşini yanına almış. Erkek, meslek lisesi mezunu yoksul bir ailede büyümüş, ailesi konusundaki tutumu tipik ataerkil. Ancak yurt dışında kaldıkları ülkede insanların kadın konusundaki tutumu kadına da örnek olmuş ve kadıncağız çalışmaya başlamış ve derken beklenen mutlu bir başlangıç, bir hamilelik. Fakat beklenmeyen bir sonuç, doğum sırasında beklenmeyen bir travma ile çocukta beyin kasıntısı oluşmuş. Babanın tavrı sizi hiç şaşırtmasın, aynı durumdaki birçok babanın yaptığını yapıp, baba da oğlunu reddetmiş. Bu durumda kadıncağız kucacağında çocuğu ile hastahane hastahane dolaşıp, kendi deyimiyle “terabointin”lere taşınıp, fizyoterapilerle oğlunun kasıntısını açmaya, rehabilite etmeye çalışmış. Ancak baba hâlâ ortada yok. Problem onun değil ki, kadının. Çünkü ailede çocuklarla kadın ilgilenir. Terapi denilince hâlâ bu kadının aklına fizyoterapi gelir. Ancak kaldığı ülkedeki doktorların, psikologların onu çağırıp: “Bu çocuğun babası nerede? Babası onunla biraz ilgilen sin” diye geçen konuşmayı ve daha sonraki konuşmaları bir terapi olarak adlandırmaz.

Ve bizim bu hanımımız, oğlu ile hem hal olmuş, yeniden eğitim ile uğraşırken bir ikinci çocuk gelmiş ve yedi yıl sonra bir üçüncü çocuk daha. İlk çocuğundan kalma bir deneyimle eğitimle sıkı fıkı

olma durumunda kalmış olan bu hanımcağımız, batı toplumunu izleyerek aldığı eğitimini önce eşinden gördüğü tavırla koruyucu kalkanlarla bezendirmiş ve daha sonra çocuklarla babanın arasını açmak için elinden geleni yapmış. Bir başka deyişle, babalarına düşman iki çocuk ve yetişen bir üçüncüsünü ben gördüm. Bu eğitimsel faciaya neden olan hanım yurda döndüğünde, belki de günah çıkartma amacı ile, bir ana okulu açtı. (Batıyı görmenin anaokul açmaya yettiğini hep savunmuştur.) Üçüncü çocuğunu koruyucu tavırla aşırı çukulata ile karaciğerlerinin nasıl bozulduğunu ve annesinden ayrı kaldığı durumlarda somatik ağrılarına tanık oldum. Ancak artık yapacak hiçbir şey kalmamıştı. Bu hanım yaptığı iş dolayısı ile kendisini eğitimci, dahası neredeyse kendisini Montessori ilân etmiş; tam anlamı ile bir nevroitik yetiştiriyordu. Üçüncü çocuk dört yaş civarlarında idi. Kız çocukları için sıkıntılı olan bu günlerde onu rahatlatmak için kendi yeterliliğini artırmak bağımlılığını kırmak yerine, bağımlılık aşılanıyordu. Baba ve anne, eğitimin önemli noktalarında örneğin uyku saatlerinde dahi anlaşıyorlardı ve baba çocukların eğitimine sadece anne ile sürtüşme olduğu zaman giriyordu. Evet sonuç ne oldu diyeceksiniz. Önümde ABD baskısı Adolescent Deveolopment adlı bir kitap duruyor.

Bu kitaptan okul öncesi çocukluğun erginliği ve ergenliği nasıl belirlediğine ilişkin alıntılar yapmak niyetindeyim. Burada söyleyeceğim şey şu; kırk sayfalık bir ergenlik gelişimi için anlatılan şey, iki yüz sayfalık bir doğum öncesi, anı ve sonrası gelişimi. Bizim öykümüzdeki hanım karhamanımızın çocuğunun aynı şartlar altında eğitiminin sürmesi ile hiç de sağlıklı bir genç yetişemeyeceği ve ergenlik döneminde annesi ile aynı derecede rahat ilişkiler kuramayacağı konusu açık. Doğal ki, baştan beri söylediğimiz gibi, bizim bu kızımızın başına gelebilecek, üçüncü şey, mücadeleden

uzak yetişmek ve ömür boyu kendi isteklerini bir yana itip kendisini bir turşu gibi bastırıp yaşamak. şu anda içinde yaşadığım anaokulunda bastırılan çocukların sayısı 4/3'lere yaklaşıyor ve şu anda okula çocuğunu akşam almaya gelen baba sayısı 45'de 2. John Voight'un şampiyon filmi ve Dustin Hoffman'ın Kramer Kramere Karşı'sı bir yana, yazın, babaların bu güne dek çocukların daha çok yeme içmesi ile ilgilenmesinden, fizyolojik gereksinmelere psikolojik gereksinimlerden daha çok yer vermesinden, baba oğul, kız baba (nadiren) düşmanlıklarından söz etmiştir. Belki içinde bulunduğumuz yüzyıla eğitimde babaların aktif olarak sahneye çıktığı ağ olarak bakmamız hiç yanlış olmaz. Baba ile çocuğunun Osmanlı geleneksel toplumundaki yerine gelince, adet yerini bulsun diye, ben de Osmanlı toplumunda şöyle güzeldi, böyle temelliydi demek niyetinde de, görüşünde de değilim.

Her sahnenin bir kulisi, her yüzün bir esnesi, her madalyonun bir tersi vardıra gelince; her dönemde babanın anneden aktif olduğu aileler olmuştur ve olacaktır da. Babaya bağımlı çocukların ardında baba ile itişen bir anne gözükür hep. Babaya hakimiyet kurmaya çalışan, biryerden bir şekilde dengeleri bozmaya, teraziye hileli daralar koymaya çalışan kadın bu kez kendi baskısı ile yalnız kalır. Olan kime olur? Çocuğa olur. Yine yalnızlık, yine iki cami arasında bi-namaz olmak ve yine üzüntü. Bebek bölümüne başlayan bızdıklar değil ama ana okulu bölümüne başlayanlarda net gözlenen bir şeydir anne veya baba bağımlılığı, eğer ortada bir anneanne babaanne gibi aile büyükleri varsa, her şeyin bağımlılığından söz etmek gerekir. Kimi ocuk erkek modeli olarak okulda görevli erkekleri alır. (Beni veya görevli bir başka erkeği) benimser ve ayrılmaz, kimisi bir dişiyi alır bordasına. Büyük aileler (anneanne, babaanne, geniş aileyi kastetmiyorum) tarafından yetiştirilen ocuk-

lardan okul öncesi dönemde uyum sürecini tamamlayıp geçen ise, 300'de 2'yi geçmediği için, bağımlılıklarını sizin arifliğinizle tarife terk ediyorum. Hiç bağımlı olmayan çok azdır doğal ki. Bağımlılığı kırabilmek, bu gücü elde edebilmek, ancak evinde sağlıklı bir aile ortamı olan çocukta olasıdır.

Bizim yine yerli “Montessori”mizin öyküsüne dönelim istersiniz. Bu hanımla yaptığım görüşme ve yazdığım bu tutanağın ona gösterilmesinden sonra, çocuğunun sorunlarının çözümü için bir başka anaokuluna sürgünden onu vazgeçirdim. Önemli olan ana ögenin; sorunu gözden uzaklaştırmak değil, annenin aynı kurum içinde bulunarak kızımızın bağımlılığını kırmak olduğunu ve bunun için de ilk günlerdeki psikosomatik ağrıları bir başka kurum yerine bizim yanımızda yaşayarak atlatmamız gerektiğini açıkladım. Bağımlılık, ister anne bağımlılığı, ister antibiyotik bağımlılığı, ister eroin bağımlılığı, isterse ekonomik bağımlılık olsun fark etmez. Bağımlılık bağımlılıktır. İnsanın kendine güveni olmaksızın beklentilerini kendine dayanmadan, kendi gücünü bilmeden, kendini dışlayarak bir başka kaynağa sürekli bağlı olmasını bağımlılık olarak adlandırıyorum. Bunun adı, dediğim gibi, ne olursa olsun bağımlılıktır. Ancak bağımlılık ile bağımlılığı ayırmak birçok yanlış anlamayı engeller. Ergenlik dönemlerinin en büyük sıkıntısını da bir yandan özgürlük isteği, öbür yandan aileye olan ekonomik ve psikolojik bağımlılık olarak tanımlayabiliriz. Okul öncesi dönemde benlik kavramını ve kişiliği güçlendirmeden, koruyuculuğun dozajını ayarlamadan süren bir eğitim biçimi nedeniyle, (ergenlikte gereksinim olan yeterlik azlığı sonucundan oluşan) güvensizlik duygusu genci bağımlı kılabilir. Neye bağımlı olduğu önemli değil. Annesine olan bağımlılığı yüzünden evliliklerini bitiren ve bitirmek zorunda olan birçok erkek ve kadın var ama aileye bağlı

olmak bir erdemdir. Bağımlılık erdem olabilir mi? “Delikanlılık” anlayışının kökü de ailenin koruyuculuğu, katılım eksikliği veken-di gücüne güven ilkesinin azlığında yatıyor.

Delikanlılığın Psikolojisi

Herhalde delikanlılığın psikolojisi başlığı altında bağımlılığa bakarken az gelişmişliğin psikolojisine de bakmak durumundayız. Ergenlik psikolojisinin de belkemiği burada yatmaktadır. Ülkeler de gelişirken ekonomik bağımlılık dolayısı ile büyük mü küçük mü, saldırgan mı uysal mı, genel kişilik eğilimi (devletlerde devlet po-litikası oluyor) ne ise ekonomik yapıdan etkilenen halkta da benzer özellikler oluyor gibi geliyor bana.

Bir başka deyişle, Türkiye bir ergenlik politikası yaşıyorsa in-sanların çoğu da ergenlik psikolojisi hakim bir kişilikle hareket edi-yorlar. Devlet delikanlı takılıyorsa insanlar da delikanlılık hakim kişilikleriyle takılıyorlar.

Delikanlılığın yapısı nedir? Genellikle bitirim, omuzları kalkık “dokunmayın ulan, yakarım” kişiliği nasıl bir kişiliktir. Benim cüz-danımı her gün çalarak antreman yapan bir yankesici “delikanlı” kendi ve cezaevindeki arkadaşlarının kişiliğini şöyle çiziyor.

“Alacak verecek varsa anında ödenir, bu işin lamı cimi yoktur. Hiçbir zaman kıvrıtılmaz (uzlaşmaz ya da uzlaşma yoluna gidil-mez). Ben neye söz verdiğem onu yaparım. Taksitle mal almam, neyi ne zaman çalacağım belli değil ki, param varsa peşin alırım.

Kimse bana bir şey ısmarlama terbiyesizliğinde bulunamaz. Melekleri çarpar keleklere veririm, esrarımı peşin para ile alır içe-rim. Kimsenin karşısında boynumu bükmem, evsahibi gel-diye kirasını almalıdır ve hiçbir zaman “ağbi vallahi işte yok, son-

ra olsun” diyemem. Ama çalarım, o benim problemim, kelle benim kellem. Ben pahalı olsun isterim. İşte o yüzden kafti’yim (yanke-sicim). Evet, bana dünyada “alte’si en çok trizleyen enayi sensin” (cüzdanı ençok çalınan kişi sensin) diyen K.A. adlı sabıkalı yanke-sicimiz böyle diyor. Kişiliği gördüğünüz gibi aslında tamamı ile po-pülasyonunun çoğu gibi aynı dürüstlük kavramına bağlı ve çok dü-rüst olduğu için çalışıyor.

- Kimseye karşı hayır diyemiyor.
- Kaynaklarını dışarıdan ve kolayca almaya alışmış.
- Yaşam kavgasında kendi gücünü yadsıyor.
- Her istediğini hemen elde etmek istiyor.
- Çalışmak (bir başka danışmasında belirtti) saçma, çünkü baş-kaları karar veriyor.
- Uzlaşma yoluna gitmiyor, çünkü insan yenilmez olmalıdır.

Peki K.A. televizyonda hangi programları seviyor bir tahmin edin. Doğal ki macera filmlerini, Ninja Kaplumbağalarını, He-man’i. Kitap okumayı pek sevmiyor; belgeselleri sevmiyor, aşırı duygusal filmleri çok seviyor. Annesini tapacak kadar çok seviyor. Annesini babasını kaybetmiş çocukların dramatize edildiği filmler varsa esrarlı sigara üstüne yeni birini yakıyor. Çünkü o delikanlı aleminin bir parçası, onun kültürü “delikanlı alemi”nin kültürü. O bu toplumun bir parçası. Annesi babası ayrıldıktan, babası eve ye-ni bir kuma getirdikten sonra ilk hırsızlığına başlamış bir insanımız, kardeşimiz. Ve Red Kit gibi “ben ailesiz zavallı bir kovboyum” di-yerek kendine bakan biri. Red Kit’i okumak doğal olarak en büyük zevki. Kendisi Red Kit, ama ona toplum Dalton kardeşleri oynatı-ıyor. Bu çatışma içinde kaçıyor, esrar içiyor ve çalışıyor. Sizin çocu-ğunuz K.A.’nın zevklerinden farklı şeyler mi düşünüyor? Veya siz K.A.’dan farklı olacak bir çocuk mu yetiştiriyorsunuz? Rastlantıla-

ra bağı olarak çocuklarımız suçlu olmuyor. Uygun çevre de bir iki aksama olsa (anne baba ayrılığı, çeşitli başarısızlıklar gibi) sonuç bir K.A.'dır. Ülkemiz gelişiyor, az gelişmiş de olsa, azar azar gelişse de gelişiyor. Kırsal kesim şehre yerleşiyor, en azından yerleşim artık belirmeye başlıyor, göç giderek kendini yerleşik bir yaşam biçimine bırakmaya çalışıyor. Ancak yine de hakim (Neşe Özgen doktora çalışması.)

Delikanlılık kültürü bir ergenlik kültürüdür. Ve bizler toplum olarak farklı çocuklar yetiştirme hevesinde değiliz. Hükümet eğitimde olabildiğince korumacı davranıyor, yanlışlarını düzeltmiyor. Vergi politikasında da böyle. Temel yanlışları düzenleme yerine iki de bir çıkan vergi cezaları affı da böyle değilmi?

Delikanlılık kültürü batılı ideolojilerden kopuk, biraz geleneksel kültür, biraz Amerikan sokakları dizi kültürü ile bize özgü bir "counter culture" mı? Sosyologlar üniversitelerde hocalarının paltolarını tutup, onların salyalarını sileceklerine, mallarını, (bilimsel üretimlerini) satsalar, bize özgü daha çok sosyolojik bilgiler de verebilir-dik. Sözümlüz sadece sosyologlara değil, doğal ki tüm sosyal bilimcilere, İstanbul Üniversitesi Pedagoji kürsüsü ya da yeni adıyla Eğitim Bilimleri bölümü, kokuşmuş Amerikan köftesi ve Fransız soslu sandviç satmaktan bıkmadı mı? Hayır. Ne kendi bilimimiz, ne kendi çizgi filmlerimiz, ne de yapılan üretimlerimizi satma şansımız var. Sanat ve sosyal bilimlerde bol yıldızlı kırmızı beyaz bayrağın dalgalandığını görür gibi oluyorum. Basın özgün üretimler yerine çevire çevire kaz yediriyor. Ne çalışıyoruz, ne kendimize güveniyoruz, ne hakkımızla öğünebiliyoruz. Emperyalizm sözcüğü bile unutuldu. Belki her konudaki bağımlılığa reçete "Türk Öğün, Çalış, Güven"di. Ama artık tarihin; antikacı Gıyas'ın sattığı hamam böceği dolaşan Osmanlı etejerlerinin çekmecelerinde kaldı bu sözler.

Yaramazlık, Kişilik ve Mülkiyet Duygusu Üstüne

Çok geniş bir alanı başlık olarak attım. Ancak “yaramazlık” olarak adlandırılan davranışların karşımızdaki çocuğu belirlediği, çevre beklentilerinin kişi üstünde bir etkisi olduğu da bir gerçek. Adet olduğu üzere eski kakalara su sıkıp tazeleyelim isterseniz:

“Hephaistos- Maia’nın yeni doğurduğu yavruyu gördün mü, Apollon? Ne de güzel değil mi? Herkeslere gülümsüyor belki hayırlı bir tanrı olacak.

Apollon- Sen ne diyorsun, Hephaistos, o mu hayırlı bir tanrı olacakmış?! O çocuk kurnazlıkta İapetos’tan bile ihtiyar.

Hephaistos - Yeni doğmuş bir yavrudan ne zarar gelir?

Apollon- Sen onu git de Poseidonla Ares’e sor. Birinin üç dişli zıpkınını çalmış, ötekinde kılıcını kınından gizlice çekivermiş. Bana ettiği de ayrı. Yayım la oklarımı aşır dı beni silâhsız bıraktı.

Hephaistos- O bebe mi yapmış bunları, o daha ayakta duramıyor, kundaktan çıkmadı.

Apollon- Hele senin yanına da gelsin, Hephaistos o zaman anlarsın.

Hephaistos- O geldi benim yanıma

Apollon - Avadanlıkların duruyor mu, eksik olanı yok mu hiç?

Hephaistos - Hepsi duruyor.

Apollon - Hele sen iyi bir bak

Hephaistos - Aaa, Zeus hakkı için kerpetenim yok

Apollon - O bebenin kundağını ara bulursun bir yerinde.

Hephaistos - Elinin böyle olmasına bakılırsa, daha anasının karında başlamış çalışmaya

Apollon - Durmadan cıtır pıtır bir konuşması, bir cıvıldanması var duydu ya ne tatlı. Hem, birimizin hatırını kırmayacak, istedi-

ğimiz işi görecekmış. Dün Eros'a güreşelim diye meydan okudu, ne yaptı etti, hemen bir çelme takıp yuvarlayıverdi. Hepimiz tebrik ediyorduk, o sırada zaferine ödül olsun diye, kendisini öpen Aphrodite'nin belinden kemerini, kakhaha ile gülen Zeus'unda elinden asasını alıvermiş. Neyse ki yıldırım çok ağır, eli de yakıyor, yoksa onu da aşırırdı.

Hephaistos - Çevikliğine çevikmiş doğrusu o çocuk

Apollon - Evet, çok çevik; ama dahası var, çalgı çalmakta şimdiden usta olmuş.

Hephaistos - Onu nereden anladın?

Apollon - Eline bir kaplumbağa kabuğu geçirmiş, bir kol takıp çubukla tutturmuş, civatalar mıhlayıp üzerine bir köprü oturtmuş, yedi tel takmış, güzel güzel havalar çalıyor. Öyle tatlı ezgileri var ki, Hephaistos, bunca zamandır githara çalarım beni bile kıskandırdı. Maia'nın dediğine göre geceleri de gökte durmuyor, merak edip Hades'e kadar iniyormuş... / kendine de sihirli bir sopa icat etmiş.

Hephaistos - Kendisine ben vermiştim o değneği

Apollon - Ettiğin iyiliğe karşılık o da senin kerpetenini aşırmış.

Hephaistos - İyi ettin de hatırlattın gidip bir arayayım. Dediğin gibi belki kundağında bulurum."

Burada tanrısal bir hıza sahip Hermes'in kundakta ki becerileri bir yana gerçekten de bu iş için de en iyi yer Yunan mitolojisi değil mi? Mitolojinin yaramaz çocuklarından biri Maia'nın oğlu Hermes'tir. Apollon bu çocuğa çok fazla bozuluyordur, her yeri karıştıran, onun bunun okunu çalan, tanrıları birbirlerine sokan bir "fırlama".

Çocukların özellikle erkek çocukların iki yaşından başlayarak dört ve beş yaşlarında en yüksek düzeye ulaşabilen mekanik ilgileri, her şeyi sökmek, içine bakmak ilgisine karşı biz büyükler impa-

ratorluğu üyeleri ne yaparız? Ne yapacağız, hemen elinden alır “yapma etme parçalama ulan” ile girişiveririz. Çocukların doğayı keşfetme, çevrelerini keşfetme, kendi oyunlarında binlerce bilimsel bulguyu bulup adına oyun deyip geçmeleri tam bir bilim adamı (Osmanlı alçak gönüllülüğü, belki de Ahi kültürü) tavrı gibi geliyor bana. Adam suyla oynamak istiyor “doktor yasak etti amcası,” evde kâğıtları yırtıp kimseye zarar vermeden dahi oynasa “çok pis çevreyi kirletiyor, yaramaz çok yaramaz çooooook.” ‘Evde bir mikrop var’ muamelesi önce çocukların kendi ebeveynlerinden geliyor. Genelde Yetişkinler Piaget’in çalışmalarında sözünü ettiği ve beş yaşlarında artık bitmesi beklenen (benmerkezci) egocentrik davranıştan henüz kurtulamamış gözüküyorlar, çocuğu yanağından öpeceğiniz zaman canlandıracaksınız, işiniz bitince köşe yastığı yapacaksınız, bakıp bakıp iç çekeceksiniz. Evde bir çocuk varsa bir sorun var gözüyle bakılıyor, oysa çocuk bir sorun değil bir gelişimdir, yaşamdır, bizlere anımsatmadır. Haluk Yavuzer derslerinde gelişim aşamalarından söz ederken, “çocuk önce ağzı ile evreni tanımaya çalışır” der. Bir gün çok şiirsel bir tanım yaptı “ağzı gözüdür, dili ile evrene uzanır”. Hemen şu çağrışım geldi aklımıza:

Ağzı göz bebe

dünyası dil bebe

Saatler esneyince (akrep ile yelkovan kollarını açınca)

gerçekleri düş bebe

Gerçekten iki yaşındaki çocuktaki her nesneyi canlı görme, art-facialist eğilim vardır. Bize göre onun gerçekleri düştür. Bizim gerçeklerimiz gerçektir, değişmek şakır şakır gerçektir. Elle tutulur gözle görülür. Onlar bizden farklı düşünür. Bir anaokuluna gidin, merdiven trabzanlarına eliniz değmez, sizin için yapılmıştır. Bir arkadaşım elinde olmaksızın ne işe yarıyor bunlar yahu? demekten

kendini alamadı. “Çocukların tutmasına” dedim, onların gereksinimleri bizden biçim olarak da farklı. Farklı bir dünya, farklı bir anlayış. Böylesi bir bakış açısı içeren J.J. Rousseau’nun (JJR diyeceğim) yapıtlarında özellikle Emil’in cam kırıp cezanın “o odada yatıp cezasını bulsun” gibi bir anlayışa kadar inen tavrı, modern eğitim bilimin bakış açısına yıllardır eleştiri getirmektedir. Çocukların gelişimine gözlemci olarak, gelişimlerinin kendi istekleri doğrultusunda edimsel olarak ilerlemesini “Yetişkinler İmparatorluğu” bir türlü kabullenmemektedir. Çocuklar üstünde baskılarını uygulayamayacaklardır, o zaman klasik eğitim ile bilimsel eğitimin ve yetiştirme biçiminin önce çizgisini klasik ve edimsel şartlama olarak düşünmeliyiz. Tüm eğitim yöntemlerimizde çocuğun doğruyu bulacağına, insanın iyi doğduğunu bir tabula rasa* olmadığına olan inancımız olmalı ki (Eğitimciliğin ideolojisi bu mu?) eğitim yapabilmeli; eğitim, aydın, düşünebilen, bugün doğru olanın yarın yanlış olabileceğini kabul edebilen, kendi koyduğu şeylerin her zaman gerçek olmayacağını bilen insanların işi olmalıdır. Klasik şartlamada ki ünlü köpeğimizin (Pavlov’un hav havının) zil sesini duyup ödülünü alması sonucunda, saat gelip zil sesi çaldığında et verilme-se bile ağzının sulandığını anımsarsınız. Edimsel şartlamada ise kafesin içindeki meşhur faremiz (skiner’in faresi) her girişinde sağı solu ağzı ile mıncıklar ve ödül manivelasını indirince mamasını alır. Kendi aramış kendi bulmuştur kayıntısını, bize de afiyet olsun demek düşer. Evet insanın kendi doğrusunu bulması ve hangi manivelada mama olduğunu anlayarak önce kafese uyum sağlaması ve ödül düşen maniveladan beslenmesi tam bir “kendin pişir kendin ye” örneğidir. Hata yapma hakkı her zaman vardır. İsterseniz şunu diyelim, “Yetişkinler İmparatorluğu Vatandaşları”, garsonu görün-

* Tabula rasa = Boş tahta

ce ağız sulananlar (klasik koşullama), bizim yetiştirmek istediklerimiz ise mangalı görüp köfteyi pişirenler, kendin pişir kendin ye'ciler (Çok mu avam oldu?). Ama doğrusu imparator efendilerimiz doğru düşünüyor JJR'yi karalamakta, rahmetli Dr. Spock'un özelleştiri yaptığını yaymakta durmuyor. Çocukları serbest bırakınca büyüklere saygı kalmıyor, yönetimde kendilerinin olmasını istiyor, kendilerine saygı bekliyor, iş istiyor, güvence istiyor halt ediyorlar. Üstelik bir işe başlayınca hata yapma olasılıkları çok! Bakın Mete Akyol'un Sabah Gazetesi Pazar dergisi Star'ında bir yazısı vardı. Cemal Gürsel'in Devrim otomobilini siparişi ve hazin sonu ile biten bir öyküydü bu. Alet öyle alelacele yapılıyor ki, sanırım dört ay içinde TCDD mühendisleri iki ayakları bir pabuçta bitirdikleri Devrim'e yüksek oktanlı benzini törene yetiştirmek için koyamıyor ve Gürsel arabaya bindikten yirmi metre sonra foss. "Batı kafası ile yapıyorsunuz, Doğu kafası ile benzin koymuyorsunuz" diyebilmiş adamcağız ve indiği gibi gitmiş. Devrim de çürümeye terk edilmiş. Ancak on beş sene sonra Ford lisansı ile Anadol otomobiller çıktı ortaya. Tek denemede, klasik eğitim görmüş Gürsel bitivermiş, mücadeleden vazgeçivermiş. Adam o kadar ihtilâl yapmış "mücadele, mücadele" demiş, zorlukları, güçlükleri yenmekten söz etmiş, ama bir benzin bitivermesi yaşam görünüşünü zortlatmış, herkesin hevesini kırmış, tüm toplumun kendine güvenini azaltmış. Çocukluğumda amcamın "Biz hiçbir şey yapamayız oğlum, işte Devrim" dediğini anımsıyorum. Bir generalin ordusunu dağıtması gibi bir şey Devrim'i çürütmek. Daha on bir yaşındayken çok ağırıma gitmişti bu öykü.

Bizim küçük okulcuğumuzda velilerimizle yaptığımız görüşmelerde sürekli gördüğümüz bir tavır, Gürsel'in tavrı, ilk denemede mükemmel olmak. "Yüzmeye başlasın oğlum". "Olur başlasın".

Daha sonra soru: “Nasıl yüzdü amcası?”. “Çok iyi”. Oysa çocuk suyu ilk kez görmüş, daha havuz ne demek, su ne demek, kaldırma gücü ne demek, su da nefes alabilmek ve öğrenme süreçleri var sırada. Ama anne sorar: Nasıl yüzdü amcası? Devrim gibi yüzdü teyzesi Devrim gibi.

O zamanın Yetişkinler İmparatoru Gürsel’de aynı kafada sizin anlayacağınız. Hemen ve başlar başlamaz mükemmel olmak. Kalbin fizyolojik yasası gibi, ya hep ya hiç. İşte korumacılığın yasası da böyle, ya söylediklerini yaparsınız yetişkinlerin ya da sürünürsünüz. Girişimlerin desteklenmez, mamanız kesilir. Dediğimi yaparsan çukulata, yapmazsan beşkardeşli dansa.

Afrodite, Hephaistos, Eros derken, yaramazlıktan çıkıp Devrim’e geldik, ama derdimiz aynı dert. Gelişimin ilk aşamalarında olan bitenler gelişimin kurallarıdır, yaramazlık değildir, geri zekâlılar değildir. Çocuğa özgü, gelişene özgü bir büyüme ve gelişmenin yaşama yansımasıdır. Bir velimiz (kadıncağız ne bilsin nasıl düşündüğümüzü). 3.6 yaşındaki oğlunu bize başlattığında çok tedirgindi. C. iki anaokulundan çocuk ısırmak ve yaramazlık yapmak suçlarından yargılanmış ve sepetlenmişti. Öyle ya, yaramaz çocuğun ana okulunda ya da okul öncesi eğitim kurumlarında işi ne? Cici çocuklar gider ana okuluna, eğitilmiş çocuk gider (nerede eğitilecekse), yani çitlatıyorum yine, başta mükemmel başlayabilecek çocuğun işi vardır ana okulunda. Avukat Z. hanım da çocuğunu afettirmek için hiç, olmasa bu yuvada tutunsun kaygısı ile şu mektubu yazmış Yetişkinler İmparatorluğu’nda köle C. için:

Kuşlarla Konuşmak

“Sevgili öğretmenim*

*Mektup aynen aktarılmıştır.

Dün okulda yaptığım yaramazlıkları “kuşlar” anneme söylemiş.

Annem, eve geldiğimde: “Ben sana küstüm, kuşlar bana senin çocukları ısırıldığını, yerlere boya sürüp, oyuncakları attığını söylediler, çok üzüldüm ve kızdım, o nedenle de gelirken sana hiçbir şey almadım” dedi. Ben çok utanıp üzüldüm. Hemen salona gidip yere kapandım, ama annem yanıma gelmedi, sonra anneannem bana annemin kızdığını, özür dilemem gerektiğini anlattı. Annemden özür dilemek için yanına gittim. Annem beni kucığına alarak “Kuşlarla konuşuyorum. Eğer bana senin çocukları ısırıldığını, vurduğunu, öğretmenini dinlemediğini söylerlerse, sana bir daha çikolata, şeker almam. Ama uslu çocuk olup, çocukları ısırılmaz, oyuncakları kırmazsan kocaman bir çikolata alırım” dedi.

Ben de ona “Afedersin, tamam, anlaştık” dedim, sonra “kocaman kukulata isterim” diye ağladım. Ama annem çok kararlı, iyi bir çocuk olmazsam, çikolata almayacakmış.

Siz de bana arada bir, annemin söylediklerini (çocukları ısırır-sam çikolata alınmayacağını hatırlatır mısınız? Ama uslu çocuk olursam, siz de çikolata alırsınız değil mi?

Lütfen bana sabır ve anlayış gösterin, sizlerin de yardımıyla çok iyi bir çocuk olacağıma inanıyorum”..

Yaramaz C.

Sizlerle birlikte mektuptaki yanlışları tarayalım isterseniz.

1- Birincisi öbür okul öncesi kurumların da yaptığı gibi (ki o zaman C. iki yaş altı aylıktı) ilk günden başlayarak çocuktan iğdiş edilmiş bir aslan tavrı beklemektir. Sosyalizasyonun öğrenildiği bir kurumda sosyal bir varlık olan insan yavrusu ne demeli yani?

- Afedersiniz henüz sosyalize olmadım. Bu mu, yanıt bu mu olmalıydı?

Büyük aile tarafından büyütülen C. ısırma davranışını büyükan-

ne ve babası ile yaparken hiçbir tepki gelmiyordu da birden kural niye deðişti?

2- Her zaman yapılan davranışa (ısırmanın önemi yoktu, oyundu); çukulata alınırken o gün alınmamasını C'nin ağzından mektup yazan annesi nasıl açıklıyor acaba? (Şimdi yanlışını biliyor, deneyimsizdim diyor.) Ancak o gün çingar çıkmış, C. ne olduğunu şaşırmış. Eve gitmiş zor bir gün sonrası ilgi beklerken, evdekiler üstelik bir de özür dilemesi gerektiğinden söz etmişler, zavallı C telefon numarası çevirebilse belki en yakın akıl hastanesini çevirip “yetişin bizimkiler çıldırdı” diyecek. Bakın annesi C'ye ne diyor.

- Kuşlarla konuşuyorum (Buyrun cenaze namazına! Aklı başından iyice gitti kadıncağızın). Eğer bir daha çocukları ısırdığını, vurduğunu söylerlerse sana bir daha şeker, çikolata almam.

Vah garip C. vah, neye uğradığını şaşırmıştır herhalde. Şimdi yine düşünüyorum da C'nin uyumunda:

- Eyvah annem çıldırdı, anlayış göstereyim tavrının önemi mi oldu? (Şaka, şaka.)

3- Ve C tüm bu anlayışsızlık karşısında ağlayıp çikolata isterim diye tepinmeye başlamış. Ailesinin isteklerini yerine getirmiş, zor bir gün geçirmiş, ama annesi, C çevresini nasıl olur da ilk gün rahatsız etti diye, nasıl olur da üçüncü denemede hâlâ ilk günden mükemmel bir uyum gösteremedi diye, aileyi kötü temsil etti diye “kararlı davranıp” çikolata almamış.

4- Doğal olarak ödüllendirmenin yukarıdaki biçimi tamamı ile yanlış.

Bayan Z. gerçekten çok iyi niyetli bir hanım. Biz ona ilk günlerin sıkıntısını yaşayacağı için “kulak asma kararlı ol” dedik, o biraz hırsla kapılmış, ne de olsa imparatorluk eğitimi almış. Çocuklara şeker ve çikolata almakla çocuksu olunamıyor. Aslında tüm yetişkin-

lere böyle çikolatalı yaklaşılsa belki daha çocuksu olurlar. ne dersiniz?

Sosyalizasyon ve Mülkiyet Duygusu

Bu günlerde yakın çevremde bir ocuk var “Yıldız”, incecik sesi ile söyleyebildiğı en iyi tilcik “vermem”. Benden uzakta büyüyen oğlumun da ağızından “vermiyor” (mi’nin üstüne bastırarak-iki yaş 9 ay) sözcüğü düşmüyor. Sekiz ay dönemindeki utangaçlık nasıl sağlıklı bir tepki ise, çocukta başlayan olumsuz ekler de kişisel sosyal gelişimin sağlıklı tepkileridir. Şimdi C’nin anılarını unutmadan, annesinin C adına yazdığı mektubun sonuna eklediğı nota bir bakalım:

“...C ile daha sonraki saatlerde bir deneme yaptım. Elindeki oyuncacı alıp, “benim, vermem...” diye ocuk gibi davrandım. Önce bağırdı yine vermeyince bana vurmaya kalktı. Elini tutup “Canım kardeşim verir misin; yanağımdan öpersen veririm” dedim. Dediğimi yaptı. Aynı olayı birkaç kez tekrarladım. Isırmaya sıkma-ya çalıştı, dördüncüsünde “kardeşim verir misin” deyip beni öptü. Babası ile de oyun oynarken aynı şeyi birkaç kez tekrarladık. Şimdi önce bağırip, ısırmaya çalışıyorsa da uyarılınca daha sonraki seferlerde önce isteyip, öpmeye alıştı. Lütfen siz yanındaki çocuğa vurmaya ısırmaya kalkarsa “lütfen” deyip, öptüğünde almak istediğini almasını sağlayabilir misiniz? Belki işe yarar.

Sevgiler.

Evet, Z hanım ne yapmış, önce eline oyuncacı almış çocuğun, isteyince de “öpersen” veririm demiş ve bu davranışa şartlamaya çalışmış. Peki arkadaşı, C onun oyuncacı istediğine, C’nin öpücüğünü kabul edecek mi? Büyüdüğünde bir genç kızdan oyuncacı-

nı isterse belki genç kız verme işine öpücük ile başlayabilir, ama çocuklar arasındaki dünyada, bizim ülkemizde bu iş böyle olmaz. Şimdi düşünüyorum da; bizim en uysal çocuklarımızdan M'nin elindeki oto robotu bir çocuk onu öperek almaya kalksa M tepki veriyor ve oyuncasını vermiyor. Peki vermesini nasıl sağlayacaksınız? Gruba girerek. Grup arkadaşlığı içinde birbirlerine oyuncaklarını bir geceliğine hatta, haftalığına bile veriyorlar ama üç yaşında iken değil. Üç yaşındaki çocuklar kendi kişiliklerine ait şeylerin sınırlarını kesin ve net bir biçimde çiziyorlar. Bu sağlıklı bir tepkidir, kendi mallarına ilişkin tavırlarının ilk denemeleri de böylece ortaya çıkıyor. Çocuklar geçirdikleri evrelerinde bizim tavırlarımızı o konudaki düşüncelerimizi alarak bizlere bağlı olarak kendi kişiliklerini oluşturuyorlar. Örneğin yukarıdaki olayda anne yetişkinlerin diliyle “bağlama yaparak” karşısındakinin gönlünü alarak, istemeyi öğütüyor. Bu yolla onu şartlamaya çalışıyor. Annenin bu tavrı sürdüğünde ve C büyüdüğünde isteme biçimi annesinin önerilerine benzer olabilecektir. Ailenin sosyo-kültürel kökeninin önemi burada yatmaktadır. Çocuk, davranışlarına önemli oranda çevre attitütlerini katmaktadır. İki ile üç yaş arasındaki olumsuz çağ olarak adlandırılan bu döneme bayılıyorum. Bızdıklar, büyüklerin değerlerini lazerli tarayıcı ile gözden geçiriyor, değerleri dingildek olanların kafası karışıyor ve çocuklarına “yaramaz” deyip geçiyorlar. Doğal olarak sadece “olumsuz” çağ sınavlarından geçip eğitimi sürdürürüz, çocuklar kendi mallarına ilişkin tavırlarını belirlerken, çevresi çocuğa “ver kızım” (ya da oğlum) dese ve sürekli malını verdirmeye çalışsa, o evre içinde istediğini gerçekleştirebilir mi? Gerçekleştiremez. Çocuğun kendi tavrı, kendi kişiliği o evre içinde ona oyuncasını verdirtemeyecektir. ABD’li araştırmacılara göre de, bizim gözlemlerimize göre de Yıldız yaşında (on sekiz aylık) bir çocuğa

sizin davranışınız ne olursa olsun onun tavrının o evre içinde değişmeyeceğini göstermiştir. O, kişilik çalışmalarını ve sizlerin tavrını öğrenmektedir. O sırada ve daha sonraki günlerde genel davranışlarınızın bileşkesini alıp kararını verecektir.

Küheylan Kalkıp Gidince (İzinsiz Alma Üstüne)

Bu arada okul öncesi kurumlarda yaşanan başka bir sıkıntıdan; sahip olup geri vermeme ya da izinsiz ve gizli alma olayından da söz etmeliyiz. Okul öncesi özel kurum işleten arkadaşlarım, ya da orada çalışan arkadaşlarımdan tümünün gözlemidir inşa oyuncaklarının çok küçük aksesuarlarının kısa zamanda bir daha görünmemesine yok oluşu.

Akşam servis saati geldiğinde ailesi tarafından alınan çocukların ceplerini arama alışkanlığını hiç edinmedim ancak bazıları herhalde ilk olaylarında gözlerini gözlerime dikip korkuyla bakınca.

- Aaa, elinde çukolata mı var? Ben de isterim-

deyip ortaya çıkınca açıyor ve oyuncak adamın şapkası, kılıcı ya da bir başka oyuncakın aksesuarı ile karşılaşıyorum. Alıcı çocuklar arasında belli evreler dışında hiçbir tanımlama yapamıyoruz. Aşırı aktif, içine dönük, aile arası anlaşmazlıklara sahip bir çocuk ya da başka bir profil, bir sınıflandırma yok. Herkes zamanı gelince bir şeyleri alıp eve götürüyor. Burada iki tavidan söz edebiliriz. Okul öncesi eğitim kurumunun tavrı ve ailenin tavrı. Bir başka deyişle, yine çevrenin tavrı.

Şimdi karşımızdaki sorun, yetişkin tanımıyla çalma, daha da kötüsü hırsızlık. Ailelerden kimileri evlerine taşınan oyuncakları “oh ne güzel kızım bravo” tavrı ile karşılar ve..

- (Baba karısına) Öyle deme Hamide, götürmesi lâzım onları ge-

ri.

- Boşver, avuç dolusu para veriyoruz onlara, bu da ona dahil olsun ne olacak?

Üç-dört yaş arasında yaşanan ve ileriki yaşlara da sarkabilen bir başka evre de “ben yapacağım” hevesidir. Bu evrede de çocuğun davranışları yetişkinlere genellikle anlamsız gelir. “Işığı ben yakacağım”, “kapıyı ben açacağım”, “dur dur paketi ben taşıyacağım” gibi katılım istekleri çoğu kez “amaan be evladım bırak işimizi yapalım” diyerek yanıtlanır. Oysa çocuk kendini kanıtlamak istiyor. Artık kişiliği oturmak eğilimindedir; sosyalisyonun önemli bir evresini geçirmelidir. “Ben artık paket taşıyabiliyorum”, “ben artık tabak taşıyabiliyorum” “ben ışığı yakalıyabiliyorum” gibi istekler benlik kavramını oluşturunca, kendini belirleme doğrultusunda isteklerdir. Gelin görün ki anaokullarını gezmeye gelmiş veliler, bırakın velileri, ruhsat vermek için gelen sosyal hizmet uzmanları dahi “elektrik düğmeleri yukarı kaldırılmalı”, “resimler yukarı asılmazsa çocuklara zarar verir”, “oyuncaklarınız kilitlenmemişse kırılır”, “müzik seti yukarılara kaldırılmazsa haliniz nice olur” gibi pek kıymetli tavsiyelerde bulurlar. Aslında haklıdırlar; kendileri çocukluklarında “dokunma, yapma, etme” anlayışından sıkıca geçmişlerdir, kendilerinin ne yapabileceği, benlik kavramlarının temelleri, aileleri ve çevreleri tarafından beslenmemiştir. Oysa “çocuğa sevgi verilmeli,” “sıcak bir sevgi ortamı”, “anne çalışmazsa çocuk daha çok sevgi alır” diyenler yaparlar hatayı. Sevgi nedir? Çocukla ilgilenmek, onun kişilik gelişiminde yardımcı olmak, onun kişiliğine saygı duymak değil midir. Onunla iletişim kurmak sevgi değil midir? Çalışmayan anne çocuğu ile ilgilenmez, onu sürekli bastırırsa, annesinin yanında çocuk sevgiyi “teneffüs” yolu ile mi alacaktır. Çalışan anne eve geldiğinde çocuğu ile kurduğu sağlıklı iletişim sa-

yesinde daha sağlıklı çocuk yetiştirebilir. Oysa hala basında, televizyonda, çocukları sevmekle ilgili “Anne çalışmazsa çocuk sevgi alabilir” diyebilmektedirler. Belki burda anımsatılması gereken şey şudur: anne rahminden çıktıktan sonra göbek bağı kesilir ve ayrı bir kişilik ortaya çıkar, sevgi artık hormonlarla ya da teneffüs yolu ile çocuğa geçmez; sevgi dayanışmadır, sevgi anlayıştır, sevgi çocuğun gelişimine destek vermektir. Bir arada yaşamının kurallarını, katılımı öğretmektir ve en önemlisi çocuğun varlığına saygı göstermektir. “Sus sen yapamazsın”, “üstüne dökersin” “orayı kırarsın”, “televizyonu açamazsın”, “yapamazsın, edemezsin” diyerek yapılan eğitimde karşınızdaki çocuk “sevgi”yi yanlış anlayabilir. Ve ileride isyan bayraklarını açabilir. En kötüsü, aynı sevgiyi çocuğuna uygulamaya kalkabilir. Bez bebek sevilir gibi insan sevinebilir mi? Sevgi bir laf olarak kalmamalıdır. “Ayinesi iştir kişinin, lafa bakılmaz” denmemiş mi. deyip geçiverirler. Öyle ya ufacak bir oyuncağın sözünü etmeye değer mi? Ailelerden bazıları da büyük bir telaşa kapılarak telefon eder, telefondaki ses Amerikan dizilerindeki cinayet ihbarları gibidir:

- Dün akşam yine cebinden okuldan getirdiği oyuncakları çıkarttım, ne yapacağım şimdi?

- Okulun oyuncağı olduğunu bundan sonra izin alarak alması gerektiğini söyleyin.

- Ama babası okuldan eve hiçbir şey getirmesini istemiyor.

- Babasına selâm söyleyin. Y’ye de izin alarak oyuncak alması gerektiğini söyleyin. Yarın oyuncakları bana getiriyor.

Selam söylediğimiz baba zaten hiç yoktur ortada. Dizi kültürüm hayli fazla herhalde, hani dizilerde oynadığı rolden yüksek ücret istediği için uzaklaştırılan oyuncular için kullanılan bir yol vardır, sürekli ondan söz edilir, ona gidilir gelinir, telefon konuşması çoğu

kez sesi dahi duyulmadan yapılır ya, işte babalar o rolü oynarlar. Buradaki baba da tam BABA işte. Hiçbir şey getirmesini istemiyor ve bize emri veriyor “üstünde yapılan aramada çıkan teçhizat alıkonula.”

Baba evden okula hiçbir şey getirmesini istemezken, hiçbir tavır koymaz, koymaya kalkarsa döver maazallah, zahmet edip bu kadar tepki verdiği bir olay hakkında karşılıklı görüşme yapmaz. Anne de olay bir iki kez sürdükten sonra babaya hiç haber vermez.

Çocuk genel ile özeli ayıramamaktadır. Piaget’e göre işlem öncesi dönemdedir. Bu evrede çocuklarda mantiki düşünmeler görülmez. Çocuklar nesnelerin görüntüsünün etkisi altında kalırlar. Bir nesnenin şeklinin ve uzayda değişik şekillerde yerleştirilmesinin onun için bir önemi yoktur. Bu nesne okulundur, dolayısıyla alınmaması gereklidir gibi bir çıkarımı yine Piaget’e göre 7-11 yaşlarını içeren somut işlemsel dönemde yapabilir; çünkü artık mantiki çıkarımlar evresidir. İşte Kohlberg’in de ahlâk gelişiminde 6 evreye ayırdığı bilişsel moral development Piaget’in evreleri ile paralel gider ve ahlâki çıkarımlar biliş düzeyinde olur. Yani bizim 3-6 yaş çocuklarına hırsızlığı yakıştırmamız yalancılığın daniskası olur.

Kaldı ki 3-6 yaş grubunun (dört yaşındakiler ve altı yaşa kadar olan grubun) içinde çeşitli kuvvette dostlukların ve arkadaşlıkların yeri vardır, içlerinden birinin bir şeyi yürüdüğünde diğeri çingarı çıkarır. Okulun bir şeyini almak ise bilinçli hale bu yaşta gelemmez, lisede gelirse, ki çok lisemizde böyledir, sıralar zedelenir (biraz da ergenliğin yakıcı ateşiyle), müzik odasından bir şeyler, laboratuvar-dan bir şeyler kalk gidelim oluverir ama, bu tipte olaylara da hırsızlık gözüyle bakılmamalıdır. Kişilikte oturma başlamıştır. Çünkü çocuksu yan, bebek masumluğu ile okulunun kendisinin, ona mal olmuş gün boyu yaşadığı okulunun müzik odasından bir kastanyet

ya da tek bir marakas aldirtabilir. Özel okullar dahi böylesi kaybolmalar için bir fon ayırmalılar. Ailelerden, eğitilme olmamışsa, profesyonel suçlu ailelerin çocukları değilse ergenlikte çoğunlukla suç yoktur. Yalnız şunu bir kez daha söylemeliyim “dünyada altesi en çok konan enayi” ünvanına erişirken üç yaşında bir çocuğa dahi cüzdanımı kaptırdığımı itiraf etmeliyim. Üç yaşındaki U’nun babası F, çocuğuna iki buçuk yaşına esrar plakası basmayı ve cepçiliğin ilk çalışmalarını yaptırıyordu ve Denver Gelişim Tarama Envanteri’ne göre de ince devinseli gelişmiş U; baş, işaret ve orta parmağı ile yan cebimden altemi götürdü ve tüm ailenin öpücüklerine mazhar oldu. Şimdi, U için bile suç kavramından söz edilemez, belki yirmi beş yaşına (ergenliğin bitimi), belki de ölene dek onun için “hırsız denilemez. Bu iş artık onun çocukluğu, aile ortamı, yaşama biçimi olmuş. İşte şimdi ne yapmalı? dersenez, ben de “Allah” derim. Daha çocuk mahkemelerine yeni başladık ve şu satırların yazıldığı sırada ülkenin tek çocuk mahkemesinin binası dahi yoktu. Ergenlik çağında kavga eden liseliler bile sevk zincirlerine vuruluyor.

Şu alma olayını bir türlü bitiremiyoruz. Bakın şimdi size Bertrand Russel’dan aynı konu üstüne bir alıntı:

“Başkalarının malına yeteri kadar saygı duyabilmek için edinilmiş alışkanlıklar gereklidir.” (Eğitim ve toplum düzeni.) Eğer okul öncesi bir eğitim kurumunun bir oyuncağı gitmişse ortada sadece yapılacak basit bir düzenleme vardır. Olayı alma biçiminden çıkarıp, okuldan hazırlanacak bir kart ile çocuğun eve götürdüğü şeyler kaydedilmeli ve dönüşte yazılmalıdır. Bu hem kütüphaneye uğramayan büyüklerin almadığı bir eğitimidir, hem de okuldaki istenen her şeyin götürülmesine yarayan bir tekniktir. Bu yolla çocuk için istediği şeyleri almak, düzenli sistemli bir isteme biçimine dönüşür

ve yaygınlaştığında ileriki yaşlarda kütüphane alışkanlığı için de gereklidir. (Nerede kütüphaneler, beni gören de Türkiye kütüphane doluptaşıyor sanır.) Bakın Russel ne diyor.

“Özgürlüğün öncülüğünü yapmış çoğu kişinin yanıldığı bir başka yön, gençlerin hayatında düzenli yaşamanın önemini anlamamış olmasıdır”.

Batıda küçük mahallelerde dahi kütüphane alışkanlığının eğitimi verilmesi rastlantı değil.

Böylece alma verme ve suç konusunu kapatabiliriz artık değil mi?

Şiddet ve Saldırganlık

Bakın şimdi size okul günlüğünden saldırganlığın ilginç bir yorumunu veriyorum daha sonra bu davranışın modeli örnek alma yolu ile nasıl arttığını ve yaygınlaştığını göreceğiz.

Biz “Büyükler”

Biz büyükler kendi koyduğumuz kurallarla oynuyoruz. Bu oyun içinde kendi kurallarımızı belirleyen her türlü faktörü, kültürel etkileri, sosyal farklılıkları, diyalekt farklılıklarını, kısacası bizi bütünleyen, bizle yaşayan ve bizim olan her şeyi, hatalarını görmemeye çalışarak kabul ediyor, ancak bunu başka insanda kabul etmiyor, hatıta edemiyoruz. Egemen olan davranış biçimlerini kabul ediyor ve ettirmeye çalışıyoruz. Egemen olan davranış biçimlerini bir başka insanda yerleştirme çalışmasını eğitimcilerle bırakıyor ve buna da eğitim diyoruz.

Biz büyükler kendi hareket yeteneğimizi, kendi yeteneğimizi, kendi düşünme biçimimizi, dünyaya bakış açımızı çocuklarda görmek istiyoruz. Ne çare, gerçek böyleyken eğitimcilerden de bu ege-

men davranış biçimlerini ve çocuğu bizlere yakınlaştıracak bilgileri öğretecek davranışları kazandırmayı istiyoruz. Zavallı eğitimciler çaresiz, topluma egemen olan, kendi yaşamlarını kendi geçimlerini sağlayan yetişkinlerden yana olsalar içleri elvermiyor, çocuklardan yana olsalar yetişkinler izin vermiyor. Yukarı tükürseler bıyık, aşağı tükürseler sakal.

Biz Büyükler ev alma yarışına gireriz, komşumuz ev aldı diye, kooperatif bolluğu var diye reklamlara aldanır ev alırız, duvarlara yapıştırılan ilânların etkisinde (çocuklara taş çıkartırcasına) kalırız. Mobilya alır sahipleniriz, elbise alır sahipleniriz, otomobil alır sahipleniriz, kimseye kontak anahtarını vermez, arabayı kapı önünde günlerce yatırırız. Kendi arabamız diye yağmurlu bir havada sokakta kalan, kuyrukta bekleyen dolmuş müşterilerine kapıyı açmayız, buyur etmeyiz, çocuklar gibi bu davranışları bilmediğimizden mi, hayır. Bilir, ama yapmayız. Ve biz büyükler artık sahiplenme duygularımızı öylesini abartır kendimizi öyle önemseriz ki sahip olma sınırlarımızı geçen şeyleri bile elde etmeye kalkarız. Para vermeden alınan şeyler çok kıymetlidir bizler için. Bedava sirke baldan tatlı gelir bize. Bedavadan sahip olunan bir çocuk sonradan büyük masraf açıkça daha da sahipleniriz. Daha hamilelikte ilk doktor parasını verirken gönül huzurumuzu sağlayan şey, yeni bir hayata yapılan yardım değil, kendi malımıza kendi varlığımıza yaptığımız yatırımdır. Feministler kendilerini savunur, işçi sınıfı kendini savunur, sermaye sınıfı kendini savunur. Ama çocukları bu şartlar altında kimse savunmaz. Kendi çocuğumuzu istersek dört yaşına dek bezle doluşturır, bütün kıçını yara bere içinde bırakır, pipisini sidikten pişirir, istersek bol çukulata ile karaciğerinin canına okuruz. İstersek sonradan görme araba meraklıları gibi çocuğa öyle ilgi gösteririz ki gelişimine darbeler vururuz, bizler özgür insanlarız. Sonra bir baka-

rız ki karşımızda bir çocuk, kılıcı alır “güç bende artık. He-Man” dediği zaman da güçlü kollarımızla kucağımıza alıp “yeter artık” diyebiliriz. Çünkü hayal güçleri her şeyleri ile onların bizlerden güçlü yanlarını, duyarlıkları ile bizlere çektikleri isyan bayraklarını anlatır. Ancak bu dil bize yabancı gelir, istediğimiz gibi değildir. Çünkü “çok çalışıyoruz”dur, akşam geldiğimizde onunla ilgilenmeye vaktimiz yoktur, ama ilgilenmeye vakti olanları da rahat bırakmayız. Otomobilimizi başkasına kiraya ya da ödünç vermediğimiz gibi kendi “şöfor zenaatımızı” konuştururuz. Aman filan bey, filan hanım bu antibiyotiği altı saatte bir, şunu dört saatte bir verin, dışarı çıkarmayın, suyla oynatmayın diye başlar, otomobilimiz ve öbür mallarımız gibi çocuğumuzu koruruz. Şoförlere şoförlük öğretir, otomobilimize iyi bakılmasını sağlarız. Ama direksiyon bizdeyken istediğimiz çukura girer, istediğimiz çamurlu yoldan geçer. istediğimiz gibi amortisörleri zedeleriz, çünkü çocuk bizimdir, öldürmedikçe kanun bizi rahat bırakır, toplum rahat bırakır. Çocuk istismarı olasılığını aile üzerine hiç almaz. Ama aradan yıllar geçip “He-Man” büyüdüğü zaman, kolları, beyni güçlendiği zaman, kılıcını çekerse halimiz yamandır. Ne yaparız; problemlili bir genç oldu deriz, terörist oldu deriz, hayırsız evlat deriz, iyi çocuktu, ama zararı kendine, çok içki içiyor deriz. Ailemizde hiç yoktu, senin gibi esrarkeş nereden çıktı? deriz, allah allah, niçin bu çocuk okumadı acaba, deriz. Bir türlü bilmek istemeyiz. Çünkü bizlerin en önemli yanını başkasının hatasını görüp kendi hatamızı görmememizdir. Çocuklarımızı tepe tepe kullanıp, istediğimiz darbeyi verip istediğimiz şeyleri yapmakla tatmin oluruz. Ne yapsın bu çocuklar bizlere, siz söyleyin. Yine de hiçbir şey yapmaz onlar, anlaşılmayı beklerler.

Biz ne yapalım? Onları anlamaya, onların kendi dilinden onları kabul etmeye, olabildiğince onların evrelerine uygun davranışlarını

kabul etmeye çalışmalıyız. Belki eğitimciliğin en zor yanı, karşısındaki kişiyi, bulunduğu yaş içinde, bulunduğu koşullar, topluma uyumu ve psikolojik dengesi içinde olduğu gibi kabul etmektir ve eğitimin başlayacağı temel iletişim ortamı da burasıdır.

He-Man'ın ünlü ve izlenilir olduğu dönemdeki bu yazı (Kırmızı Balık Günlüğü) duygusal olmakla birlikte bir gerçeği vurguluyor. Çocuklar gördüklerini öğrendiklerini yapıyorlar. Çocuk çevresi ile işbirliği mi yapacak, saldırgan tepkiler mi gösterecek. Saldırganlık bu çocuklara sağlanan sosyal öğrenme ortamlarına ve gördüğü modellere bağlıdır. Çocuklar büyüdükçe davranışların şekillenmesinde ailenin ve çevresindeki öbür çocukların etkisi giderek artar. Bir önceki bölümde sözettiğimiz grup için yaşantılarda çocukların birbirlerini desteklemesi benzer bir etkilemiştir.

Başkaları ile olumlu ilişkiler kurabilmek için çocuklar, saldırganlık eğilimlerini engelleyip, onlara uygun zamanlarda ve toplumun onaylayacağı bir biçimde kendilerini ifade etmeyi yaşayarak öğrenmek durumundadırlar. İzlenen dizi filmler ve yakın çevre davranışları, çocuklardaki saldırganlığın artmasına ya da azalmasına neden olmaktadır.

Bizim günlükte duygusal yanlarından söz ettiğimiz davranış biçimi gerçekten engellenen güdülerin, baskı altında tutmaların sonucunda ortaya çıkmış ve şiddeti içeren filmlerle desteklenmiştir. Dolayısıyla da ufaklık "güç bende artık" özlemini dile getirmiştir.

Koruyucu Ailede Saldırgan Davranışlar

Önümüzden geçen örneklerle ve yaklaşık üç yüz çocuğa dayalı minik örneklem grubunda; sosyo-ekonomik düzeyi yüksek İstanbul çocukları arasında yaptığım gözlem (Anaokulunda yaşamak), aşırı

hareketliliğe en çok sahip çocuklar parçalanmış aileler tarafından koruyucu tavırla yetiştirilmiş olanlardı. Bu gurup çareleri olmadığı için bir okul öncesi kuruma başlamış ya da bir başka kurumda tutunamadığı için gelen gezici gruptur ve doğal olarak saldırgan davranışlar en çok bu grupta gözlenir. Ayrıca boşanmanın çevresel bedenli bir aktivite başlattığını da söyleyebiliriz.

Saldırgan ve aşırı hareketli gözüken söz konusu grubun bir diğer özelliği de “yaramazlık, kişilik ve mülkiyet duygusu üstüne” söz ettiğimiz mekanik ilginin fazla olmasıdır, bir anlamda bu çocuklarımızın pratik yeteneklerinde farklı bir olumluluk gözlenmiştir. Bunu aşırı hareketli ve aile koruyuculuğu aşırı olan çocuklarda suçluluk eğilimi fazladır diye bir kesinlik kazandırarak söylemiyorum ama, böyle de bir bağlantı olduğunu söylemek de yarar olduğu kanısındayım. Şimdi size yaramaz olarak tanımlanan çocukların bir kısmından söz edeyim.

ERKEK M.

Erkek M, Erkek Fatma olarak adlandırılan bir kız çocuğu türü. Erkek Fatmalık Yılmaz Güney, Fatma Girik eski filmlerinden kalma bir erkeklik midir, yoksa bir öncesi var mıdır bilmiyorum. Her neyse, biz M’nin özelliklerini çizelim.

M’yi ilk tanıdığımızda biz onun üçüncü okul öncesi kurumu idik (Belki siz bize hareketli çocuk okul öncesi kuruma alınır mı? diyeceksiniz, ancak biz size yine soracağız: Nereye alınır? Bu çocuk enfeksiyonlu değil ki). Babası bir diş hekimi ve genellikle birçok genç hekim gibi aşırı koruyucu eğitim anlayışına sahip. M. Ak-sırdığında bile en kuvvetli antibiyotikler torbasında, sabahları tıpış tıpış gelirdi. M’nin babası öyle titizdi ki çocuğu bir kavanoza koyup saklamamasına şaşırıyordum. Ancak kavanozda (evde de) rahat durmuyordu bir türlü. Annesinin makyaj malzemelerini karıştı-

ırıyor- üç yaş sekiz ay -elbiselerini giyip ayna karşısında kendini izliyordu. Anlayacağınız tam yaşının çocuğu. Ancak tüm bunları yapması evde tepkilere yol açıyor ve her şeyi yapması yasaklanmış vaziyette. Bu arada tuvalet eğitimi “çocuğu zorlamama amacıyla verilmediği” için henüz tamamlanmamış. Ayrıca M ileriki yaşlarda yapılan Wisc zeka ölçümünden yüksek puan elde etmiş bir çocuk olarak tepkilerini çışı yoluyla da yapabiliyor. Örneğin “telefon edin, babam bu akşam beni alsın, servise binmeyeceğim?” demiş ise bu böyle olmalıdır. Yoksa M serviste muslukları açar ve sanki kendisi hiç yapmamış gibi davranır. M’nin babası M’nin yemesinden de şikayetçidir. İleride şişman bir kız olmaması için az yemesi gerektiğine inanır (Bu yüzden kahvaltıda zeytin ezmesinin kaldırılmasında hep ısrar etmiştir). Yapılan nörolojik muayenesinde de M bir hiperkinetik çıkmıştır. Hiperkineziyi çevre koşulları dolayısı ile bir kez daha pekiştirdiği de benim iddiam. Evde çocuğun yemesi kısıtlanıyor, hareketleri kısıtlanıyor ve bu arada “tokat” kullanılıyor. Kullandığı tokatı da çevresine yaymaktan çekinmiyor, gün geçmiyor ki bir çocuk M tarafından dövülmesin, kafasına sandalye yemesin, ya da merdivenlerden itilmesin. Tüm bu olaylardan sonra M’de en küçük bir utanma sıkılma, pişman olma belirtisi yok (dört yaş altı ay). M ve size sözünü edeceğim bazı çocukların saldırganlığının azalması ve bunların zıddı olan bir grup olan içe dönük çocukların açılması için yüzme çalışmalarına başladım. Ancak T Bey, M’nin haftada üç gün olan bu çalışmalara katılmasına izin vermedi (çoğunlukla katılım vardı). Gerekçesi hastalıktı. Bu kez tüm sınıfı yüzmeye giderken M okulda kalıyor (kendisi gelmeyi çok istiyordu), yümeden gelenler sinirsiz bifttek gibi yumuşamış, rehabet halinde iken tombikleri bir güzel pataklıyor. Kızın eline bifttek teslim eder olduk. M haklıydı, haksızlığa karşı geliyordu. Biz M’ye yal-

nızca anlayışla davrandık M'yi yermedik. Dahası kafasına sandalye yiyen kızımızın ailesene de durumu anlattık. Gerçi bu kez de hekim bir anne ile karşı karşıyaydık. SH. hanım önce M'yi okuldan çıkarmamızı istedi. Ancak biz M'yi açıklamaya çalıştık, olayı arkadaşlıklar arası anlayışa bırakarak arkadan çekilmesini istedik. Velilerin tümü, veli toplantılarında ismi verilmeden konuşulan M için destek verdiler. M gruba katılma isteği duyunca çocuklarla anlaşmak zorunda kaldı. Bu arada şu gözlemlerimi eklemeliyim. Erdal Atabek'in de daha önce verdiği tavsiyeleri ve beni böylece T beye dinletmiş olduk. Doğrusu, benim sakalım olmamasından sanırım (Erdal Beyin sakalı da var üstelik) benim söylediğim şeye "hı" deyip kulak arkasına atanlar, Erdal Bey konuştuğunda büyülenmişçesine tartışmaksızın kabul ediyorlardı. Bu tavrı ilk zamanlar tamamen duyumsuyor ve kendi kendime "tabii", diyordum ben de, "Erdal Beyin düşüncelerine katılmaları doğal. O da benim gibi düşünüyor" diyordum. Beranger'in Montaigne'ye dediği gibi iyi yazar için "amma da fikir çalmış benden" demek doğal. Ve böyle bir düşünce olmazsa zaten tutulan bir yazar da olamaz. Erdal Beyin başarısı bir hekim olarak toplumun nabzını yoklamak ve Eski Yunanda filozof bir hekim gibi bir iç hastalıkları uzmanı olmasının yanısıra sosyal bilimlerin notaları ile de oynamak. Onunla ilk tanıştığımda bir dergiye yazı istemek için gitmiştim. Bu sözcüklere yakın cümleleri söyledim. Onu hekimliğinin yanısıra bir eğitimci olarak kabul ettiğimi söyledim. eğitimde, eğitim bilimler bölümlerinden daha çok çalışarak, tüm söyleşilerinde, yazılarında okul öncesi ve yaşam boyu eğitime tanıtıcı hizmet veren bu ağabeyi ben dinliyordum, ama tartışarak dinlemişimdir (genel geçer bir gerçek dinler gibi tapıncasına kabulü reddediyorum). Toplumumuzun itaat düzeyinin yüksekliğini lafı uzatmadan söyleyebiliriz. itaat düzeyinin yüksekliği

de genellikle egocentrik, ben merkezci ya da ben odakçı diyebileceğim bilişsel bakış açısında oluyor. Egocentrik yapıyı Yetişkinler İmparatorluğu'nun bir alameti farikası gibi eğitimi yanlış uygulayanlarda görüyorum ve itaat, kesin itaat, egocentrik dönemde yaşıyor.

Nereden nereye geldik değilmi? Ve Erdal bey artık, "dinletemediğin, bir şey varsa bana söyletmek zorunda kalıyorsun" diyordu. O egocentriclerle adeta oyun oynama düzeyindedir. Bir yere gittiğinde, örneğin kapıcı varsa şöyle sakalını kaldırır, bas bir tonla çok kibarca ancak otoriter bir tavırla seslenir. Bir bakarsınız, kapıcı büyülenmiş, garson hazırola, "aa bakan gelmiş" bile diyebilir kimileri. Evet, Ferhan Şensoy tiyatrosunda bir oyunun başında biletçileri dahi Nazi kılığına sokup, içerde seyirciden biletlerini, hatta kimliklerini bile isteseler herkesin verdiği gerçek bir olaydır. Nazi subayı sizden tiyatroda kimlik soruyor ve siz de veriyorsunuz, herkes sırada, kimliklerini gösteriyor!

İşte tüm belli düzeyde yöneticilik yapanlar bu egocentrikleri kullanıyor.

Yine konuya dönelim.

Çok sert T Beyi, M'nin davranışı üstüne bir türlü tamamen ikna edici olduğumuzu söylemeyiz. Onu okul öncesi eğitim kurumlarının tamamen bir bakım yeri, iş saatlerinde çocuk bırakılan bir garaj olduğu fikrinden bir türlü "caydıramadık". Erdal Bey'in muayenehanesine gönderemedik ve ikna olmadı. Eğitimi bizlerden iyi bildiğine de inancı tamdı. Yine de sıcak bir, öğretmen, okul -veli ilişkisi de içinde olduğumuz T Beyi değil ama M'yi ikna ettik. Hele boyu uzamağa başlayınca M'nin üstüne tahmin ettiğimiz ağırlık geldi ve hiperkinezi de düştü mü? M bir hanım oldu. Fatmalıktan kurtuluverdi. Biz onu bastırsaydık, kalbini kırsaydık, onu inhibe etsey-

dik, geç açılan bu tohuma yazık etmez miydik? (Tuvalet eğitimi gibi aklı da geç geldi böylece M'nin). Buradan kuklacı R.B'ye söyleyebilirim şimdi; M senin oyunlarını artık ölse izlemez R'cığım. Artık Othellolara, Shakespeare'lere takılıyor. M ve arkadaşları kuklalarını cadı bayramlarındaki maskelere benzetmiyorsa bize dua et. Oyunlarına başlamadan önce orda, arkada senin olduğunu göster, meraklarını doyur. M ve arkadaşları gibi meraklı tazeleri, sana uyup okuldan atmamak iyi fikirmiş değil mi?

Bu yalnızca R Beyin suçu değil tabii. Ancak şunu söylemeliyim, eğitimin hiçbir aşamasında okuldan atmak fikrini sevmiyorum. Eğitimde başarısızlığın en kesin ispatı okuldan atmadır, uzaklaştırmaktır. Şu ortaçağ imparatorluğu, yetişkinler eliyle hâlâ çocuklar üstünde yaşıtlıyor gibi.

Tabanca, Kılıç ve Şiddet

Yine agresiv davranışlara bir başka örnek üstünde devam etmeden önce, yaygın saldırganlık davranışları, şiddet ve intiharın kitle iletişim araçlarından başlayarak toplumda sıklaştığından söz ediyim. 1991 yılının son ayı artan özel TV kanal istasyonları aracılığı ile birbirlerine reklâm saatlerini kaptırmama derdinden, tüm kanallara macera dizileri yerleşmiş ve doğal olarak her kanalda izleyici bir hafta boyunca macera filmlerini izleme durumunda kalmıştı. On sekiz yaş ve altı gasp suçları gazeteleri doldurmaya başladı. Öbür kanal reklâmlarını arttırma derdi ile daha "hain ve gaddar" diziler koyup bir hafta boyunca Rus ruletinin (belki raslantısal) bol bol oynandığı filmleri izletince, hergün bir Rus ruleti vakası çıkmaya başladı. Televizyonun insan davranışlarına etkisi öğrenme yolu ile direkt bir geçiş yapmasa da, saldırganlığın izlenme yolu ile art-

tığı bilimsel bir gerçekliktir.

Bir de okul öncesi eğitim kurumlarında Ninja Kaplumbağaları filmlerini izleyenleri görün. Tombul kollu, dikkatli yüzü fısıklar, çizgi film biter bitmez birbirlerinin kafasını, gözünü yarmaya başlıyorlar. Bunlardan en dikkat çekenini dört yaşındaki N idi. N elindeki tabağı çizgi filmin kahramanı gibi “heeyt” deyip pencereden atmaya kalkmış, sonuçta cam kırılmış. Evde ki bu yemek zamanı annesinin “eyvah çocuğum biraz yarım akıllı” diye babasının kafasını şişirmesi ile sürmüştü. İlk sıkıntıyı atlattıktan sonra annesi telefonda şöyle diyordu:

“Sizce N zeki değil mi? Zeki olduğu için bunları yapıyor değil mi?” O günkü telefon konuşmasında, bunun zekâdan çok öğrenilmiş bir davranış ve verilen bir tepki olabileceğinden söz ettim, şiddete yer veren filmleri azaltmaları gerektiğini belirttim.

“Ama ben Ninja kaseti almazsam babasına da bana da kusuyor sonra” dedi. Annesini çeşitli kezler çağırmamıza rağmen yüzyüze konuşmaya pek gelmedi. Ancak Ninjaları kesince N’nin saldırgan davranışları önemli oranda azaldı.

Saldırgan davranışların büyük bir kısmının da babaların “erkekliğe” önem vermeleri ve bu davranışları erkeklik belirtisi olarak sayması ile pekiştirmeleri de agresivitenin oluşmasında bir etkindir diyebiliriz. Saldırganlık konusunda televizyonun ve yazılı basının kısmen etkisi yanı sıra ailenin tavrı saldırganlığın ve şiddetin kişilik özelliği haline gelmesine neden olabiliyor. Birçok kez söyleyeceğim gibi sağlıklı bir kişilik yapısı yüksek bir zekâdan çok önemlidir. Bu önem, hem eğitim hem de sağlıklı ilişkiler ve bireysel mutluluk açısından gereklidir. Ailenin çocuğun kişilik yapısı konusunda ona verdikleri örnekler ve teşvikler de kişilikte belirleyici roller oynayabilir. Montaigne denemelerinde, “Eğitiminin insanı bozma-

ması yetmez, daha iyiden yana değiştirmesi gerekir” diyor. Çocuğa sunulan ortamlar, yaşantımız, davranışlarımız ve çevremiz bir eğitim ortamıdır. Sonuçta ocuk bir şekilde eğitilecektir, ama bu Montaigne’nin dediği gibi “daha iyiden yana mı” olacaktır? Bakın Montaigne, “iyiden yana olmayan eğitime nasıl bakıyor.”

“Bence en büyük ktlklerimiz. küçük yaşta belirmeye başlar ve asıl eğitimimiz bizi emzirip bytenlerin elindedir. ocuk bir tavuğun boynunu sıkar. kediyi köpeği oyuncak edip yara bere içinde bırakır, anası da ona bakıp eğlenir.../ Oysa bunlar zalimliğin, zorbalığın dnekleliğin asıl tohumları, kökleridir, çocuklukta filizlenirler sonra alışkanlığın kucağında alabildiğine büyüyüp gelişirler.”

Tabanca ve kılıç kullanma sorunu muza gelince, ben velilerimiz ve Erdal Atabek bir noktada birleştik, “Tabanca ve kılıcı zarar ver-dirtmeden kullandırabiliyorsak başarıya ulaşmış sayılırız. dedik. Çünkü sonuçta ocuk bir kavanozda değildir. Onun tepkileri vardır, içinde bulunduğu bir evre vardır. Doğal olarak tabancayı kullana-caktır. Çünkü o tabanca ve kılıcı aynı zmanda taklit etmektedir. Koyacağımız engel, her türlü televizyon dizisine, hatta her grsel esere sansür olmayacağına göre saldırgan davranışları görecek ve uygulayacaklardır. (He-Man bölümünde sözünü ettiğimiz gibi.)

Saldırganlık önemli oranda yetişkinlere verilen bir tepkidir. Uygulamada biz kılıçları yok ettik, legolar kılıç yapılmaya başlandı. tabancayı da yasak ettik. legoların tümü tabanca ve kılıç oldu. Bir süre sonra tabanca ve kılıçtan büyük çoğunluk bıktı, çekindi, demo-de oldu. Yalnızca bazı çocuklar kaldı kılıçlı ve silhl. Onlar da bence haklıydılar, koruyucu aileleri vardı. Neye kızacağı belli olmayan, belki kışın dondurma alınmasını okeyleyip yazın dondurma üstüne eğitim edebiyatı yapan. sevgiden söz edip, çocuklarını ana okulunda üstüste unutup duran ailelerin çocuklarına kılıcı bıraktıra-

madık. Montaigne'den yaptığımız alıntıda sözü edilen aileler böyle aileler olsa gerek. Sonuçta aile çocuğa saldırganlığı bir tepki olarak verdirtip, bir de yanlısının üstüne gidip, "benim çocuğum zekidir. zeki olduğu için böyle davranıyor" dendi mi, eğitim de iyiye gitmez herhalde. Böylece toplum hiçbir zaman saldırgansız ve zorbasız kalmamış olur. Yetişkinler İmparatorluğu'nun ölmez savaşçıları da, hele ki ülkemizde yüzde beşlik okul öncesi eğitim oranı (Fransa'da yüzde doksanalı) ve genç nüfusu ile her zaman daha da çoğalabilir.

Sağlıksız Ailede Aşırı Hareket

Aşırı hareketlilik derken neyi çıkarıyoruz? Yaramaz denilen çocuğu mu? Nedir yaramaz? İstenilmeyen anda istenilmeyen şeyleri yapan çocuk desek yaklaşırsak yaramaz çocuğa. Yaramaz dediğimiz çocuğun zamanı dardır, çeviktir, kısa zamanda çok fazla istenilmeyen şey yapabilir. İyi de, anadan doğma mıdır, sonradan olma mıdır, nedir bu "yaramaz çocuk"? Doğrusu, şöyle klasik bir nazar eylessek, yine doğum öncesi, sırası ve sonrası nedenlerle nörolojik aktiviteyi artıracak beyinde kasılmalar ve gevşemelerden oluşan etkenler vardır. Burda bizim üstünde durduğumuz konu ise genellikle nörolojik bir sorunu olmayan dikkat süresi az ya da dikkat süresi arttırılamayan çocuk. Burada çocuğun doğası kadar onu eğiten ebeveynin eğitim yapısı ve yaşam görüşünün önemi büyüktür. İdeolojinin diyemiyorum, çünkü daha Marksizmi savunup da Marksist eğitim anlayışından yola çıkıp sentezler getirmiş ve uygulamış amatör bir eğitimci göremedim (benim kuşağımda). Yaramaz olarak adlandırılan çocuğun ailesinde mutlaka bir otoriter gördüm. Bir başka deyişle bir otoriter, bir de otoriterin dediklerini bozan bir

“motoriter” (bilimsel bir laf değil, otoriterin dediğini bozan ayrı eğitim tezleri savunmayan, yalnızca karşı gelen bir model). Söz konusu otoriterimiz kadın ya da erkek birçok koruyucu aile gibi, nerede neye komuta ededeğini kendisi de çıkarımlayamaz zaten. O kolayını bulmuştur, olaylar karşısında düşünüp taşınmadan “zortlamak”, karşısında eşi ise (kadın ya da erkek) tezlerine karşı gelip bir başka şeyi yapmaya çalışır. Alternatif getirmeden her şeye karşı gelen şikayetçi bir yapıdır bu. Çocuk oyun oynamaya başlamışsa eşlerden biri rahatsız olur, oyunu kesilir, çocuk davranışları ile sürekli küçümsenir. Çocuk hem bebektir, hiçbir şeyi yapamaz, bakkala dahi gidemez, gereksinimleri dışarıdan karşılanmalıdır, hem de yetişkinden daha yetişkin olmalıdır (kendi işini kendi yapmalı, yetişkinlerin istedikleri işleri kendi başarmalıdır, örneğin okulu). Ama ödevlerini arada sırada da olsa babası yapar çünkü onun çocuğu kötü resim yapamaz. Sürekli yinelediğim aile tipini Cumhuriyet Bilim Teknik’teki yazısıyla Doğan Cüceloğlu şöyle tanımlıyor:

“Sağlıksız ailenin en belirgin özelliği bütün soruşturma ve eleştirmelerin üstünde bir otoritenin ailedeki herkesin yaşamını etkilemesidir. Normal koşullarda bu otorite babadır... Otoriteye itaat, hiç itiraz edilmeden onun dediğini yapma bir meziyet olarak gösterilir. Kim otoriteyi memnun ederse o en değerli kişidir.”

Kişinin kendi duygu ve düşünceleri otoriterinin tasvibini aldığı sürece değerlidir. Otoritenin beğenmediği algılama, duygu ve düşünceler değersizdir. Bu tür aile ortamında çocuk kendi düşünce ve duygularına güvenmemeyi öğrenir; en büyük meziyetin otorite olan kişiyi memnun etme onun beklentileri yönünde algılama, düşünce ve duygularını değiştirme olduğunu anlar. Kendi içi boş, dış merkezli biri olma yoluna girmiştir.”

Evet, Cüceloğlu öğretnenimizin dış merkezli dediği insanın

üretimi, bizim ülkemizde her sınıf ve kültür içinde hatta Milli Eğitim sistemi içinde bol bol yapılmaktadır. Cüceloğlu'nun dış merkezli biri dediği kişi de bir süre sonra biti kanlanınca otoriter olur, kendisini düşündüğü her şeyin başkaları tarafından düşünüldüğünü, gördüğü şeyin kesin ve değişmez gerçek olduğunu, yani işlem öncesi dönemin tanımı ile mantıki düşünmelerle pek uğraşmaz, bir nesnenin uzayda değişik şekillerde yerleştirilmesinin önemi yoktur (İşlem öncesi dönem ve egocentrizm). Şimdi Yetişkinler İmparatorluğu'nun gerçek üyelerinin de egocentric (ben merkezci) olduğunu söyleyemez miyiz?

Konu ile ilgili vakalarımızın sayısı çok. İster adına egocentric diyelim, ister dış merkezli insan yetiştirme biçimi diyelim, ister Vygotsky gibi bireyselleşmemiş sosyal yaşantıyı kuran insan biçimini yetiştirme diyelim, birçok nedenle ve ortamda yetişiyor çarpık prototiplerimiz.

E.C Ve Okul Zamanı

Çok sevdiğim ve telefonla çok görüştüğüm ilginç çocuklardan biridir E.C. Annesi otoriter babası ise (alıştınız artık) tam tersi, "motoriter". E.C önce anneannesinin baskınıdaydı. Tipik bir büyük aile eğitimi almış çocuk gibi çok hareketli idi, kalem kâğıtla ilgili işlerde zayıftı. (İnce devinsel gelişimi yaş düzeyinin altında idi). Ancak bir lego ustası olduğu da gerçektir. En iyi silâh yapımımız, en yaratıcı otomobil üreticimiz, makineli tüfeklerin en önemli dizayneridir. Okula alıştırmak için büyük bir çabamız olmadı; çok terliyor ve sürekli antibiyotik kullanıyordu.

Kuzeni S.C'de aynı aile biçimi içerisinden gelme bir çocuğu ve o da çok terliyor ve çok antibiyotik kullanıyordu. Ve tabii hiç has-

talıktan kurtulamıyorlardı. Bir kalıtsal rahatsızlık mı var diyeceksiniz, evet sağlıksız aile tipi dediğimiz ailenin neredeyse heridete yolu ile oluştuğu bile sanılabilir, ama değildir. EC, SC, IC, AC ve O aynı tipte çocuklardır. Sabahları geldiklerinde okulda üşümesinler diye giydirilmiş kat kat kazakları, kazaklarının ne zaman çıkarılacağına dair talimatnameleri, sırtlarına konmak üzere ter bezleri ve ter bezlerinin konma ve çıkarılma saatlerinin telefon emirleri, ortak özellikleridir. Dikkat sürelerinin düşüklüğü, otoriter bir ebeveyn, okuldan bir şeyler götürme sıkıntısı ve aşırı engelleme ile karşılaşma ise diğer ortak özellikleridir. Anne ve babaların ortak özelliklerinden bir tanesi de anaokullarının salt bakımevi olduğu, çocuğa katkısının olmadığı ve çalışan ailelere özgü olduğunu düşünmeleridir. “Gelişmişliği”; okul öncesi eğitim kurumlarının çokluğu ve yararlanma oranının yüksekliği olarak tanımladığım ve okul öncesi eğitim kurumlarının sosyalizasyona yardımcı yerler olduğunu kabul ettiğim için bazı ebeveynlerin bakış açıları bana hep ters gelmiştir. İşte bu nedenle “bireyselleşmemiş sosyale” insanlar olarak tanımladığımız aile tipinin bu denli kendine özgü ve nitelikli çocuklarını baskı altına alarak çocukların güvenlerini, düşüncelerini, bireyselleşmelerini engellemelerine ve sayılarının çokluğuna dayanarak, baskı topluluğu oluşturmalarına dayanarak onlara Yetişkinler İmparatorluğu Vatandaşları diyorum. Bu çocukların hepsinin ailesi aynı imparatorluklandır. Yukarıda sözünü ettiğim çocukların hepsi hareketlidir. Hareketlerini forma sokmamız için açtığımız yüzme kurslarına hiçbiri katılmadılar, gerekçe doğal olarak hastalıklıydı. Yüzen çocuklarımızda ise hastalanma oranı diğerlerine göre daha düşüktü. Ve bu çocuklarımız yüzmediler, ilkokula başladıklarında ise hepsi dağınık, mallarına karşı sorumlulukları az dikkat süreleri düşük çocuklardı. Ve yine bir ortak özellikleri vardı: okul ol-

gunluğuna erişmeden ilkokula gönderilmişlerdi.        onların aileleri için, otoriter ve akıllı aile çocukları olarak “okul öncesi eğitim” gibi boş şeylerle daha fazla uğraşıp ücret ödeyeceklerine, adı okul olan ciddi bir eğitimi bir an önce alacak çocuklar, zeki çocuklardır. Zeki olmasına zekidirler, pırlanta gibidirler ama oyuncudurlar, neşelidirler. Bir işe hazır olmadan girerlerse başarısız olabilecek ve bundan çok büyük rahatsızlık duyacak denli duyarlı çocuklardır. Bu sözleri tümünün ailesine söyledik, eğitimbilim yöntemleri ile ve eğitimci duyarlığı ile okul olgunluğu oluşan bir  ocuk bellidir, oluşmamış bir  ocuk ise ne geri zekaldır ne de aptal. G’nin ailesine “cinsel olgunluğa ulaştırmadan kız evlendirir gibi zamanından önce, okul olgunluğuna ulaşmadan G’yi okula gönderiyorsunuz” dediğimde babası İ. “doğru, eskiler öyle yaparlarmış ama neslimiz kurumadı değil mi?” dedi.

G’nin Ailesinin Düştüğü Yanlış

Saatlerce konuşmuştuk oysa G’nin babası İ ile. İ, ilkokulun ciddi bir eğitim olduğunu anlattı durdu. Çocuğunun zeki olduğunu ve başaracağına inancının tam olduğunu savladı. Bir de aldatıldı İ. Gerçi o yıl bir çok veliyi aldatan insanlar onu da aldatmışlardı ama zararları bizim G’ye oldu. G’nin okul olayına geçmeden, ailesinin aldatılmasını anlatalım isterseniz.

Bir  zel okul açılırken insanların tanıyan bir yaklaşımla “ st n zekalı çocuğunuzu harcamayın” gibilerden bir ilanla kayıtlara başladı önce. Haydee benim size anlattığım tayfanın hepsi orada. “ ocuklarımız zeki mi acaba?” Oysa testler biz de de yapılmış ve sonuçlar ima edilerek söylenmiştir. Eğitim biliminin görevi testi eğitimin engellendiği durumlarda ya da özel hallerde yapmaktır. Her

şey yolunda giderken “bir zeka testi yapalım” demenin anlamı yoktur.

Neyse, aileler olaya bilimsel olarak bakıyorlar, ya da eğitimde en önemli tek ve belirleyici baba faktör (ana faktör) zeka olduğu için ve zeki olan çocuk okula hemen gidebileceği için herkes zeka testi yaptırmaya koştu. Ve kimse normal çıkmadı. Üstün olan, üstün çıkan, parası yetmeyen çocuklar, devlet ilkokullarına gittiler ve üstünlüklerinin suyu çıktı. Kimse normal çıkmadı çünkü yapılan testler altmışlı yıllarda standardize edilmiş testlerdi, düşük bir sosyo-kültürel ortamda standardize edilmiş çeviri testlerdi ve test ortamı tartışılır, testörün tarafsızlığı tartışılır testlerdi. Ancak bu testlerle inanılarak böyle bir sahtekarlığa devlet tarafından göz de yumularak G ve nice G ilkokula gitti (parası yetenler de “üstün” okuluna gitti).

G ile İ annesi E de ilkokula taşındılar (Tam bir ilkokula başlama tablosu: made in bizim iş). İ ve E şöyle anlatıyorlar:

“Teneffüse çıkıyor, yalnız kalıyor diğer çocuklardan zeki olduğu için herhalde arkadaşlarına pek uyum sağlayamadı, öğretmeni de pek düzenli değil diyor, sınıfta çabuk sıkılıyormuş.”

G gerçektende okula hiç iyi başlayamadı, bizim yaptığımız testlerde yüksek performansı olan bu çocuğa, biz “okula gitsin” demeyi biliyorduk. Ama öğrenciye gereksinimi olan bir ilkokul sahibinin uyanıklığı sayesinde bir an önce okula gittiler. Uyanık okul sahibinin aslında bir suçu yok. O sadece sağlıksız aileleri suça teşvik etti. Eğilimi olanlar çocuklarını farkında olmadan bir hata içine attılar.

Zeka, eğitimde önemli bir etkidir. Ancak kişilik yapısı en az zeka kadar önemlidir. Yeterliliği artmamış, okul olgunluğu oluşmamış bir çocuğu ilkokula göndermek o zekayı zedelemes mi? Oku-

la karşı ilgisini azaltmaz mı? Önemli yere gelmiş insanların büyük bir zekadan çok nitelikli, kendi içinde ölçülü kişilikleri onları bulundukları yere getirmiştir kanısındayım.

Bir başka deyişle, genel anlamı ile olumlu, Montaigne'nin deyişiyle iyiye götüren eğitimde, zekayı yönlendirmek onu güçlendirmek gerekir. Bu da bir an önce okula götürmekle zaten olmaz (Çocuğum zeki, ben erken göndereceğim diyenlere yine de dikkat demeliyiz).

Hiç mi üstün çocuk yok diyeceksiniz var, var ama onları da saptadığımız zaman başka sorunlar gündeme geliyor. Üstün çocuklara özel sınıf var, ama kaç çocuk nasıl gidiyor bilemiyorum. Bu kadar üstün meraklısı ana baba varken, kayıt yapan eğitimcilere doğrusu kolay gelsin (Normal eğitimi sağlıklı yapmamız şimdilik yeterli değil mi?).

Aile Yapımız

Bir eğitimci olarak danışma masasına oturduysanız ya da önünüze bir öğrenci sorunu geldiyse çocuğun geçmişi yanı sıra aile yapısını da değerlendirme durumunda kalırsınız. Aile yapılarının belli sosyo-ekonomik sınıfları içeren bir profili vardır. Bir de aynı ulus olmanın getirdiği benzer yapılar vardır. Genel anlamda benzer yapıya Türk aile yapısının profili dersek, bizdeki profil neye benzer?

Birçok kez bireyselleşmemiş sosyalleşmeden ve toplum yapımızda hakim bir ben merkezlikten söz ettim. Bizler gerçekten yeterince bireyselleşmemiş insanlar mıyız? Bireyselleşme, kişinin kendi yetileri, kendine yetmesi ve yetmemesi, kendi ekonomik bağımsızlığının, ya da kendine özgünlüğünün olması, belli sorumlu-

lukları yüklenmesi şeklinde tanımlanabilir. Bizler toplum olarak bireyselleşmiş insanlar mıyız? Evet yaptığımız bir suç varsa, klan ya da kabileye değil bizlere ödettirilir. Ama gerçekten o suçta bizim payımız nedir? Bizler genellikle çoğunluklar içinde yaşayan insanlar değil miyiz?

Geniş aile geçmişimiz büyük kentler de bile henüz çözülüyor. ‘50’li yılların içinde İstanbul’da olanlar, Anadolu’dan kopuşun getirdiği buruklukla biraz çekirdekleşebildiler. Bugün eski İstanbul kökenli aileler sanayileşmiş yapı içerisindeki yaşlarına karşın çekirdekleşebildiler mi? Sanayi Devrimi bizde çekirdek aileyi doğurdu mu? Yoksa hâlâ küvözde mi yaşıyor çekirdek aile biçimi?

Tüm bu sorulardan geçerek elimizdeki olaya ve aileye bakmak durumundayız. Ancak çekirdek aile dediğimiz ailede bile yaklaşımlar bir büyük aileye bağımlı, evler ayrı ama kalpler ve keseler bir.

Annelerin çocuklarını ilkökul dönemine dek anneanneler “büyütmeye” çalışıyor. İşte bu bizim aileler arası sıcaklığımız. İnsanlarımız birbirlerini seviyor ama birbirlerine bağımlılar da. Ya tamamen ekonomik olarak ya kısmen ya da çocuklarını bırakma gibi çikarsal ilişkiler aracılığı ile bağımlılık bir yaşlı aileye eklenip gidiyor.

Bu arada okul öncesi eğitim kurumlarına talep çok az. “Zorunlu Öğretime Hayır” adlı kitabında Fransız yazar Carroll Baker, “Fransa’da beş yaşından küçük çocukların yüzde 95’i üç yaşından küçük çocukların da yüzde doksandördü okula gidiyorlar”. diyor. Ya bizdeki rakamlar? Bizdeki rakamlar büyük şehirlerden İstanbul için yüzde beşlerde sürünüyor. Çünkü geleneksel eğitim biçimi içinde hâlâ anneanneler ya da annesinin margarinini kullanan anneler hakim.

Üstelik bu genç valideler, zamanında karşı kültür akımları için-

de, gençlik grupları içinde geçmiş kuşakları eleştirmiş, gelecek kuşaklara ilişkin sosyal teorileri savunmuş anneler de olabiliyor.

Kısacası, bizim toplum yapımız genel anlamı ile feodal kökenli değildir. İşçi ve köylü sınıfı ayrımı kesin çizilmiş değildir. Üstelik ikiyüzlü köklü bir burjuvazimiz yoktur. Bizim aile yapımız nedir allahaşkına? Bir Türk ailesi modeli var mı kafanızda? Acaba politikacıların var mı? Cosby ailesi midir Türk ailesi? Hayır. Perihan Abla dizisindeki gibi kapalı bir Osmanlı mahallesindeki aileler gibi midir? Değildir. Büyüklerine saygılı, çocukların el öptüğü, cuma namazlarına baba ve torunlarla gidilen bir aile midir? Anadolu'nun çoğu yerinde böyledir ama bu bölgelerdeki geleneksel yapı genellikle ekonomik düzeyin düşmesi ile azalır görünmektedir. Genelde iç içe yaşayan, çekirdekleşmeye çalışan, geniş aile hakim bir aile yapımız var.

Toplumsal yapıda aile kimliği belirsiz olunca elimizdeki bir olaya bakış açımızda toplumsal öğeler öyle karışıyor ki. İstanbul'da bile açık olan okul öncesi eğitim kurumlarında sahibinin manav, bakkal, itfaiyeci, antikacı, saatçi bile olsa ellerinden geleni yapmaya çalışan insanlar yanı sıra eğitimbilimci, psikolog ve emekli öğretmenlerin kuruculuğunu yaptığı kuruluşlar çocuk bulamıyor. Okul öncesi eğitim kurumlarını çoğaltmak için eğitimcilerin hakkı olan mevkilere, eğitimi ezerek gelmiş eğitimdışı insanların kurum açmalarına izin verilmesi zaten toplumunun az olan okul öncesi eğitim kurumu ilgisini iyice azaltıyor, okul öncesi eğitim kurumlarına başvuran insanların sayısında çoğaltma yapmak ise kendisi okul öncesi eğitim görmemiş bir kuşakta çok zor. Pedagojik danışmalarda çocuğun bir organik ya da fizyolojik bozukluğu yok diye üzülen aileler, kendi davranışlarını değiştirmektense çocukların sakat olmasını tercih edebiliyor. İşte okuma zamanı gelmeden okula başlayan-

ların başarısızlıkları, işte ortaokul ve liselerdeki eğitim düzeyi ve üniversiteye girememiş iş arayanlar ordusu. Burada yine Montaigne'neden bir alıntıımız var:

“Devletlerin çoğu herkesi, kadınlarını ve çocuklarını diledikleri gibi yönetmekte serbest bırakır, onlarda masallardaki devler gibi akıllarına her esen deliliği yaparlar... Bir devlette her şeyin çocuk eğitimine bağlı olduğunu kim bilmez? Ama yine de çocukları hiç düşünmeden ne kadar deli ve kötü olursa olsun ana babaların keyfine bırakırız.”

Montaigne'nin düşüncesi bugün Fransa'da uygulanmış okullaşma yüzde 100'lere yaklaşmış ancak bu kez özgürlük sorunu ortaya çıkmış. “Zorunlu Öğretime Hayır” da Carroll Baker'a katılıyorum. Ancak Fransa'da olsaydım, bireysel özgürlüklere daha çok hak arayabilirdim. Türkiye özelinde Carroll Baker'ı savunmak, eğitimsizliği, bir başka deyişle tamamı ile başka ülkelerin iletişim araçlarına dayalı eğitimlerini topyekün kabul etmek olmaz mı, kendimiz çizgi film yaptığımızda Dede Korkut'la Bamsı Beyrek'ten başka yaratıcılığımız olmasa devlet televizyonu sadece Ninjaların, Thunder Cat'lerin elinde kalır ve oyuncaklar, cikletler, çizgi film bebeklerinden dünya paraları kapar, biz de evlerinde oturmuş okul öncesi kurumlara gitmemiş, annesinin dizi dibinde şiddet krizi geçiren çocuklara “yaramaz” demek zorunda kalırız. Bu mu Milli Eğitim?

Okul Öncesi Eğitim Anlayışımız

Okul öncesi eğitim üstüne batılılar çok önceleri sağduyu ile öğrenme hevesini artırmak amacıyla çocukların bir arada bulunmalarını birlikte güçlükleri (yenmeye çalışmalarını), kendi yetilerini keşfetmeye çalışmalarını hep desteklemişler ve uygulamaları küçük

yaşlarda ki çocuklardan başlayarak ileriki yaşlara aktarmışlardır. Bizde Milli Eğitim okul öncesi eğitim kurumları açmamış (açılmış olanlar tüm ülke geneli için devrede kulak olmuş). Şu anda okul öncesi eğitim kurumlarının hali ise evlere şenlik.

Sanki ayrı ülkelerde yaşanıyormuş gibi iki statü var okul öncesi eğitim kurumlarında. Biri Sosyal Hizmet Genel Müdürlüğü'ne bağlı olanlar, diğeri ise Milli Eğitime bağlı olanlar, birinin adı bakımevi, diğerrinin adı ana okulu. Bakımevindeki çocuk, ana okulundaki çocukla niçin aynı eğitimi aynı denetimi görme hakkına sahip değil, bir türlü anlayamadım. Sosyal Hizmet İl Müdürlüğü'nün denetmenleri ise okul öncesi eğitimcilerden söz ederken "kreşçiler" diye söz eder, küçümseyerek. Aynı denetmenlerin okulumuzun bahçe-sindeki kum için "üç beş yaşındaki çocuk ne anlar kumdan" dediğini anımsıyorum. Bizde kurumlar var, denetmenler var, her şey var ama çalışan insan yok desem o da yalan, adamcağızın suçu yok, kumun ana okulunun temel bir malzemesi olduğunu ne bilsin. Ne bir anaokuluna gitmiş ne de nasıl bir eğitim olduğunu duymuş. Milli Eğitime bağlı olanlar ise bir başka şarkıyı söyler. Öylesine milliyetçi ya da dinci olabilirler ki yemek duası için başınız ağrır. Oysa devlet laikdir. Ne çare ki denetmenler badem bıyıktır, kafalarında İslam devrimi Truva Atı gibi yatmaktadır.

Sosyal Hizmet İl Müdürlüğü'ne bağlı olmanın iyi yanı eğitim sisteminiz varsa uygulayabilmektir. Tabii tüm eğitimsiz yatırımcılar da bu bünyede yer alır. Hal böyle olunca bilinçli insanlar tüm okul öncesi eğitim kurumlarına küser. Baştakiler daha ne bekliyorlar bu kurumların tümünü bir çatı altında birleştirmek için. Belki de daha başlarındaki ilkokul ve orta öğretim sorunlarını bile yok gören iktidarlar varken eğitim bütçeleri askere ve polise kaydırılmışken ne gerek var neşeli çocuk bahçelerinin kurulmasına diye düşünü-

yorlardır. Haklılar da, kocaman adamlar o kadar işleri varken bebeklerle mi uğraşacaklar? “Eğitim de neymiş okul dediğiniz Mahmut paşadır su satmakla başlayan çocuk adam olur” derlerse hiç şaşmam*.

Bir de işin bir başka yüzü var. Ülke eğitiminin yönetimine seçilen beyler eğitimin bir basamağını yok sayarak hangi akla hizmet ediyorlar. İlkokula gitmeden ortaokula gitmeyi bir olasılık olarak düşünmeyenler nasıl oluyor da okul öncesi eğitim kurumlarına gidilmeden ilkokul başarısı bekliyorlar? Eğitimin temel basamağını yok saydıklarında da toplumun hiçbir kesiminde tepki almıyorlar. Batının deodorantlarını kullananlar, YSL markalı gömleklere talepleri bulunanlar “niçin okul öncesi eğitim çocuklarımıza verilmiyor,” diyemiyorlar. Batı, halkları eğitecek eğitim biçimleri dışında her şeyi ihraç etmekten yana. Biz de özgün eğitim yaratmak yerine buram buram taklit ve bağımlılık kokan her şeyi hemen ithalden yanayız.

Eğitimde Ceza

Ceza olan yerde mutlaka suç olmalıdır. Bir çocuk büyürken ne suçlar işler ne suçlar. Altına yapmaya başlamakla suç başlar! Suç annenindir ve çekecektir doğal ki (Baba yine ortada yoktur). Anne pislikleri temizleyene dek çocuk emeklemeye başlar, orayı burayı karıştırmaya başlar. Eğitmcilerin diliyle keşfetme dönemi doğumdan başlayarak süregelmektedir. İlaç şişeleri ortada ise çocuk ilaçları içer, suçlu çocuktur. Önce zehirlenip sonra dövülür: İşte klasik

*Yetişkinler İmparatorluğu 1992’de yazıldı 1994’de ilk baskısı yayımlandı. 8 yıl Kesintisiz Eğitim dışında hiçbir şey değişmedi. İlköğretim okullarında “ana” sınıfları hazırlık sınıfı anlamında zorunlu hale getirildi. Okul öncesi eğitiminde değişen bir anlayış yok. Eski taş eski hamam.

bir okul öncesi eğitim cezası. Çocuk yanan bir şeye dokunur, üstüne kaynar su devrilir; ceza verilmelidir. Tuvalet eğitimi zamanı geldiği halde çocuk hâlâ altına kaçırmaktadır, ceza verilir. Çocukta suç mu yok? Velilerin toplantılarda en çok sorduğu şey çocukların nasıl cezalandırılacağıdır. Ama en önemli cezalar sorulmadan verilir. İki yaş dokuz aylık D adlı kızımızın tuvalet eğitimi sorununu, annesi geleneksel bir ceza yöntemi kullanarak çözdü. Kendisinin de cinsel organının yakıldıktan sonra tuvalet eğitimi tamamladığını söyleyen anne, uzaktan akraba kocasının da aynı yöntemden geçtiğini söylediğinde şaşım kaldım. “Bir kez daha D’de yanık görürsem polisle başınız belaya girer” diye şakadan bir laf attım ve blöfü gördüler de, D cinsel organını erkenden ızgara olmaktan kurtardı. Polise gittiğim zaman anlatacağım öyküye “sana ne ulan adam çocuğunu yakar da döver de” denme olasılığı çok daha büyük diye düşünüyorum. Babaları tarafından dövülen çocukların babaları arasında sayısal olarak en büyük kısmı polisler daha sonra hukukçular alıyor. Polis konusunda çocukları korkutmanın yanlış olduğuna inanıyorum. Polisleri sevdirmek için çocukla birlikte yaptığımız eğitimlere şaşıran, “şaka yapıyorsunuz” diyen veli çok oldu. Oysa biz bir toplumuz. Henüz polisimiz istenmeyen davranışları yapıyor olabilir. Ancak bizim gelecek kuşaklara şimdiden polisi sevdirmemiz belki gelecek kuşağın polislerini de daha nitelikli ve daha insan seven yapabilir. Örneğin D’nin ailesi ızgara eğitimini sürdürseydi de ben bir şikayette bulunsaydım, böyle özel bir çocuk masası ve eğitimci polisler olsaydı (ki polis teşkilatının bir çocuk masası da, eğitimcileri de var), tüm malzeme birleşip çalışabilseydi ben de “alo” diyebilirdim. Aslında polise gerek kalmadan D’nin annesi ile anlaşmamız en güzeli oldu. Her şeye karşın insanın işinin polise, cezaya kalmaması güzel. Öte yandan toplum yaşamında olduğu gibi ço-

cukların yetişkinler tarafından istenmeyen davranışları var. Bunların arasında anne baba televizyon izlerken çocuğun oynaması, televizyon izlettirmemesi, evin içinde bir yerleri karıştırması ve daha nice olay var. Çocuk bu olayların çoğunda ilgi istiyordur. “Çok çalışıyoruz ve akşam eve geldiğimizde başımızı dinlemek istiyoruz” diyenler biraz canlansalar iyi olur. Çocuğa ilgiyi salt çukulata almakla bir köpek sahibinin ilgisine döndürenler yine yetişkinler. Birlikte olabilmek, çocuğun sınırı aile tarafından çizilen bir alanda, kendi kendine olabilmesinden, kendinden çıkartacağı lezzetten tad almasına bağlıdır. Birbiri ile ilgilenmeyen iç iletişimleri azalan ailede çocukta başlayan mastürbasyon, kendinden tad almayı artık bedenine yönelttiğini gösterir. Ailesi içinde mutlu, ebeveyni sağlıklı ilişkiler içinde olan bir çocuğun mastürbasyon yaptığı görülmemiştir. Çocuk bakar ki hakim ve otoriter olabilmek önemli, bu işi gerçekleştirebileceği tek varlık da kendisi, kendisi ile iletişim içine girip kendi üstünde hakimiyet çalışmaları yaparak ilgiyi çekmeyi başarır. Peki yanlış tavır içinde bulunan yetişkinler ne der? “Aaa çocuk otuzbire başlamış, keserim ulan pipini” ya da eğitim düzeyi biraz yüksekse “aaa mastürbasyona başlamış, pipin kopar oğlum” gibi tekrar tekrar yanlış içine düşmeyi sürdürürler. Bu şartlar altında aileye yardım etmek doğal olarak çok zaman alır. Çünkü yanlış yapan ailenin kendisidir. Mastürbasyonun çocukta gözükmeyeceği aileye mastürbasyonda nasıl davranılacağını öğretmeye gerek yoktur. Çünkü o doğru davranış biçimini göstermiş ve ruhsal olarak sağlıklı bir çocuk yetiştirmeyi sürdürmektedir. Çoğu kez sorunlar içinde olan ailenin tavrı “birden bire çıkan bu sorunun yine birden bire biteceğine” inanmak olur. Hiçbir sorun birdenbire bir gecede ortaya çıkmaz. Yemek problemi yaşıyorsa da bir geçmişi vardır, sorun mastürbasyonsa da bir geçmişi vardır. Kısacası yapılan yanlışların

temeli çoğu kez önceki yanlışlardır.

Şimdi yine ceza olayına dönersek, çocuğa nasıl ceza verilmesi gerektiğini düşünen anne babaya ne demeli? Aileye eğitim derslerinde genellikle ufak tefek reçeteler verilir. Örneğin “aktif konuşmayı deneyin”, “iletişim biçiminizi değiştirin” gibi. (Zaten aile eğitimi seminerlerinde bilgisayar operatörü olacak insana calculus öğretmek gibi sorun içinde nasıl davranacağını öğrenmek isteyen ailelere *eğitim felesesini* anlatmaktan başka çare de kalmaz.) Oysa ailenin, “bir noktada biz bir yanlış yapıyoruz. bizi engelleyin” diyerek eğitim danışmanına başvurması da çok az bir olasılıktır. Bu nedenle aile içinde ceza işi hep sürer.

Size bir kısa öykü: Tek başıma sahipliğini ve sorumlu müdürlüğünü yaparak yönettiğim okulda hiçbir ceza sorunumuz olmuyordu. Ceza gerektiği düşünülen konularda olayın kaynağını bulup sorunu kaldırmaya çalışmamız ile cezaya gerek kalmıyordu. Çünkü suçlu bizim düzenlemelerimiz, çevre şartları, zaman zaman çocuğun nörolojik yapısı olabiliyordu.

Ve daha sonra bir ortak olarak çalıştığım hanım, bayan G, (aile içi eğitimsel faciaları hergün yarattığını sf. 47’de söz etmiştim) çocuklar hakkındaki dünya görüşü ve genel anlamı ile kendi dünya görüşü nedeni ile sürekli cezaya gerek görüyordu. Çünkü ana okulundaki çocuklar “sorun” çıkartmamalı idiler. Yapacağı eğitim sonucunda olmasını bekleyeceği davranışlara ceza ile bir an önce ulaşmak istiyordu.* İşte bu Yetişkinler İmparatorluğu düşüncesi-

*Cezalandırmadan kaçınmak için sorunun kaynağına inmek önemlidir. Ancak bu, kaynağı yok etmek olmayabilir. Örneğin, okul öncesi eğitimkurumuna henüz başlamış çocuklar panoları yırtıyor diye panolar yetişkinlerin bile *topuğunu kaldıracağı yere asılmalı*dır. Duvar kâğıdı yırtılacak diye duvar kâğıdı yapmaktan vazgeçilmemelidir... Oyuncaklar karışmasın diyerek oyuncak dolapları yükseğe konmamalı ya da kilitlenmemelidir.

nin, belki de ideolojisinin belkemiğini oluşturmıştır. Bir an önce, hemen, birden bire değişiklik. Eğitim tanımını bilmeyen insanların anaokullarına sokulmasına izin verilmesi de devletin eğitim facialarından biri herhalde. Parası olan herkes bakkal açabilmeli, ancak anaokulu açamamalıdır. Ama bayan G'ler hemen itaat düzeylerini dize getirecek bir "doktor" bulurlar, işi sürdürürler. İmparator imparatoru ısırmazmış.

Cezalar hakkında ben de bir reçete vereyim de adet yerini bulsun: Cezaya gereksinme duyuyorsanız davranışlarınızı, cezaya gerek duyduğunuz olayı, olayın ortaya çıkma nedenini araştırın. Çocuğunuzun yapmak istediği şeye rehberlik ederek ona yardımcı olun.

Rastgele bir seçimle örneklersek:

Tabakları mutfığa taşımak istiyorsa küçük bir tabaktan başlayarak tabak taşımayı öğretebilirsiniz.

Kendisi tuvaletini yapmak istiyorsa önce yardım ederek ve motive ederek kendi başına işini beçermeye yardımcı olabilirsiniz.

Müzik setini açmak istiyorsa nasıl kullanacağını öğretebilirsiniz.

Siz çamaşır yıkarken üstünü başını su içinde bırakıp çalışmanızı engelliyorsa, ayrı bir leğen ya da su kabı bulup uygun giysiler giydirerek hem onu sakinleştirip hem de işinizi yapabilirsiniz.

Günlük gazeteleri yırtıyorsa eski gazeteleri verip, altına bir örtü serip eski gazeteleri yırttırabilirsiniz.

Kitap okumanızı istemiyorsa ona bir boyama ya da uygulama kitabı verebilirsiniz. Çok hareketli ise her gün bir saat bir parka yürüyüşe çıkabilirsiniz.

Kısacası, siz yaşam biçiminizi çocuğunuzla paylaşırsanız o da sizinle şimdi ve ileride yaşamı paylaşmayı öğrenerek sizle duygu-

sal iletişim içinde bulunabilir.

- Çocuğunuzun otonomisini artırmak için gösterdiğiniz çaba, ilgi ve sevginin en güzel veriliş biçimidir.

S`canların evinde müzik setine neredeyse merdivenle çıkılıyor-du. S`can`a müziksetinin kullanılmasını öğretmek daha kolaydı ve S`can hiçbir şeyden çekmedi arabalarının vites kolundan çektiği kadar. Vites kolu ile oynamak istiyordu ve babası bunu sürekli yasaklıyordu. Araba parkta iken onun vites kolu konusunda merakını gidermek her sabah dayak atmaktan daha kolaydır oysa. Yanlışlar hâlâ sürüyor. İlkokula erken yaşta başlatılan S`can`ın oyun oynaması da artık yasak edildi. Çünkü okula başlayalı üç ay olduğu halde mükemmel yazı yazamıyor! Peki S`can`ın babası M. bey şimdi eski yöntemini kullanabiliyor mu, yazı yazmayı müzik seti gibi rafa kaldırabiliyor mu? Hayır! Okul öncesi eğitimde yapamadığı her işe yasak getirirken, okul döneminde başarısızlığın üstüne yeniden eğitimle gitme gerçeği karşısına çıktı. Ancak o yine de kendi eğitim sistemini sürdürüyor. Başarıların birdenbire oluşmasını bekliyor. İnsanları, yüzme öğrenerek doğan kedi yavrusuna benzetmek velilerimizde genel bir eğilim. Her bilginin genetik olarak çocukta oluşması bekleniyor. “Üstün Zeka”ya düşkünlüğün nedeni de bu olmalı.

Okul Öncesi Kurumlarda Hastalıklara Bakış

Okul öncesi eğitim kurumlarında dört ve beş yaş gruplarında çocuk hastalıkları dışında en çok yaşanan hastalıklar nezle, grip gibi enfeksiyonlar olur. Rahatsızlıktan ortaya çıkışlarında dahi meslek gruplarına, yetiştiği ailenin sosyo-ekonomik yapısına, çocuğun yaşına bağlı olarak sıklık, rahatsızlığın devam süresi ve hastalığa kar-

şı ailenin tavrı değişir. Büyük aileler tarafından yetiştirilen çocuklarda enfeksiyonlara daha sık rastlanır. Büyük aileler tarafından yetiştirilen bir çocuğun ince giydirildiğini görmedim. Bırakın ince giyinmesini, orta kalınlıkta dahi giydirildiğini görmedim. Üstünde aşırı koruma gösterilen çocuk, doğal olarak pek de ev dışına çıkmaz. Arada bir çıktığında da hareketleri normal olmaz, aşırı hareket gösterir ve doğal olarak daha kısa sürede daha çok terler. Kırmızı Balık'ta yaptığımız bir araştırmada; çocukların kalsiyum oranları büyük aileler tarafından büyütölen çocuklarda düşük çıktı. Kanlarındaki kalsiyum oranı düşük olanlarda terleme ise daha fazla idi. Söz konusu araştırmamıza bir doktor çok bozulmuş, bize telefon etti: "Efendim" dedi, "Çocuğun kalsiyum oranını ölçmek için yaptığımız işler doktor korkusu doğuruyor. Siz doktor musunuz da böyle bir araştırmaya gerek duydunuz?" "Biz doktor değiliz" dedim.

Söz konusu araştırma tıbbi değil, bir tıbbi bulguya dayanarak çocuklardaki eksikliği bulmaya yönelikti.

Ancak okul doktorumuzla birlikte bu kararı aldık. Kaldı ki, siz de eğitimci ve çocuk psikoloğu olmadığınıza göre bırakın da doktor korkusunu biz düşünelim.

Gerçekten yaptığımız çalışmaların arasında doktor korkusunu yok etmek sürekli yer almıştır. Diş hekimine ve öbür hekimlere karşı korkuyu yok etmek, doğal olarak büyük aileler tarafından yetiştirilen çocuğun en azından doktora karşı alışık olması beklenirken, hiç de böyle olmaz. Yanlış tavrı kendisini burada da kanıtlar ve küçük vatandaşımız, hastalıktan korkutulmak için daha az hareket etmesini gerektiren tavsiyeler arasında, iğneli ve acılı korkuları da daha sık dinler. Hekim korkusu olmayan çocuklarda ise hastalık daha azdır. Tıpkı masturbasyon konusunda olduğu gibi, sağlıklı ilişkiler içinde olan ailede zaten sorun çıkmaz. Bu anlamda okul önce-

si eğitim kuruluşlarının görevi, aile içi dostluk bağlarının sıklaştırılması, korunması ve gelişmesini sağlama yolunda olur.

Kalsiyum konusunda araştırma yapmamızın hiçbir çocuğu zararı olmadı, velilerin bilinçlenmesine katkısı oldu. Eğitimci ve hekim işbirliği, tıpkı aile içi ilişkilerin sağlıklı oluşu gibi sağlıklı olursa, okul öncesi eğitimin halkımız arasında daha çok rağbet görmesi de mümkün olabilir. Ancak genelde olay bu kadar basit değil. Yine en çok hastalanan, enfeksiyon alan çocukların hekim çocukları olduğunu kanıtlar gibi çoğu sabah ellerinde antibiyotik şişeleri ile gelir ve devamsızlıkları öbür çocuklara oranla daha yüksek olur. On beş gün ev, on beş gün okul. On beş gün evde tutuklu bulunan çocuk, okulda arkadaşları ile birlikte oynarken en küçük terlemede öksürmeğe başlar, antibiyotik ve kat kat giysilerle gelir ve yine rahatsızlanır. Çocuk hekimlerinden çok azı, okul öncesi dönemlerde sık antibiyotik uygulamasından kaçınır. Okul öncesi eğitim kurumlarının sağlıklı olmasını bir oksijen çadırı ile eşleyerek açıklamaya çalışırlar. Ve, el ferman, yazılır “ilkokul dönemine dek evde kalması sağlıklı için gereklidir”. Evde hiçbir rahatsızlık yoktur, çocuk evde kalır, hatta bir bakıcı kadınla kalır. İlkokul dönemine dek hiç hastalanmasa bile, ilkokul döneminde, ne ders aralarında (kendini kontrol edebilme eğitimi eksikliği nedeni ile aşırı hareket ile oluşan) terden kurtarabilir, ne de rahatsızlıktan. Birçok kez gözlenmiş bir gerçektir bu. Böylece ilkokulun ilk yılı “hastalık yılı” olur.

Hiç yaralanmadan, berelenmeden, hastalanmadan, arkadaş kavgaları olmadan yaşamak olası değildir ki çocuklarımızı hastalanıyorlar diye okula göndermekten kaçınalım. Eğer böylesi bir bağışksızlık varsa okul ve aile işbirliği ile bunu sağaltımına gidilmelidir. İlkokulda hastalanan bir çocuk okuldan alınmaz da, anaokulunda hastalanan çocuk niçin en doğal hakkı olan okul öncesi eğitim-

den mahrum bırakılır? Bu da bir çelişkidir. Belki de pediastristlerin muayenehanelerinde bir eğitimci olsa ve sağlık kontrollerinin dışında ailenin çocuk eğitimi konusundaki eksiklerini tamamlasa sağlıklı bir toplum olma yolunda bir adım daha atabiliriz.

Hastalığın bir başka yanı çocuğun eğitiminde handikap yaratmasıdır. Alerjik astımı olan birçok çocuğun okul öncesi eğitim kurumlarına pek devam etmediği bir gerçektir. Peki bu hastalık bu çocukla birlikte yaşayacaksa; ya hastalıkla birlikte eğitimin yolu aranmalı ya da eğitimden ömür boyu vazgeçme kararı alınmalıdır. ikincisi olamayacağına göre birincisi daha sağlıklı bir yoldur.

Semptonlarımı Sever misiniz?

Hastalıkları sırasında gösterilen bir başka tavır da dikkat çekicidir; Annesi babası çalışan bir çocuğumuz hastalandığında, doktoru izin verdiyse, grup arkadaşlarını hasta ziyaretlerine götürüyorduk. Hasta ziyaretlerinde, zaman zaman benim bile canım hasta olmak istiyordu doğrusu.

P.B. Dedesinin evinde “yatan” hastamız, çoğu kez yatakta olmuyordu. Hastalanması dolayısı ile sağ sol oyuncak doluyor, en sevdiği video kasetler alınıyor, sıcaklık farklarından etkilenmemesi için salonun ortasında bir sultan tahtı gibi lâzımlık geliyor ve çocuğumuz hastalık dönemini geçiriyor. Büyük aile bizim ufaklıktan daha mutlu görünüyor ve öğretmenine, “aman evladım, okula geldiği zaman hastalığına dikkat edin, hastalanmasın” derken öyle bir ilgi ve ihtimam gösteriyor ki, “aman hasta olsun, tontonuma ben hep bakarım” der gibi olabiliyor. Çocuğun semptonlarının mı sevildiği, çocuğun mu sevildiğini böyle durumlarda seçememişimdir. Bu tip bir hastalık yaklaşımı ile çocukların bir kısmında somatik ağrılarının

daha fazla olduğu yine bir gözlemdir. Çocuk en küçük bir sorunun-
da karın ağrıları, mide bulanmaları ile karşılaşır.

Annesi hemşire olan S'nin hastalık tablosu olan somatik bulan-
tıları, ağrıları karşısında ailesi ile görüşmemiz olumlu sonuç verdi.
Ailesinin desteği ile “midem bulandı” deyip, evine giden S'ye,
Cindy'ler, Barbie bebekler ve koca çukulatalar alınması kesilince,
S'nin mide bulantıları da sıkıntıları da giderek azaldı ve yok oldu.
Hastalık sırasında çocuğa aşırı ilgi gösterilmesi sayesinde, çocukla-
rın hipokondriak ya da hastalık hastası duygularının eğitimi tam ya-
pılabiliyor. Ve eminim ki, hipokondriak bir çocuk yetiştirmenin en
önemli şartı, her başı ağrıdığında, midesi bulandığında ona güzel ve
çekici hediyeler almaktır. Denemesi bedava!

Bu arada, okul öncesi eğitim kurumuna başlamış çocukların ilk
günlerde daha sık rahatsızlandığından da söz etmeyelim. Ev orta-
mından toplu yaşanan bir ortama girildiğinde ufak tefek öksürükler
ortaya çıkabilir. Bu tip öksürüklerle biz ihlamur, adaçayı gibi içe-
cekleri her ikindi kahvaltısında vererek önemli ölçüde mücadele
edebiliyorduk. İlk günlerde beliren rahatsızlıklar önemli oranda ço-
cukların bağıışıklığının az olması ile ortaya çıkabilirler. Sağlık de-
netiminden; bağırsak ve kulkurdu taramaları ile genel sağlık kontro-
lünden geçtikten sonra, ilk günlerin nezlesi ve öksürüğüne fazla ku-
lak asmamak, çocuğun uyumuna ara vermemek gereklidir. Doğal
olarak doktor denetimi ilk günlerde daha da önemlidir. “Kulak as-
mayın” derken sağlığı unutup demiyoruz, ama doktorunuz “çocuk
çoğu kez hastalanıyorsa okula gitmesin” diyebilir. Hastalanamayaca-
ğı bir okul aramaktansa, hastalıklara sağlıklı çözüm bulabilecek
okul öncesi eğitiminin önemini bilen çocuk hekimleri seçmek daha
iyi olacaktır.

Okul Öncesi Eğitimde Pazarlama Dersleri

Başlığa bakıp da okul öncesi eğitimde pazarlama dersi verdiğimiz aklı gelmesin. Ancak eylül, Ekim, ayları geldiğinde bez afişlerde resim, müzik, bilgisayar eğitim gibi reklâmlara pazarlama amaçlı baktığımız için böyle bir başlık koyduk. Yoksa resim yapılmayan, el becerilerine dayalı etkinlikler bulunmayan şarkı söylenmeyen anaokulu mu olur? Ticari amaçla, bir müstakil ev kiralayıp, okul öncesi eğitim kurumları açanların ana okulunu tanıması olsa olsa “pazarlama”dır. “Resim, müzik dersleri, dahası TV’imiz var” diye bez panolara yazı yazanları dahi gördüm. Bir de bilgisayar dersleri ile İngilizce ve spor var. Çağın ilerlediği bir dönemde bilgisayar oynayan bir çocuğa, oynadığı aygıtın ne olduğunu genel olarak öğretmek, oyun amaçlı programlar vermek, elbette olası. İngilizce öğretimini, açıklayacağım gibi belli amaçlar doğrultusunda olmak kaydıyla savunuyorum. Ancak okul öncesi eğitime yabancı aileler artık, telefonda “Ne gibi faaliyetleriniz var” diye sorar oldu.

Eğer telefona ben çıkmışsam inatla “klasik okul öncesi eğitimi uyguluyoruz ve yorumluyoruz” diyorum ve yine soru geliyor: “Müzik ve resim dersi var mı?”, “olmadan bir ana okulu olabilir mi?” diyorum ve görüşmeye çağırıyorum. Zaten bez afişlere kananların okul öncesi eğitime güvenleri de, eğitimin ne olduğunu bilmediklerinden daha az olabiliyor.

Resim ve müzik eğitimi olmadan, bir okul öncesi (kurumlardaki denetimsizliğin de önemli payı var) eğitim kurumu olabileceği düşünülemez. Her şey (çocuğun ince devinsel gelişimi, duyuları, ritm duygusunun gelişimi) bir yana, resim ve müzik eğitimi okul öncesinde tam bir okula hazırlama niteliği içerir. Resim, görsel dilin sözel dilden her yaş için daha gelişmiş bir dil olması yanı sıra,

eğitimcilerin çocuğun gelişimini gözlemleri bakımından da önemlidir. Geometrik şekillerin çizimi, doğada bulunan geometrinin resimle belirtilmesi sağlandıkça, çocuğun gözlem dünyası da zenginleşecektir. Doğal olarak sanata ilgi varsa, yine okul öncesi dönemde gözlenecektir. Çocukların çoğunluğunun müziğe yatkınlığı vardır. Ancak, okul öncesi dönemde müzik eğitiminin verilmesi, ailenin ve eğitimcinin sabırlı olması ile yaşam boyu sürecek profesyonel amaçlı müzik eğitimine dönüşebilir. Yetişkinlerin müzik ve resim eğitiminde ilk bekledikleri tavır, çocukların birdenbire bir Mozart ya da Picasso olmasıdır. Okul öncesi eğitimde ise, müziği eğitimde bir araç olarak düşünmüşümdür. Ritm duygusu ile, daha ileriki dönemlerde çeşitli notasyon tekniklerinin uygulanmasında okuma yazma eğitiminin bir ön çalışmasını yapmada, müzik eğitimi hem kendi yolunu hem de genel anlamda eğitim yolunu açar.

İngilizce eğitimini ise Türkçe eğitiminin verilmesinde bir araç olarak düşünüyorum. Geometrik şekillerin öğretilmesinde İngilizceyi kullanmak beş ve altı yaş çocukları için hem zevkli hem de eğitimci için hız kazandıran bir yöntem olabiliyor. Günlük sözcük kalıplarının İngilizce olarak öğretilmesi, eğer kurumda aynı dili kullanan insanlar varsa, İngilizce öğretilmesi, yanı sıra kullanılan aynı sözcüklerin Türkçede kullanılmasına da çalışma anlamında yararlı olabiliyor. Haluk Yavuzer,* “konuşma bozukluğuna yol açar” diyerek uzun bir süre okul öncesi eğitimde İngilizce kullanmaktan yana fetva vermedi. Ancak İngilizce eğitimini de bir eğitimci okul öncesi eğitiminin amaçları doğrultusunda kullanabilir. Böylece hem bir yabancı dilin

* İngilizce Eğitimi, Bilgisayar Eğitimi amaçlı ve doğru uygulanabilirse okul öncesinde bir öğretim tekniğidir. Hiçbir öğretim tekniği yasaklanmamalıdır. Eğitimci yaratıcıdır, yasaklayıcı değildir.

dünyada varolduğunu gösterebilir, yabancı dil eğitimine bir sevgi aşılayabilir, hem de kavram çalışmalarını dolaylı yoldan pekiştirebilir. Örneğin; renk çalışmalarını sürekli Türkçe yapmak yerine İngilizce yapmak, çocuklara adeta bir bilmece bulmaca oyunu gibi geliyor; renkleri, sayıları ve şekilleri çoğul ve tekil kavramını farkında olmadan pekiştirebiliyorlar. İngilizce eğitiminin okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanmasının yeni oluşu dolayısı ile okul öncesi eğitim amaçlı bir İngilizce kitabı henüz yayınlanamadı. Bunda İngilizce öğretmenlerinin okul öncesi eğitimi bilmemesi, bazı fetvalar ve okul öncesi eğitimcilerin İngilizceyi İngilizce öğretmenlerine bırakmamalarının da önemi büyük. Hal böyle olunca, her okul öncesi eğitim kurumunda hiç olmasa İngilizce eğitiminin adı oluyor ama her zaman kendi olamıyor.

Bale Eğitimi

Bale eğitiminde velilerimizin klasik tarzı genellikle kız çocuklarının bale eğitimi alması yönünde olur. Oysa, ünlü baletler dansın erkeklere özgü olduğunu söyler dururlar. Bizim velilerimiz ise adeta cinsel kimlik eğitimi gibi yaklaşırlar baleye. Beş ve altı yaşında çocukların birçok şeyi gerçekleştirebileceğini bildiğim halde birçok balerin ve baletin dediği gibi altı yaşından önce klasik anlamı ile balenin ortopedik bakımdan yararlı olduğuna inanmıyorum. Balede kullanılan müzik genellikle çok sesli, senfonik olduğundan: önce çocuğun kulağının batı müziği enstrümanlarına alışması, ritim duygusunun daha basit ezgilerle ve ritm çalışmaları ile artması gerekir. Bunların tümü yine bir okul öncesi eğitim kurumunda olması gereken eğitimlerdir. Evlerinde İbrahim Tatlıses ve arabesk türünün en

ince örneklerini dinleyenlerin kız çocuklarını baleye göndermeleri ilginçtir. Ancak müzikteki ritmlerin bedensel olarak algılanması için de dans gereklidir. Bunun için yaptığım uygulama saat beşte diskotek açmak oldu. Böylece kız ve erkek çocukları ile birlikte dans yapabilme şansına sahip olabildik. Diskotek uygulamamızdan bir süre sonra çocuklarda ritimleri birbirine bağlayarak figürler yaratma başladı. Ve üç dört kişilik gruplarla adını ders koyup olayı dersleştirmeden çocukları sıkmadan ritm ve dans çalışabilme fırsatını elde ettik. Bu arada başta benim kullandığım tef de çocuklar tarafından hergün daha iyi kullanılır hale geldi. Okul olgunluğuna yaklaşan çocuklar, ince devinseli iyi olanlar doğal olarak kaba devinselde de başarılı olduklarından dansta da başarılı oluyorlardı. Üstelik dans süreleri de ince devinseli zayıf olan ve hareketi fazla olan çocuklarda beklenenin tersine kısa oluyordu. Bunun birinci nedeni ritm duyguları tam gelişmemiş olduğu için iyi dans edenlerle birlikte olmaktan sıkılıyor olmaları. İkinci nedeni zaten dikkat sürelerinin düşük olması diyebiliriz. Ancak dans çalışmaları ile çocukların dikkat sürelerinin de arttığı yaşanmış bir gerçektir. Dansta yine ilginç bir diğer nokta, beden dilinin konuşarak beş ve altı yaş grubu çocuklarının hareket düzeylerine göre gruplanması oldu. Orta sınıfın gelişkinleri ile hazırlık sınıfının gelişkinleri bir yanda her iki grubun aşırı hareketlileri de diğer yanda gruplaşarak dans etmeye başladılar ve daha sonra bu ayrım giderek azaldı. Dansın ilk başladığı günlerde çocukların birbirlerine benzeyen taklit davranışlarının da giderek özgünleştiklerinden söz etmeliyim:

Yüzme Eğitimi

Resim, İngilizce ve müzik eğitimleri yanı sıra yüzme eğitimi de

okul öncesi eğitimin amaçlarına uygun bir şekilde olumlu sonuçlar verebiliyor. Biz yüzmeyi, yeni başlayanlar ve başlamışlar olarak ikiye ayırınca ön eğitim ve eğitim kulvarı olarak iki kulvar ortaya çıktı. Ön eğitim kulvarında ise veliyi yüzme eğitimine ikna ettikten sonra yaşanan en büyük sorun yüzme eğitiminin sürekliliğini sağlamak olmuştur. Herhalde bu amaçla havuz yöneticileri de yüzme eğitiminin ücretlerini peşin olarak alıyorlar. Gerçi biz de yüzme ücretini peşin olarak alıyorduk ancak bir velimiz vardı ki üç yıl üst üste kayıt ücreti yatırdığı halde ilk iki dersten sonrasına çocuğunu getirmede. Yine aşırı titizlik, çocuğumuz E'nin gelmesine engel olmuştu. Önceleri tüm çocukların geldiği servis aracında şarkı türkü ve takım sloganları atarak gelen E'nin "üşütür" düşüncesi ile devamsızlığı başlıyordu. Oysa hep birlikte giderken vermek istediğim takım ruhu ve takım dayanışması ile disiplini idi. E'yi getiren babası bir türlü zamanlamayı yapamıyordu; ya çok erken ya çok geç geliyordu ve ondan sonra hiç gelmiyordu.

Yüzme çalışmalarına başlarken bir iki kez veliye aldanmam dışında sürekli duyarsızlaştırma tekniği kullandım. Yeni başlayanlar önce havuz kenarında koşu yapmak, kulvar kenarında yürümek ve yüzenleri izledikten sonra girme aşamasına geliyorlar ve istekle yüzyüyorlardı. Ancak "yüzmeyi biliyor" diyenlere bir iki kez kandıktan sonra tüm çocuklarda öğrenmeye giden yolda tek tek engelleri yenme tekniğini ayırım yapmadan kullandık.

Yüzme eğitiminde gönderilen çocuğun velisinden duyduğumuz en çok sözcük emir ve selâm sabah, "aman hastalanmasın" olmuştur. Oysa 21 Şubat 1992 Sabah gazetesinde yer alan bir haberde, Kawasaki kenti Daichi Hikari (Japonya olduğunu söylemeye gerek var mı?) anaokulunda çocuklar okulun içi ve dışında bağışıklıklarının artması amacı ile yarı çıplak karlarla oyun oynuyorlar. Biz ço-

cukları yemekten önce on dakika hava almaya çıkartsak, çingarı çıkartan velilere dert anlatmak zorunda kalırız. İşte sanırım sözettiğim nedenlerle üç yanımız sularla çevrili olduğu halde çocuklarımız yüzmeye gitmez ya da yüzmeye talep hep az olur. Ortağımla beraber işletmeye çalıştığım dönemde çeşitli nedenlerle velimizin sosyo-ekonomik profili daha düştü ve düşük sosyo-ekonomik yapıda da yüzme talebinin giderek düştüğünü gözlemlemiş olduk. Kısacası sosyo-ekonomik yapı yükseldiği zaman hastalık ile daha çok uğraşıyorsunuz ama düştüğü zaman talep ile karşılaşmıyorsunuz. Bu tip bir talep “dengesini”de az gelişmişliğe bağlamak hiç de yanlış olmaz kanısındayım. Hal böyle olunca batılı çocuklar zıpkın gibi bahçede oynar, karlarla oynar, hastalanmaz, kendine yeterlilikleri, otonomileri ve bağışıklık sistemleri giderek artar. Biz batının nadiren kullandığı ama bolca sattığı ilâçları çocuklarımıza yutturur, hastalanmasın diye dizimiz dibinde büyütürüz. Ondan sonra gençlik sorunlarından, atılcı olmamaktan, yaratıcı olmamaktan söz ederiz. Gençler üzerinde yapılan bir araştırmada (Gençler, gençler, Erdal Atabek, Cumhuriyet 25 Mayıs 1991) Artık çocuğu gençlik çağına gelmiş bir anne isyan bayraklarını açmış “disiplin, disiplin” diye bağırmaya başlamış. Oysa okul öncesi eğitimcisine kimbilir neler çekti. Çocuğun dışarı çıkmasını engelledi, tam alışacakken, yüzme eğitimini “vallahi amcası istemiyor galiba” deyip devam ettirmedi. Okul öncesi kuruma alışmasını sağlamadı, sonra; okul öncesi eğitim kurumuna alışamadı diye çocuğun uyumunu bombaladı, eğitimde kararlı ve amaçlı olamadı. (Bence disiplin budur) şimdi de disipinden söz ediyor. Bakın yazı dizisinde ne diyor:

- “Ne demek gençlerin de hakkı var? Herkesin hakkı var, herkesin. Bizim haklarımız yok muydu? Onların hak gördüğü şeyleri bizde istemez miydik? Ama imkânlar o kadardı, biz de bunu anlıyor-

duk? Hepimizin de ailesine karşı görevleri vardı, sorumlulukları vardı. Neymiş o havalar, burun kıvırmalar? Şımarıklıktan başka bir şey değil. Kaytarmacılık, kolaycılık, bencillik... Sen isteyeceksin, benim de sana bunları vermek için canım çıkacak öyle mi? Yok öyle yağma.

Herkes üstüne düşen işi yapacak. Ben çalışıyorsam, baba çalışıyorsa çocuklar da kendi işlerini yapacaklar. İşleri ders çalışmaksa bunu yapacaklar. Para kazanmaksa bunu yapacaklar. Bizim yanlışımız çocuklarımıza karşı duyduğumuz zayıflık. Bunun onlara da yararı yok, bize de. Sırtını bize dayayıp ahkâm kesen gençler yetiştiriyoruz. Ben disiplinden yanayım..."

İşte bu hanımın ve daha nice hanımların daha sonra aklı başına gelip söyledikleri. Biz de Selahattin Pınar'dan bir şarkı sunalım: "Daha önceleri neredeydiniz?". Gençler de bizim dediklerimizi doğrulayarak sorumluluk verilmediğinden yakınıyorlar "Biz gençlere ne zaman sorumluluk verilecek, sorumluluk istiyoruz" diyorlar. İşte zincir böyle gidiyor ve belki o arkadaşlarımız yarın çocuğu olduğunda aynı yanlışları işleyebilecekler.

İşte eğitimin hangi kanadından girersek girelim aynı sorunlara geliyoruz.

Beslenme Eğitimi ve Düz Yerde Yürüyen Kız

Türkiye'de kitabı kim okur? Genellikle sosyo-ekonomik yapısı orta ve üstü kesim. Peki bu kesim, çocuklarını yetiştirirken beslenmelerine dikkat etmez mi? Bu kesime beslenme konusunda bilgi vermek gereksiz mi? Hayır. Kültür Kolejinde çalıştığım yıl bir yemek araştırması yaptım. Kimler hangi yemekleri seviyor, hangi yemekler daha çok seviliyor, amacı ile yapılan araştırma tam sonuç-

lanmadan asker oldum Jandarma. Ancak bir takım gerçekler ortaya çıkmıştı. Yüzde veremeyeceğim, sonuçlarda 10-13 yaş arası çocuklar da çoğunluk sandviç, hamburger gibi ekmek arası yiyecekleri seviyordu. Sebze ve kuru bakliyat türü yiyecekler son planda kalıyordu. Bu araştırma üstünden zaman geçti, sonra ana okulunda da baktım ki, çocukların yeme eğitimi nerede ise ekmek arası yapılıyor. Beslenme yetersizlikleri üst sosyo-ekonomik grupta görülmemesi gerektiği halde en çok bu kesimde ortaya çıkıyor.

Birinci tip yemek problemliler daha önce de belirttiğim gibi evde bir otoriter tarafından sürekli yemek baskısı yapılanlar.

İkinci tip yemek sorunlular, ailenin, yemek zamanından önce yemek yedirecek masaya bağlı kalmaksızın ayakta, orda burda yavaş yavaş ve aşırı ısrarla yemek yiyenler...

Üçüncü tip yeme sorunlular ise yemek ve yemek malzemesi seçenler (maydonoz, baharat, peynir, kıyma).

Her üç tip yeme sorununda genel yapılan ise “yemekte konuşulmaz”, “yemekte televizyon seyredilmez” gibi sofraya zevkini öldürücü davranışların bolca gözlenmesidir. Önceden belirtildiği gibi yemek saatleri genellikle şartlandığımız saatlerdir; tıknama ya da yemlenme yapıldığı saatler değildir. Sosyalizasyonun önemli bir eğitimi yemek saatleri içinde yapılır. Karşısındaki arkadaşın suyunu doldurmak, tuzluk alıp vermek, yemekten sonra kendi tabak ve çatalını bulaşık masasına koymak bir eğitimidir.

Bırakın sofraya sonrası eğitimini, beslenme eğitimimiz çoğunlukla yanlışlarla doludur. Bir velimiz şöyle diyordu “Evde mercimekten başka yemek yediremiyorum, onlara kalsa yalnızca mercimek ve pilav yiyeceğiz” Bir başka velimiz ise çocuğu için ayrıca köfte ve makarna pişiriyordu. Evlerinde öğünleri yetişkinlerden ayrı saatlerde ve ayrı yiyeceklerle geçiren çocuk sayısı büyük çoğunluk-

tur. Dolayısı ile aynı çoğunluk içinde parça et, tavuk, balık yiyenlerin sayısı da çok azdır. Çünkü söz konusu yiyecekleri “yemesi zordur”. Her şeye karşın yemek listelerine balık koymaktan hiç kaçınılmamalı. Balığı (o gün kılçıkları kolay ayıklanan balık yoksa) köfte şeklinde verebilirsiniz. Olabildiğince kolay ayıklanan tür balık seçerek çocuğa sunmak önemlidir. Örneğin hamsi, mezgıt gibi pahalı olmayan ancak ayıklanması dört yaşında başlanarak yapılabilen balıkların çocuklara verilmesi gerekir. Ancak yine korumanın dozunu kaçırarak, çocuğun boğazına kılçık kaçacak endişesi ile başlayan ve daha sonra ayıklamak zor geldiği için balık girmeyen birçok ev var. Tavuk ve ette de “yemeği yediren” kişinin parçalama “zorunluğu” vardır. Oysa çocuk, iki buçuk yaşından başlayarak yardımcı, dört yaşında ise yarımsız yemek yemek yetisine sahiptir; elleri ile kaşık çatal ve bıçak kullanabilir. Ancak her nedense yetişkinlerimiz, okul öncesi çocuklarının büyük çoğunluğuna elleri sakatmış gibi davranır. Tıpkı bir kuş yavrusu besler gibi kaşık ile çocuğun ağızına yeme alışkanlığı oluşur. Birçok velimiz anaokuluna başlama sırasında ıspanak, patlıcan, lahana, maydonozsuz salata ve yiyecekler verilmesini ister. Oysa tüm istekler yerine getirilirse yemek listesi yapmak çok kolaylaşır. Makarna, pilav, fındık ezmesi ile çocuğa üç yıl geçirtmek işten bile değildir!

Uzun lafın kisası üst sosyo-ekonomik düzeyde olan bir çocuğun eğitim yetersizlikleri, yanlış yönelme ve dengesiz beslenme nedeniyle Afrika’da kıtlık çeken bir çocuğun durumuna düşmesi hepimize anlamsız gelebilir. Sofrayı sevdirmek, yemek saatlerine sempati yaratmak, her yiyeceğin belli bir değerinin olduğunu çocuğa açıklamak gereklidir. Doğal olarak ailedeki yetişkin modellerin (anne, baba, dayı, ağabey) de çocuğa doğru örnek olması için herkesin bilinçli beslenebilmesi gerekiyor. O halde çocuklarımızın ye-

mek seçmelerine çare bulamayacak mıyız? Çocuklarımızın aileleri de mi kötü besleniyor? Bir kısmı için evet, diğer bir kısmı için hayır diyebiliriz.

Kendisi doğru beslenebilen ailelerden bir kısmı çocukların yemek zevklerine ve isteklerine tamamen uyarak yalnızca onların istedikleri yiyecekleri sunabiliyor. Bu noktada yönlendirme gerekir. Çocuğun tek bir gıda ile beslenebilmesine sevgi adına razı gelmek, ancak sevginin ne olduğunu bilmemek olabilir. Çocuğun ilgi çekmek istediği alanları yemek sorunu ile ortaya çıkarmak çocuk için akılcı bir yoldur. Peki, mastürbasyon yapmasına izin verilmez ve bu bir sorun olarak görülürken tek bir yiyeceğe bağlı beslenmenin tercih edilmesi neden sorun olarak görülüyor. Saplantılı beslenmeye sağlıklı olarak “dur” diyecek davranışlar aile içindeki ilgi eksikliğinin parçalanmış bölmelerini bir araya getirecek, bir anlamda çocuğun beklediği ilgiyi de ona verecektir. Yönlendirme sırasında çocuğun yönlendirmeyi bir anda kabul etmemesi çok doğaldır. Daha önce söylediğimiz bir anda doğruya ulaşma ilkesi yemek eğitiminde de kendisini gösterir. Okul öncesi eğitim kurumuna başlayan çocuğun ilk günlerdeki korkusunu, sosyalizasyonunu artırarak gidermek gibi, beslenme konusundaki sapmasını da ilk günlerde çocuk benimsemese de sorunun tüm hatlarını bularak gidermeye çalışmak gerekir. Beslenme eğitiminde başlarda ortaya çıkan bir başka üstüne düşme olayı da emzik ve biberondur.

Söyleme Bozuklukları Üstüne

Emzik ve biberon konusundaki birçok pediatrist ve pedogog farklı yöntemler önerirler. Ailelerin büyük kısmı ise diğer konularda olduğu gibi konuyu tamamı ile çocuğa bırakır. Bu arada bazı ço-

çocuklar anne sütünü yeterince bir süre alamadıkları için gereksinimlerini parmak emmek ya da yalancı meme kullanma yolu ile tamamlamaya çalışırlar. Anne sütü eksikliği nedeniyle meme emmenin ilk üç ayda bittiği çocuklar arasında söyleme bozukluğu diyebileceğimiz R artikülasyonunu gözleme olanağımız çok olmuştur. Doğal olarak R artikülasyon yanlısının tek nedeni, az emme olanaklılığı değildir. Ancak, emme sırasında dilin memeye çarparak kuvvetlenmesi ve arayış çalışmalarının dilin daha sonraki hareketlerine yararı olduğu da bir gerçektir. R bozukluğunun (Ğ) şeklinde ortaya çıktığı birçok yetişkin ve çocuk arasında yaptığımız bir sorgulama ile böyle bir sonuca vardık. Artikülasyonlardan K, H, S gibilerinin damakta organik bir arıza yoksa daha sonra düzeldiği de önemli oranda gerçektir. R'nin Y şeklinde söylenmesi ve bunun ileri yaşlara sarkması ise koruyucu ailelerle ve gerileme davranışı içinde olan çocuklarda ortaya çıkmaktadır.

R'nin Ğ olarak ortaya çıktığı çocuklarda emzirme işlemi yanı sıra, biberon ve emzik kullanımı süresinin az olduğunu da eklemeliyiz. Yine daha önce söylediğimiz gibi belirtilen bulgular tek neden değildir. Yanlış öğrenme, heredite ve damak yapısı bozuklukları artikülasyon yanlılarının nedenleri arasındadır. Ayrıca yanlış biberon ve emzik kullanımlarının da damak bozukluklarına yol açtığı bilinmektedir.

Uyku Sorunları

İki yaşın ortalarından başlayarak çocukların bazılarında uyku sorunları ortaya çıkabilir. Bunlar genellikle erkek ve kız çocuklarında üç-dört yaş sıralarında ortaya çıkan kendi yatağında veya odasında uyuyamama, yalnız yatarken çeşitli korkular duyma, uyku sı-

rasında korkarak uyanma ve uykuda diş gıcırdatma gibi sorunlardır. Bize danışılan uyku sorunları ise ebeveyn ile yatma isteği ile ilgili olanıdır.

Yine genelde gözlediğimiz anne ve babası ile genelde sorunu olmayan çocuğun birlikte yatma derdinin az olması ya da olmamasıdır. Ceza olarak uygulanan bir yatak ve oda ayırma olayından sonra çocuğun ebeveyni ile yatmadığında evde çingar çıkartmasından daha doğal ne olabilir? O güne dek (dört yaşına) annesi babası ile aynı yatakta yatarken, sonra bir yanlış! (mutlaka böyle bir üçlüde yetişkin iki kişi bir yanlış yapacak ve çocuk da ya görecek, ya da engele kalkacaktır) ve ardından çocuk cezalandırılarak bir başka odaya sürgüne gönderildiğinde uyku sorunu çekmesinden daha doğal ne olabilir? Elbette hangi yanlışının sürgününe neden olduğunu çözemeyip artık sevilmediğini sanacaktır.

Yatak odasında yapılan sürgün sırasında savaşı özellikle kırsal kesimde ve düşük sosyo-ekonomik yapıda kazanan taraf genellikle çocuk olur. Kentsel kesim de ise gerçekten zevkli olan süt kokulu çocuğunu koklayarak yatma işi, sanırız tatsız bir olay(!) nedeniyle genellikle bir kerede yatakları ayırır. Olayın Oedipus veya Elektra kompleksi olarak adlandırılan psikoanalitik yanını düşünmeden de çocuğun birlikte yatma isteği doğaldır. Ancak yapılması gereken, baştan başlayarak çocuğun ayrı bir yatakta ve odada yatmasını, uyumasını sağlamak olabilmelidir. Yetişkinliğe uzanan birçok korku da üçlü uyumaların aniden kesilmesi ve yatak ayrımında yapılan anne baba yanlışlarından kaynaklanır. Sigmund Freud bu konuda şöyle diyor: “Yetişkinliklerinde ya da çocukluklarında hortlak korkusuna tutulmuş nevrozlu kimseler üzerinde yapılan psiko-analitik incelemelerde, çoğu zaman, büyükbir güçlkle karşılaşılmaıdır. bunca korkulan hortlakların aslında onların anne-babalarından baş-

kası olmadığı görülür. Aslında ölmüş bir baba söz konusu olmakla birlikte hortlak erotik bir nüans taşıyan bir başka kişi halinde tasavvur olunmaktadır. (Totem ve Tabu s.95, Sosyal Yayınlar; 1984.)

Gerçekten de yaşadığımız sorunların içinde tüm kitap boyunca söz ettiğimiz anne baba yanlışları uyku sorununda da kendini “güçlükte karşılaşılmaksızın” ele verir. Bu konuda bir olaydan söz edelim.

D. üç yaş altı aylık bir erkek çocuğu idi. Babası bir bankanın denetim kurulunda olduğu içindir ki D annesi ile sıkça yatma durumunda kalmıştı (iki ve üç yaş arasında). Babası sabit göreve geçtiğinde alıştığı yatma biçimi olan annesi ile koyun koyuna uyumada ısrar edici olmuştu.

Babası ve annesinin birliktelikleri kalıcı olmaya başlayınca da bizim küçük D’ye yol gözükmeye başlamıştı. Olayların farkında olan D, uzun süre birlikte yattığı annesinin her gece kendi yerine babasını tercih etmeye başladığını görünce “ya annemle yatarım ya da annemle” gibi bir tavırla, yaklaşan uyku saatlerinde daha huzursuz olmakla birlikte gün boyu da daha rahatsız olmaya başlamıştı. Bu arada huzursuzluğu dolayısıyla yaptığı olumsuz davranışlar nedeni ile de kendisine verilen cezaların tümünü, uyuması için ayrılan odasında çekmeye başlamasından sonra odasında geceleri hortlaklar görmesi, ağlayarak uykudan uyanması başlamış ve gerçekten yalnız uyuyamaz hale gelmişti. Bu arada yine büyük aileler devreye girmiş, kaldıkları bir başka şehirde geldikleri kızlarının evinde D’nin odasında ne denli yalnız kaldığını görünce kızlarını D. ile yatmaya ikna etmişler. Etmişler ama bu kez D’nin babasının hoşuna gitmemiş bu iş. Sonuçta büyük aileye dert anlatamadığımızdan önce dede ve anneannenin evlerine dönmesi beklendi. Bu arada D’ya artık kullandığı odanın değişeceği söylenerek hazırlanmasına

çalışıldı. Kendisine açılan yeni oda boyandı, odada köklü değişiklikler (dışarıdan bir şey satın alınmadan) yapıldı. Büyük aile gittikten sonra aile geri sayma yöntemi ile bir takvim üstünde yaklaşan kendi odasına sahip olacağı günü belirtti ve yarım gün gittiği okul öncesi kurumda pastalı bir kutlama töreni (doğum günü adı altında) yapılarak odasında yatmaya başladı. İlk hafta biraz sıkıntılı geçtikten sonra D odasına alışı ve şimdi yalnız yatıyor.

Sözetlediğimiz ögeler, büyük aile, babanın uzun bir süre uzakta bulunması ve çocuğun içinde bulunduğu yaş içinde D'nin yaşadıkları doğaldı ve doğal bir düzenleme ile sorun çözülmeye başlandı. Ama genelde birçok ailede yaşadığımız; çocuğun annesi ile yatmaya devam etmesi ve babanın yatağını ayırmasıdır. Hele dini çevrelerde çocuğun annesi ile yatması tamamen doğal karşılanan bir olgu olabilmektedir. Bakın dini eğitim verilen ve çok satan bir kitapta ne diyor. “Çocuklarınıza yedi yaşında namazı emredin. On yaşına bastıklarında namaz kılmaları için gerekirse onları dövün ve bu yaşta onların yataklarını ayırın.”

(Ebu Davud, S-26 sorulu cevaplı Din ve Namaz Hocası Nevzat Akaltun, Diyanet İşleri Başkanlığı Teftiş Kurulu Üyesi Kılıç kitabevi, 1984.)

İşte size genelde zaten uygulanan bir eğitim biçiminin tavsiyesi. On yaşına kadar annesi ile bir çocuğu yatırıp koruma altına aldıktan sonra, belki bir gecede aklınıza esip namazına başlatıp, dövüp yataktan atıyorsunuz. Belki de bu eğitim çocuğun tanrıyı hissetmesi içindir “aman allahım başıma gelen bu işlerden sonra beni bu yetişkinlerden koru.” Yetişkinler İmparatorluğu, islâmi devrimciler arasında da yaygın, dini, mezhebi olmayan bir anlayış, bir “ideoloji” gibi.

Uyku ile ilgili öbür sorunlardan genelde bir yineleme yapmak

için söz etmiyoruz. Ancak ŗunu söyleyebiliriz:

Yetişkinlerin tavırlarındaki ani değişiklik aslında psikolojik yapısı anlık heyecanlar ve kısa süreli değişikliklerden oluşan ocuk için ilk zamanlar kabul görür, ancak tavırlarda dengesizlik varsa onun da dengesi bozulur. Böyle bir dengesizliğin suçlusu da ocuk değildir. Başta sağaltım görmesi ve dengesi sağlanması gereken kişi yetişkindir.

Düz Yerde Yrtyen Kız

Bu satırların yazıldığı sırada bir arkadaşımızın tek ve gözü gibi sevdiği yetişkin kızına aslında evlendirmemek niyetinde olduğu halde gelenekler çalıştı ve görücü geldi. İyi, hoş geldin edildi, adet yerini bulsun diye bu ziyaret kabul edildi. Kız bu evlenmeyi istemiyordu. Çok gençti ve devam ettiği fakültesi bitirmek niyetindeydi. Dediğimiz gibi, araya giren patanlar kırılmadı ve görücüye çıkıldı. Kızcağız birçok st sosyo-ekonomik yapıda olduğu gibi (genelde kadınlara yakıştırılan) ev ve yemek içlerinden hiç anlamıyordu. Babası da aslında kızını övme niyetiyle kızının ev işlerindeki bilgisizliğini söyledi. Evlenmek isteyen genç saıayici “ama zorluklara katlanabilmeli, ailece hiç sıkıntıya düştünüz m, hiç sıkıntı görmedi mi?” diye sordu. “Yok canım dedi N Bey, S Hanımla Y Bey de bilirler belki (patanlar) bu günlerde zorluk içindeyiz eskiye göre” ve adam bir iş toplantısında gibi açıkça konuştu: “Biliyorsunuz her şey düzenli gitmeyebilir, zaman zaman bir aile zorluklardan geçebilir, bu şartlar altında sadece düz yerde yürümeye alışmış bir insanla ben nasıl geinebilirim. Önümüzde engebe çıkı-tığı zaman boşanacak mıyız? Evlenme iyi ve kötü gün içindir”.

Kahveler, aylar, içkiler. içildi. konuklar ağırlandı ve daha son-

ra uğurlandı. Adamcağız zaten kızının evlenmesini istemiyordu, ama oyun gibi başladığı bu olay onu biraz bozdu. Sonuçta genç işadami da yan çizdi. Böylece kız da erken yaşta evlenmekten kurtuldu. İyi ama, M ileride yalnızca düz yerde yürümeye alışmasının acısını çekecek miydi acaba? Eğitim insanın zorlukları yenmesini, her türlü koşulda sağlıklı bir tinsel yaşamla güçlükleri yenmeyi getirmiyorsa, insanı mutlu etmiyorsa tam bir eğitim midir. Montaigne, çocukların güç koşullardan geçmesi gerektiğine değinmiştir. Batıda aristokrat ve örgün halk eğitiminde güçlüklerle mücadeleler öğretilmeye çalışılmıştır. Biz ulus olarak “iyi” eğitimle uğraşırken mücadeleden fazla uzak çocuklar mı yetiştiriyoruz? “Ağladı, Anakoluna gitmesin”, “yüzmede ağladı, başlamasın” derken zorunlu olduğu birçok konuda onu hazırlamadığımız halde devam etmesini isterken haksızlık yapmıyor muyuz. Çocuklarımız eğitilmiş olurlarsa, belki bizi ilerde beğenmeyeceklerdir. Ama her fırsatta geleceğin onların olduğunu söylüyorsak onları kendi geleceklerinde mutlu, yeterli ve başarılı yetiştirmemiz gerekmez mi? Batının otonomi çizelgelerine göre daha geç kalan, geç giyinebilen, kendi kendine banyo yapmayı on beş yaşında iken bile beceremeyen ve sürekli batılı çocuklardan geri çocuklar yetiştirmeyi sürdürecektir miyiz? “Pis yaşıyoruz, temiz görünüyoruz” diye ilerde de TV aracılığı ile “temizliğimizi” dünyaya anlatacak mıyız? Spor konusunda nal toplamayı, müzik yarışmalarında sefilleri oynamaya devam edecek miyiz? Karar bizlerin. Borsalara, paraya, faiz oranlarına dikkat ederken eğitime zaman ayıracak mıyız?

Tek Çocuk

Okul öncesi kurumlara kayıt için gelen anne, baba ya da büyük

aile önemli bir noktayı hemen belirtir;

- Biz çocuğumuzu çok seviyoruz, tek çocuk tabii amcası, bizim göz bebeğimizdir o, bir tanemizdir...

Ve her seferinde böyle konuşan aileye sorulamayan, söylenemeyen;

- İki çocuk olduğu zaman, sevgi birleşik kaplar deneyinde olduğu gibi çekilip gidiyor mu? Çocuğu çok olanlar (iki çocuğu olanlar) çocuklarını daha mı az seviyorlar?

Ya da:

- Çocuğun çoğalması ile insanın yüreğindeki sevgi yetersiz mi kalıyor? Siz deneyimli büyük aileler, bizim bilmediğimiz bir şey mi biliyorsunuz? Yoksa, laf ola beri gele mi, konuşuyorsunuz?

Bir gün dayanamayıp bir büyükanneye sordum:

- Özür dilerim ama, çocuk çoğalınca sevgi azalıyor mu? Örneğin, sizin kaç çocuğunuz var?

- İki.

- Eşit oranda sevmiyor musunuz?

- İlgi dağılıyor evladım, mesela ben küçüğünü daha çok severim, babası büyüğünü. Tek çocuk olunca, ikimiz de o çocukla ilgilendik. Sizin burda çok çocuğunuz var da...

Ücret ortalamasının biraz üstündeki özel okul öncesi kurumlarından başlayarak, ailenin sahip olduğu çocuk sayısının gittikçe düştüğünü ve büyük yüzde ile tek çocuk sahibi oldukları görülür. Zaten çocuğu çok olanlar, genelde okul öncesi kurumlara pek de ilgi göstermezler. “Çocuğu veren Allah o çocuğun rızkını (eğitimden söz edilmez) verir” anlayışı yaygındır ve hiçbirimize bu anlayış fazla yabancı gelmez.

Ekonomik düzey yükselince de, sahip olunan çocuk sayısı kaç olursa olsun, (yüksek eğitim almış anne-babanın olduğu ailelerde

üç çocuk olduğunu hiç görmedim), çocuklar ilgiyi aynı oranlarda alabiliyor. Böyle olması da gerekli ve doğru, başka bir deyişle, birçok kez yinelediğimiz, gibi ailenin yerleşikliği, eğitimi, eğitim anlayışı ne ise, çocuk sayısına bağlı olmaksızın tek çocukta olan ilgi ve anlayışı çok çocuğu da yansıtabiliyor. Ne denli deneyimli olursa olsun, ailenin eğitim alt yapısı azsa (yukarıdaki örnek gibi), tek çocuk da olsa, yanlış eğitim veriyor. Örneğin, iki çocuk olduğunda, köpek yavrusu gibi her birine birisi sahip çıkmış.

Tek çocuklu ailelerin yaptığı ortak yanlışları sıralayan çocuk psikiatristleri; (günümüzde eğitimbilimcilerden ya da diğer adı ile pedagooglardan çok onlar popüler çocuk eğitiminde).

- Tek çocuğun aşırı ilgi gördüğünü (anne-baba ve büyük aile tarafından);

- Aşırı bağımlı olabildiklerini;

- Ailelerinden bekledikleri ilginin benzerini çevreden de beklediklerini ve bulamadıklarında kırıklığa uğradıklarını;

- Yetişmelerinde aşırı özveri harcadığını düşünen anne babanın gelecek beklentileri arttığı için tek çocuğu tavsiye etmiyorlar.

İşte size yinelediğimiz Yetişkinler İmparatorluğu anlayışı kalıbı olan, bir başka “bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu” örneği: Tek çocuğunu eğitemeyene çok çocuk öneriyorlar. Diyebiliriz ki;

- Beylerin önüne, genellikle çocuklarının yaşlarına özgü davranışlarını delilik ya da psikolojik bozukluk sayan ve olayı eğitim ile bağdaştırmayanlar geliyor.

- Toplumda eğitim zaten tıptan geri (“Geri zekalıcı” bir iştir. Trakyalı bir velinin çocuğunun matematik öğretmenine, “A be ocanın veresin bir iki notcuk da olsun bari kızanım bir öğretmencik” dediğini anımsıyorum, artık bu anlayış daha da yaygın) “Dohtor”lar her şeyi bilicidir ve çocuğu ile eğitim düzeyinde ilgilenen aileler

(çocuk sayısı ikiye geçmeyen kesim) gidecekse, genellikle çocuk psikiyatristlerine giderler. Eğer pedagoğa gitmişlerse, ona “doktor bey” ya da “doktor hanım” derler.)

- Eğitimde ailelerin yanlışları dolayısı ile oluşmuş sonuçları tek taraflı değerlendirme durumunda kalıyor ve aşırı case’leri görüyorlar.

- Tek çocuk konusunda gördükleri eğitim yanlışlıkları iki ya da daha çok sayıdaki çocuğa sahip ailelerde de oluyor, ancak psikiyatristlere yansımıyor.

Disiplin ve eğitim birbirinden kopmayan ve tüm içinde ele alınabilen bir olgudur. Disiplin eğitim sürecinin içinde oluşur. Ancak, tek çocuklu olanların deneyimsizlikleri dolayısı ile mutsuz insan yetiştirdikleri savlanıyorsa, çocuklara yapılan yanlışlar genel eğitim düzeyine bağlı değil, çocuk sayısına bağlı olarak deneme yanılma sayısının azlığı dolayısıyla oluyor demektir. Yani, çok çocuklu olanlar, son çocuklarında “en başarılı” olacaklar ve büyük çocuklar da bu deneyimden yararlanamayacak, gibi bir anlam çıkıyor. Oysa geçmiş kuşaklar fazla kardeşten yakınan ve bastırılmış olduğunu kabul eden insanlarla doludur. Tek çocuklu ailenin yaptığı yanlışları çocuk yapmayı tavsiye ederek çözümlemek belki hastalara çok sık ilâç ya da reçete vermekten kaynaklanan bir “arızadır”. Devlet televizyonunda bir yandan aile planlaması tanıtımı yapıp, bir yandan tek çocuk zararlıdır diyenlere bravo! Demek kendileri iki çocuk, hatta üç çocukla sağlıklı eğitim yapıp, öbürlerinin eğitimini engelliyorlar! Yoksa Kürt ailelerinin çok çocuklu olduğunu biliyorlar da bir taktik mi uyguluyorlar!?

Bu arada söylemeden geçemeyeceğimiz bir iki örnek daha var: Bunlardan biri, yanlış bir örnek olarak sunduğum G hanım ve komşu anaokullarına “sahibelik” yapan, yine eğitim kökenli olmayıp,

çok çocuklu ya da hem çok çocuklu hem de Batı'da işçilik yapmaktan kaynaklanan "Batı felsefesi" deneyimli "eğitimci" arkadaşlarıdır. Bu hanımlar da kayıt sırasında en önemli "eğitim kökeninin" çok çocuk yetiştirmek ve mutlaka bir "anne olmak" olduğunu öne sürerek pazarlama yaparlar (ancak kendi çocuklarının enürezini (çişini altına kaçırmak) saklayıp derdine derman aramaya utanırlar, çocuklarının öföri nöbetlerini İsviçre çukulataları ile geçirmeye çalışırlar). Öbürü ise, gezmeğe gittiğim öbür ana okullarındaki eğitimci kökenli olmayan "okul kurucularının" edimleridir, yani eğitimin çok çocuk yetiştirmekle edinebileceğine inanan ve "eğitimin eğitime" gerek olmadığını velilere yayan okul öncesi kurum sahibeleridir. Oysa kadın olmak eğitimciliğe yetmez çünkü cinsel organlarla felsefe ve öğreti oluşturulmaz. Kendi söylediğine inanmayan devlet televizyonu gibi, artık "eğitimci" olduğunu iddia eden ve ağır vasıta sürücülerine dahi lise diploması koşulunun konması düşünüldükçe, serbest piyasa ekonomisi, demokrasi ve özgürlük adına yetki alarak, okul öncesi kurumlara yerleştirilmiş insanlar da çok çocuğu savunuyor. Eğitim sınırlaması konmadığı için eğitime bulaşan bu insanlar, belki de çok çocukla geleceğe yatırım yaptıklarını sanıyorlar. Paşalar gibi ne kadar çok çocuğunuz varsa o kadar yıldızınız var ve o kadar iyi anne babasınız, anlayışı uygulanıyor. Burada tek kazanan aile planlaması için film yapan reklam şirketi.

Yine tek çocuk olgusunu irdelemeye başladığımızda şu soru çıkıyor karşımıza.

"Tek çocuk sahibi ebeveyn, gelecekte çocuğu ile ilgili aşırı beklentilere sahipken, çocuk sayısı çoğalınca aynı beklentiyi sürdürmeyecek mi? Birinciyi bağımlı yetiştirdiyse, ikinciyi de bağımlı yetiştirmeyecek mi? Çocuklarına gösterdiği özveri sonucunda:

Seni özel okullarda okutuyoruz, tüh sana! ya da, okuttuk bütölüt-

tük de tam zeytin toplama zamanı kaçılır mı kocaya... diyemeyecek mi?

Gelin görün ki, ismini bir görüp bir yitirdiğimiz TV/1 Akşama Doğru programının Nisan ayı içerisindeki (1992) bölümünde “saykriatrisimiz” çözümü tek çocukta buluyor. Herhalde, “adamin çocuğu çoğalınca tek çocukta yaptığını yapamayacak kadar sersemleyecek ve yeni bir davranış eğitimi girecek” gibi düşünüyor. Uyuşturucu hap vermeye alışmış adam bir kez, haplamasa bile sersemletmeyi tek çözüm olarak görüyor.

Aslına bakarsanız koskoca doktor “ne yersen ye” demiş siz ona bakın, perhiz yok.

Üstün Çocuk Tek Çocuk Olmaktan mı Kaynaklanıyor?

Bir üstün okuluna üstün olduğu karar kılınarak alınan bir çocuk var: Y... Üstün okuluna oğlunu götürmüş ve oğlunun üstün olduğunu duyunca havalara uçmuş bir dostumuz (“öğünerek” söyleyebiliriz ki onların testlerinde öğrencilerimizden hiçbiri normal bile çıkmadı, hepsi üstündü), tavsiye ile Y’yi de bu okula aldırır. Birçok tek çocuk arasından yalnızca üç aile üstün okulunu tercih etti. Bu ailelerin ortak bir özelliği var.

- Çocukların ikisinin ailesi içinde anne-baba anlaşıyorlardı.
- Çocukların üçü de aşırı ilgi ve koruma görüyorlardı.
- Çocukların üçü de ekmek, su gibi antibiyotik kullanıyorlardı (bir tanesinin annesi hizmetlisi ile antibiyotik saatlerinde ilaç gönderirdi).
- Çocukların ikisi hiperaktif di.
- Çocukların üçünün de ebeveynlerinden biri diş hekimi

idi* (tüm diş hekimlerini suçlamıyorum bu yalnızca, “kaderin bir cilvesi” olabilir!).

Şimdi diyoruz ki, tek çocuk sahibi olmanın çocuğunun eğitime getirdiği savunulan yanlışlar; aşırı ilgi, bağımlı yetiştirme, aşırı koruma ve bol antibiyotikli sağlık yaklaşımı yalnızca çocukları tek olan ailelerce değil, belli özelliklere sahip aileler tarafından benimseniyor dersek konuya sağlıklı bakmış olacağız. Eğitim olanaklarından mahrum büyük bir çoğunluğunda çocuklarını böyle yetiştirmeye çalıştıklarını da bir gerçektir.

Söz konusu “üstün okulu” yöneticileri ile bir arada görüştüğümde gerçekten üstün çocuk yetiştirdiklerine ve hatta onları “rehabillite” ettiklerine inandıklarını gördüm. Üniversitelerden birinde “üstün zeka” konusunda öğretim elamanlığı yapan bir hanım ile okul sahibi tezgâhı kurmuşlar. Velilere bundan çok güven verilebilir mi! Doğal olarak normal eğitim veren her özel okul gibi bir okul olan bu kurum “üstün” çocuklarla dolmuş taşmış. Bir zamanlar Hazreti Özal’ın resimlerinin altından geçerek girdiğimiz bu okul, iktidarın değişmesi ile yeni başbakana taşınmaya başladı (ne de olsa üstün okulu). Bizim saftaroz basınımız da gerçekten gereksinim olan bir konuya yaklaşımı görünce sorgusuz sualsiz olayı kabul edip kaldı. Kimse olayı irdelemedi, “bu para tuzağı ise, nelere mal olabilir?”. “Kimler bu okula çocuğunu veriyor?”, üstünleri kim belirliyor? Ha-

* Hani şu “zızzzz yaptırmadım” reklamına karşı hiçbir tepki vermeyen meslek grubu. Eğitimde artık iğne ile korkutmanın, zızzzz ile korkutmanın yanlışlığını, aldıkları yüksek eğitim ile bilmeleri gerekir diye düşünüyoruz. Onlar hala zızzzz peşinde. Çocukta diş hekimini korkusu yaratmak isteniyorsa bundan daha güzel bir çalışma olamazdı. Ama bu ilk değil “çocuk macunu” adı altında çocuklara şeker gibi macun dağıtıp “yahu çocuklar bunu krema gibi emiyorlar” dediğinde “florür fazlası bir şey yapmaz diyordu meslek odaları. Artık şu macun şirketlerine ortaklık etmeyi bıraksalar da dişçi yerine diş hekimini olmanın savaşımını öyle verseler. Osmanlı işi sünnetçi - berber - dişçiler bile daha çok duyarlıydı.

yır, hiç soru yok. Varsa yoksa Türk Einstein'ları filan diye haberler var (Sabah). Oysa birçok özel okulda aynı şeyler yapılıyor. Milli Eğitim Bakanı dahi okula gidip, "yahu yüzde beşlik üstün çocuk popülasyonu içinde nasıl bir çırpıda bunca hem paralı hem üstün çocuğu bulabildiniz." demedi. Ben artık okulun sahibinin "üstün" olduğuna gerçekten inanıyorum (artık üstünlük kurnazlıkla eş tutuluyor zaten). Bravo, nefis bir tarama yapmışlar, sosyal bilimlerde ileri ABD'ye know-how satabilirler bu gidişle. (Parasız oldukları için okula giremeyen "üstün çocukları katarsak daha önceki bölümde söz ettiğimiz üstün ırk olduğumuz varsayımına gelip dayanırız.) Artık dünyada kullanımı çok azalmış zekâ testlerinin tercüme ve standarizasyonu eskidiği için özellikle üst sosyo-ekonomik ve kültürel yapıda üstün çıkmanın doğallığını yine anımsatmalıyız.

Peki, "teklik dolayısıyla kötü eğitim ya da yanlış eğitim" alan çocukların aileleri bu ufaklıkları üstün olarak tanımlamadan önce, bu eşşek damgasının onun yaşamında nelere mal olacağını hiç düşünüyorlar mı?

Genellikle tek çocuğu olanların çocuklarının üstüne fazla düştüğünü kabullensek bile çok çocuğu olan bir insanın zaten normalden pahalı "üstün eğitimi vermesi pek olası olamaz. Bu noktada doktor bey haklı çıkıyor, çocuk çoğalınca yanlış azalıyor ve diyelim ki çocuğuna üstün tanımı koyup "eğitenler" yalnızca tek çocuk sahipleridir. Böyle bir tanımlama da yapamayız. Çünkü tek çocuk sahibi olup çocuğunu bu okulun kapısına bile götürmeyen, çocuğu başarılı, kendisi paralı olduğu halde bu okullara talep de bulunmayanlar da var.

Ama bir kısım insanlar bizim öğrenciliğimizden beri her nedense çocuklarının üstün olduğu savı ile yanar tutuşur. Bir kısmı iyi eğitim ile olayın çözümleneceğini düşünür, bir kısmı ise mutlaka

ona bu damgayı koymadan rahatlayamaz. Aslında bu tarz insanların bir araştırmasının istatistiksel olarak yapılmasında yarar var. Ancak çocukların aileleri tarafından berelenmesinin çeşitli yolları vardır. Kimi aşağılayarak, kimi döverek, kimi cinsel olarak taciz ederek bunu yapar. Çocuğa üstün damgası vurarak, onu çevresinde damgalamak, onu yüksek başarıların, yüksek noktaların insanı olarak yaşamaya mahkûm etmek (üstelik ne derece doğru olduğu ve yanlış olduğu çok açık testlerle) onu berelemek değildir de nedir. Çocukların koruyucusu olması gereken kurumların olaya işlerine geldiği için yaklaşmadıklarını düşünmek dahi istemiyoruz. Ortada bir yanlış var gibi..

Bu üstünlerin aileleri, üstelik eğitim görmüş aileleri, çocuklarının gelecekteki başarısızlıklarından ne acılar çekeceklerini düşünmüyorlar mı? Yoksa çocuklarının yaşamında hiçbir başarısızlık olmayacağına dair bir belge mi var ellerinde? Yaptıkları bunca yanlış eğitimsel rehberlikten yoksun oldukları için mi, tek çocuk sahibi oldukları için mi yapıyorlar? İşte bizim “yetişkinler İmparatorluğu” ile anlatmak istediğimiz kurallar bütününün getirdiği acı sonlar buralarda yatmaktadır. Anı başarılar, başarısızlıklara katlanamama, her başarıyı birdenbire isteme anlayışı çocuğu berelemeye kadar gidebilir.

Yine varsayımla gidersek; üstün okulunda okuyan bu çocuklarımızın aslında çok titiz izleme ve rehberlik çalışmasına gereksinimi olduğu gerçeğinden yola çıktığımızda, birincisi:

Gerçekten üstün olmayan normallere göre az olduğu durumda, üçüncü olarak da:

Tüm çocuklar, eğitilmiş bir çevre içinde nitelikli okullarda okuyan arkadaşlarının çoğu ile aynı durumda olduğu halde üstün okulunda okuduğu durumda.

Vay bu okuldan çıkıp üniversite sınavını kazanmamış öğrencinin haline. İşte o zaman “üstün” ailesinin gidebileceği tek yer malesef, yalnızca psikiyatristler olmak durumunda kalacak ve eğitim-bilimciler yırtınsalar da hiçbir şey yapamayacaklar (Eğitim süresi içinde yaşanacak sıkıntılar da cabası.

Antibiyotik yükleme ile bir süre çocuğu steril ortamlarda “kavanozda” yetiştirmek olasıdır ama yaşam bir küvöz değil ki. Mikrop kaynayabiliyor ortalık!

Bir de kafatasçı anlayış hortladı demek ki!

- Kızım ders çalışmıyor musun?
- Daha sonra çalışırım anneciğim. Ayşelere gidiyorum.
- Aman kızım normal zekâlılara fazla düşüp kalkma

Ya da:

- Oğlum çıktığın kız hangi okuldan?
- Bizim okuldan değil anne.
- Bırak oğlum şu geri zekalı kızları...

gibi konuşmalara yakında tanık olabiliriz. Dünya artık zeka testlerinin yüceliğinden bıkmış ve üstün ırk teorilerini lânetlerken, üstelik kitabına bile uymadan neler neler yapıyoruz. Bu mu gelişmişlik?

Ayrıca steril ortamlara olan ilgi de temiz insanlar olduğumuz için epey fazladır. Bir ana okulu açıp da astronot giysileri ile çocukları içeri alıp ameliyat şartlarında tüm gün onları barındırırsanız herkes sizden memnun kalır. Üstelik siz çocukların bağışıklık sistemini bozsanız bile kimse size, “kardeşim bizim çocuklarımız AIDS mi, niye böyle bağışıklık sistemlerinde arıza var gibi davranıyorsunuz” demez. Devlet yakanıza yapışmaz ve sıkır sıkır para kazanabilirsiniz. Akıl vermiş gibi olmayalım yine de.

Son bir kez daha vurguladığımızda, çocuğunu üstün olarak ta-

nımlama meraklısı veliler yanı sıra aynı ekonomik olanaklara sahip velilerin çocuklarını neden bu okullara götürmedikleri yanıtı artık ortaya çıkıyor. Bir yanlış olarak çocuğuna başarılı eğitim veren ailelerden çok az söz ettik Örneğin; Ç ve babası S Bey ve G Hanım, I ve babası H Bey ve N Hanım, S ve babası M Bey ve G Hanım, önemlisi altı yıl içinde tanıdığım üç gerçek üstünden bir olan E ve babası S Bey ve M Hanım kendileri eğitimsiz ya da ekonomik olanaklardan mahrum ya da çocuklarının zihninde bir özür olduğu için mi bu okullara gitmediler ve çocuklarını göndermediler?

Çocuklarına üst damgası koymadan önce çok düşündüler ve eğitim planlamalarını örgün eğitimin yanı sıra çocuklarının ilgilerini değerlendirecek biçimde yaptılar. Yapay bir yükseltme yerine kendi başarılarının sonuçlarını alabilecek ve kendilerine güvenen yetişkinler olacak bu çocuklar.

Bir zamanlar akıl hastalıklarında (70'lere değin) ailelere yüklenen hasta ediciliğin sonradan çok gerilere inen önemi gibi tek çocuktan doğan eğitim yanlışlarının o çocuğa sahip olan ailenin çocuk sayısı nedeni ile değil, sahip olduğu sosyo-ekonomik ve kültürel yapı temelinde sorunlara yelken açtığını söylemek daha doğru olmaz mı?

Eskilerin bir sözü vardır, "görmemişin oğlu olmuş çekmiş... ünü koparmış" derler. Aşırı ilgi ile çocuğu zedelemeye bundan güzel eski bir açıklama var mı?

Kararı Kim Verecek?

Çocukların üstün ya da geri, ya da zihin engelli olduğu konusunda kararların merkezi bir noktadan alınmasında yarar var gibi görünüyor. Eğer devlet varsa, eğitim de olmalı (din kültürü ve ahlak der-

sinde “devlet olmalı” diyerek zorunluk koydukları gibi) Batılı bir alternatif eğitimci bize, “Kardeşim sen devletin halkı özgür bıraktığı bir işe niye devleti karıştırıyorsun, kendi çocuklarının eğitimi konusunda halkınız bizden özgür işte, bırak böyle kalsın” diyebilir.

Ya da biz Nelson Mandela’ya, “sen bizim ödülümüzü bireysel haklara ne denli saygılı olduğumuzu anlamadan, önceki işlere bakarak reddettin, biz insanları özgür bıraktık, devletin en etkin olduğu eğitimde bile isteyen kişi çocuğunu zihin özürlü, isteyen üstün kabul edip, normal eğitimin dışına çıkabiliyor, işte halkın özgürlüğü” diyebiliriz.

İyi ama son zamanlarda gittikçe artan okulsuz eğitim yandaşlarına ve “eğitimde devletin daha az parmağı olması gerekir” diyenlere sunduğumuz eleştiri de benzer bir eleştiri değil mi? Devletin fişlemeciliğinden bunalmış, ancak bizdeki ile karşılaştırılmayacak denli sosyal güvenlik, sendikal haklar ve herkese eğitim hakkını almış kitlelerin yaşadığı bir ülkede artık yetişkin olduğunu kabullenmiş bir ergen gibi halk, “eee yeter artık be, ben büyüdüm kendi işime kendim karar verebilirim” diyor.

Okur yazarlık ve okullaşma oranında (okul öncesi eğitimde de) çok düşük sayılarla karşılaştığımız ülkemizde, eğitimde halkı özgür bırakmak, ile cahil kalmasına yardımcı olmak aynı anlamlara geliyor gibi. Dolayısı ile, batılı eğitim eleştirmenlerine şimdiki şartlar altında katılmak olası değil. Yaygın eğitimi uygulama konusunda başlamış çalışmalar eğer kesintiye uğramasaydı çok daha başka noktalarda olabilirdik, ama eğitimde bu günlerde her zamanki unutulmaması gereken değer olarak “manevi değerler” sözde hâlâ geçerli. Batılılar kendi ülkelerinde yüzde ellilerin üstünde ailesi tarafından berelenen çocukları kurumları ile korumaya çalışırken, biz “manevi değerlere” sahip millî eğitimimi-

zin* ne vicdan, ne maneviyat uyguluyorsa-bakakalmasına alışmış görünüyoruz.

Onlar etkin bir sosyal hizmet ağı ile berelenen ve korunmaya muhtaç çocukların denetimini kurup kendilerini dramatize filmlerle (Gilbert Gayes, Benim Çocuklarım) eleştiriyorlar ve kişisel haklarını savunuyorlar. Bizde, tık yok. Belki bu bir arz talep sorunudur, özeleştiri sorunudur, kendilerinin gelişmiş olduğunu kabul edenler, ailelerin çocuklarını zedeleyebileceklerini kabul edebiliyor ve bu anlayışla bir iç denetim geliştirebiliyor. Üstün okullarına gidenler çok özel olarak izlenebiliyor. Toplumdaki uyum sorunlarına yaklaşılabiliyor, toplumun yeni yaralar alması engelleniyor. Zihin özür-lülerin, zihin özürlü olduğunu ince eleyip sık dokuyarak karara bağ-lıyor ve ömür boyu sosyal güvencesini hazırlayabiliyor ve nihayet aile içindeki eğitime karışıp sözgelimi gece altına kaçırmaların, topluma uyum sağlayamamasının nedeni aile ise, aileyi yeniden eğitmeye çalışabiliyorlar. Onlar bunca işe karışınca kişilik hakları zedelenmiş mi oluyor? Oysa bizim ne güzel; çocuğunun cinsel or-ganını tuvalet eğitimi adına kızartma yöntemleri, eğitimsiz kişilere verilen okul öncesi kurum açılma yetkileri ile eğitim, dayak cennet-ten çıkmadır anlayışı ile bolca papara ve kendini tatmin etmek iste-yene çocuğunu mahvetme olanakları var. Kim demiş. Batı bizden özgür diye, özgürlüğün “baba annesi” bizde uygulanıyor.

Böylece sosyal bilimcilere, sosyal hizmet uzmanlarına, peda-goglara “az gelişmiş” Batılılar gereksinim duyuyor ve ilerleyebili-yorlar. Topluma önem verilmeyen, insana önem verilmeyen yerde doğal olarak sosyal bilimler geri kalacak ama, “bu bir arz talep so-runudur, halk gereksinim duymuyor, bu konuda istek yok” deyip suya sabuna dokunmamak, doğrusu, fen eğitimi almış üstün zekâlı

* ‘50’li yıllara dek süren halk eğitim ve köy enstitülerinin kulaklarını çınlatıyoruz.

yöneticilerimize yakışır bir politika.

Kısacası devlet artık özel eğitim, okul öncesi eğitim ve halk eğitimi konusunda dekor görünümündeki kurumlarını çalıştırıp, biraz da pamuk ellerini cebine atıp “savunmaya” harcadığı paranın birazı ile rehberlik araştırma merkezlerini halkın güvenilebileceği bilgi düzeyine ve işlerliğe ulaştırıp merkezden dağılım yapmalı ve Turan emellerinden önce vergisini aldığı askere gönderdiği vatandaşlarına sahip çıkmalı gibi görünüyor. Liberalistlerse, dünya liberalleri gibi. Sosyal demokratlarsa dünya çağdaşları gibi sahip çıksınlar. eğitim için biraz kollarını sıvasınlar.

Böylece kişi hak ve özgürlükleri daha bir güvence altına alınabilir, isteyen çocuğuna istediği damgayı vurup onun yaşamını karrartamaz ya da daha az insan eğitimsizlikten zarar görür. Artık “savunma” mekanizmalarını kırmanın zamanı gelmedi mi?

Ölüm Eğitimi Üstüne

Ölüm eğitimi diye bir şey olur mu demeyin sakın, İncil, Kuran Tevrat, ölüm üstüne yazılmış kitaplar değildir de nedir? Bu kitaplar aslında yaşam kitabıdır ama ölüm yaşama ait değil midir? Dünya kuruldu kurulalı insanın en anlayamadığı, en kendisine yediremediği olgu ölüm olmuştur sürekli. O bizim ardımızdan koşar biz onun ardından. Ölüm olgusu kişinin başına gelmezden önce insan yaşamının her tarafına girer çıkar. Bizim burada ilgilendiğimiz nokta, okul öncesi eğitiminde çocuklarımıza ölüm hakkında verdiğimiz bilgilerle onları ne derece doğru eğittiğimiz, yakın ölümlerinden onları kaçırmak isterken ne yanlışlar yaptığımızı, kısacası yine doğru çizgiyi aşırı noktalarda ararken nasıl bir kaosa düştüğümüzü göstermek olacaktır. Küçük yaştaki çocuğumuza dedesi öldüğünde

söylemeli miyiz, yoksa olayı ileriki yıllara ertelemeli miyiz? Yakınımız öldüğünde onunla çok ilgili dört yaşındaki ufaklığa, Sokrates'in ölüm üstüne yazdıkları dahil ölüm felsefesi mi yapmalıyız, çocuğun kendi düşüncelerine açıklık mı getirmeliyiz? Uzun lafın kısası, önce size aşırı uç bir öykü;

10 yaşındaki A Anneanesi F hanımı çok seviyordu o güne dek hep onun elinde büyümüştü. Ancak bir gün F hanım, beyin kanseri illetine yakalandı. A'nın annesi G hanım bir hafta kadar annesinin ameliyat sonrası bakımını yaptıktan sonra darallar geçirip her yıl yaptığı gibi kaptan olan kocasının gemisine atlayıp oğlu ve kocası ile İspanya dinlencesine çıktı. Dertlerini unuttu. İşte yine doğal periyoduna uymuş her yıl ki bedava deniz gezintilerinden birinde Akdeniz rüzgarında saçını tarama mutluluğuna erişmişti. Erişmişti ya bir gün gelen bir telefon konuşmasında F hanımın her gün biraz daha yok olan sinir sistemi ile uğraşan, onun altını temizleyen, yemeğini yediren insanlar, İstanbul'dan İspanya'ya donuk bir sesle bir ölüm duyurusu yaptılar.

A'nın Annesi G hanım duyuru üstüne tatile devam etti. Bir bildiği vardı! Derken gemi İstanbul'a bir sürü hediyelik eşya ile yanaştı. Ardından G hanım ruh çağırma seanslarına başladı. Bulduğu kocası genç yaşta ölmüş bir şendul da bu seanslara öncülük ediyordu. G hanım rahatlamıştı, o annesine gitmemişti ama ona bu güne kadar kıyakları geçmiş annesi herhalde bunca senelik kızını kırmaz, ruhunun kanatlarını yepirdetip, zıplar gelirdi. Eşek değildi ya bir vedalaşmadan çıkıp gitmişti zaten. Bizim on yaşındaki A kardeşimiz her ruh çağırma seansında yaprak gibi titriyor, ancak sevgili anneanesini beklemeden onunla konuşmaktan kendisini alamıyordu. O çok sevdiği kadın terk etmiş olamazdı onu, ölmüş olamazdı. Ve bir gece gündüze dönerken F hanımın ruhu çıktı geldi "he-

men” dedi; “mezarımın başına gelin yasin okuyun”. Eyvah, eyvah ki, ne eyvah. Gece yarısı saat üçte kim gidecek mezar başına, kadıncağızın ruhu da tutturmuş: “gelmezseniz, mezarıma gitmem kalırım, siz kim oluyorsunuz da beni rahatsız ediyorsunuz?” diyor. A’yı o gece bir zıngırdamadır aldı. O geceden sonra karanlıktan korkmaya, karanlıkta kalma süresi uzadığında önemli korku nöbetlerine tutulmaya başladı.

A’nın bir pedagog arkadaşımız tarafından tedavisi enürezde kullanılan bir şartlama yöntemi ile yapılmaya çalışıldı. Annesi tamamen saha dışıydı, çünkü hasta olan Annesi değil A idi. Ama bugün de iyileşmiş değil.

A’nın Annesine önerilen bir diğer yöntem de G hanımın da olduğu bir ortamda hergün biraz daha kararan ışığın altında yapılan aile söyleşileri idi ancak şartlama yöntemi uygulayan kadın bunu ortaçağ yaklaşımı buldu.

İşte size yorumu açık bir ölüm öyküsü. Bir diğer ölüm korkusu öykümüz daha var. Gül suları üstünüze olsun S’nin Babaannesinin ölümü ile başına gelenlere bakalım bir de.

S ve kuzeni E aynı okul öncesi kurumdaydı. Bir sabah bize bir telefon geldi (müdür bendim) “S’nin ninesi öldü, sakın ha söylemeyin.” İyi ya söylemeyelim, söylemeyelim ama üstünlüğü ile övündüğünüz, sabah akşam dilinizden düşürmediğiniz bu çocuklar aptal mı, anlamayacaklar mı sabah trafiğinin evlerinin her zamanki insan akışının dışında olduğunu? Anladılar tabii. Akşam servisinde aracın içinden dışarıya bakan S, “işte” dedi dışarıda yıkılmış eski bir binayı göstererek “ninem de böyle yıkıldı”. Ardından eve giderek aynı olayı anlatmış; yine bir telefon “biliyorsunuz biz ölümü ondan saklıyoruz, niye söylediniz” Oysa S’ye bu algıyı dolaysız yoldan yaptıran kişi ve kişiler değil, ancak dolaylı yoldan anlamasını sağlayan

eğiticiler bizdik. Ancak ailesi de okul öncesi eğitime oğlunu uygun görürken kurumun bir bakımevi olduğunu düşünmüş böyle bir işin başına geleceğini hiç düşünmemişti. Oysa yakın bir geçmişte okuldaki kuşu kedi kapmış ve kuş yok olmuştu. “Kuş ne oldu” dediler, “kedi akşam kuşu yemiş” dedim. Kapıdan besmele çekerek giren küçük A.D., “yani kuşu Allah baba mı almış” dedi. S.T. ile E.B. de “hayır” dediler, “aptal”, “kuş. kedinin karnındaymış”. Daha sonra ninesi ölen S’nin kuzeni E’nin çok sevdiği kedi yavrusu öldü. Kediye çöpe attık. Niçin gömmüyoruz? Çünkü bahçede oynuyoruz, köpekler gece gelip toprağı eşelerse ölü kedi vücudu pis kokar “atalım o zaman çöpe” dediler. Suratları iğrenir gibi bir duygu anlatmakla birlikte çok sevimliydi. S ninesinin öldüğünü anladı. Anlamının üstüne üzüldü, ancak ölen yakınlarımızın arkasından üzülme çok insanca bir duygu değil mi. Eğitim insanca olmayı anlatmak değil mi?

Kimi okul öncesi kurum sahipleri ki bunların çoğu lise mezunu bile değil, kendi kurumlarında ölüm sözünün geçmesine bile karşıdırlar. Yüksek okul mezunu, ancak eğitim ile iş dışında fazla uğraşmayan bir arkadaşımın kurumunda güvercinler ölmüş “ben ne yapacağım şimdi, çocuklara ne diyeceğim; eğer veliler ölümden söz ettiğimi duyarsa ne derler bana? “İyi ya” dedim, söyle. Biz bu hayvanların doğumlarını büyüme ve gelişmelerini gösterirken bize kimse bir şey demiyor da ölünce mi diyecek. Yaşam ölümü de içeren bir bütün değil?

Çocuğun gelişim evresinde örneğin dört yaşında somut düşünme soyut düşünceye baskındır. Ancak bizler kendimize özgü ben merkezilikle ölüm soyutlamalarımızın çocuklar tarafından aynen algılanacağını düşünüyoruz. oysa onlar olayları çok gerçekçi ve çok sevecen kabullenirler. Şimdi size dört yaşındaki T’nin acılı bir de-

de ölümü olayını anlatalım.

T o yaz dedesinin Marmaris İçmelerdeki evine gitmişti. Dört ya-
şındaki T ortaokul mezunu bir kadın ve ilkokul mezunu bir antika-
cının işlettiği bir anaokuluna gidiyordu. Okulunda beslenen köpek-
ten başka bir hayvanı izleme olanağı bulamamıştı. Ancak dedesinin
evindeki güvercinlerin yaşantısını izlemek ona çekici geldi. Kuşla-
rın beslenmesi yumurtadan yavru çıkışı olaylarını izlemek onda tut-
ku haline geldi. Gece yatmadan önce kuşları son bir denetimden ge-
çirmeden başını yastığa rahat koymuyordu. Derken T kuşların
ölümelerini de gördü. Ölen yavrulardan birini annesi dışarı attı. T o
sırada güvercin yuvalarının altında suyla oynuyordu. “Ne olmuş bu
kuşa” dedi, öldü dedi babası, “peki ne olacak bu kuş istersen uzağa
bir yere gömeriz, çünkü karıncalar böcekler gelecek üstelik biraz
daha burada kalırsa pis pis kokmaya başlayacak diye sürdürdü.
“Koksun” dedi T. kuş yerinden alınmadı, gerçekten karıncalar bi-
razdan geldiler. O zaman T “gömün bunu” dedi. Ertesi gün dedesi-
nin saka kuşu öldü. Rastlantı bu ya, ölüm rüzgarı biraz daha esince
T’nin dedesi bahçede daha önceden öldü sandığı bir melissaya boy
çubuğu takarken, bir melissanın yeniden dirilişi töreninde yani,
kendini biraz kötü duyumsadı ve içeriye geçip televizyona bakar-
ken, sabahdan beri göğsünde başlayan ağrının son darbesi ile kuşla-
rını alan rüzgarın önünde uçtu. T ve babası yalnızdı. T’nin annesi
İstanbul’daydı. T ölüm törenini en ince ayrıntısına dek gördü. De-
desinin çenesinin bağlanmasını, ayak uçlarının birleştirilmesini
gördü. “Niçin bağlıyorsun ayak uçlarını dedemin” dedi. “Kuşlar gi-
bi birazdan katılacak” dedi babası; T’de ellerini iki yana açarak
bağla o zaman dedi. Sonra dedesinin yıkanma işlemine katıldı ve
yıkayıcıları güldürdü. O su oyunu oynayarak dedesini yıkadı. Yıkay-
ıcılara “ayaklarını da yıkayın biraz daha sabunlayın” gibi talimat-

lar vererek iyi bir ölü sahipliği yaptı, kefenlemeden önce dedesini öptü ve tabut kapanmadan önce “bi dakika, bi dakika diyerek” yerden aldığı çam yapraklarını tabutun içine koydu. T. şimdi ölülerden korkmuyor, ölümü somut biçimi ile algıladı, korkutulmadı. Evresine uygun bir evrede somut yaklaşımlarını geliştirdi. Büyüyünce de dedesini severek anımsayacak.

Ölüm eğitimi denilen adı kötü kendi gerekli biçim, duyarlı eğitimcilerin okullarından içeri girer. Acı bir kaza ile annesini babasını yitiren bir küçüğün acısını tüm okul paylaşır, içleri ezilmesin diye kimse kendisini dışlayamaz. Levent’te Mırmır anaokulunun eğitimci sahibesi Nükte Hanım da tüm velileri ve çocukları ile paylaştığı acıda olumlu bir eğitim örneği vermiş ve velilerine şu yazıyı yazmış.

“Yaşamın, bir şeyleri yitirmenin süreci olacak, sonradan da bu yitirdiklerini aslında yitirmemiş olduğunu öğrenmenin süreci...”

Yaşadıkların, yitmeyecekler - yaşayacaklar. Bir şeyler yaşamışsan, gerçekten yaşamışsan, onları yitirmezsin artık - istesen; istemesen bile; yaşar artık onlar...

Yaşadıklarının

Yaşamın, bütün yaşadıklarını yitirip, yeniden kazanmanın süreci olacak - Hep yeniden yitirip, hep yeniden kazanmanın süreci”

Oruç ARUOBA

Sevgili Veliler,

Şu anda doğال olarak sizlere her zaman yazdığım bu yazıya niçin hüznü dolu olarak başladığımı merak ediyorsunuzdur. Çünkü gerçekten hüznü doluyum ve bunu sizlerle paylaşmak istiyorum. Belki bir çoğunuz okulumuzun maskotu haline gelen, en küçük öğ-

rencimiz Burç'u hatırlayacaktır. Her akşam sizi kapıdan minik elleri ve gülümsemesi ile uğurlayan bu sempatik öğrencimiz hayatın acı gerçekleri ile daha çok küçükken tanıştı. Anne ve babası ile gittiği pazar gezmesi, 15 Eylül 1996 günü Burç anne ve babasını talihsiz bir trafik kazası sonucu kaybetmesi ile bitti.

Daha bir hafta önce "Artık bundan sonra her şeyimiz biricik oğlumuz için" diyen Canset - Seyhun Çavuş çifti değil çocuklarına doymak, kendi hayatlarını bile doya doya yaşayamadan gencecik yaşta hakkın rahmetine kavuştular.

Sevgili veliler, hayatın bizler için neler getireceğini, yarınımızı, hatta birkaç dakika sonrasını dahi tam bir kesinlikle bilmemiz mümkün değildir. Planlar yapar, hayaller kurar, sözler verir, sevinir, üzülürüz. Ancak hiçbir zaman gelecekte ne olacağından matematik bir kesinlikte emin olmayız. Bazen bunları düşünür kendi kendimize farklı düşüncelere dalar yapamadıklarımıza pişman olur fakat sonra tekrar günlük hayat içinde unuturuz.

İşte ölümün bu kesinliği insanoğlunun tüm macerasına damgasını vurmuş ve insanlığın ortak psikolojisi ve değer yargılarını şekillendirmiştir. İnsanoğlunun bundan 15 - 20 bin yıl kadar önce yaşamakta olduğu mağaraların duvarlarına resimler çizerek ilk sanat eserlerini verdiğinde aslında yaptığı şey hiç aklıdan çıkmayan ölümüne karşı bir direnişti. O günlerden bugüne geçen uzun yıllar içinde sanat çok çeşitli dallara ayrıldı ve uzmanlaştı. Ama hiçbirisi ölümü edebiyat kadar kuvvetli ve etkileyici işleyemedi. Bazen bir mısradan bazense tüm bir romanda ölüm ana tema idi.

Yunus Emre o içinden gelen en masum ifadesi ile ölümü hatırlattı her zaman:

Gelin tanış olalım

İşi kolay kılalım
Sevelim, sevilelim
Dünya kimseye kalmaz.

Ölümden bu kadar korkup çekinmemizin nedeni ise bilinmezliğe doğru kesin bir gidiş ve dönüşün olmaması. Görüşmek imkanı olmaması, elde kalan sadece güzel anlar ve hoş vakitler. Kırılmış kalpleri ise artık tamir etmenin hiçbir imkanı yok.

Ölümü anlatan şu iki mısra belki de her şeyin özeti:

Ölüm Allahın emri
Ayrılık olmasa

Hepinize ayrılıklara dayanacak güç temenni ediyorum.

Saygılarımla,
Nükte Uzunlu Özalp

T'nin babası ve Nükte hanım doğru eğitime imza atmışlarsa da tersi en çok görüldür.

Hiristiyan geleneklerinde de İslâm geleneklerinde de canlılar ölülerle çok haşır neşir oldu. İyi de, özellikle bizim kentsel kesimlerimizde kulaktan duyma kurallarla yapılan cenaze törenlerinde sözde duygusal bir yaklaşımla nane mollalığın örneklerini verip, çocukları kaçıırız sevilen yakın ölümlelerinden.

Nedir ki sevilen yakın ölümlelerinden kaçırdığımız çocuklara korku filmi izletmekten hiç kaçınmayız. Hayalet ve hortlak öyküleri ile öcüleri yardımcı hizmetliler olarak çalıştırır, "eğitimde" kullanırız. Bizler gerçekten dengesiz davranmakta savlı yetişkinleriz. Maaşal-

lah bize.

Mahalle Mektepleri Anaokulu Değildir

Her geçen gün, halkımızın okul öncesi eğitime ilgisi artarken siyasi platformdaki İslâmi eğilimler kendilerine Kur'an kurslarından sonra ikinci bir denetimsiz alan buldular; Batılı anlamıyla neşeyi, çocuk bahçelerini ya da okul önceciler için demokrasinin ve insanlığın kalesi olan ana okullarını seçtiler bu kez. Her mahallede, her bölgede başları kapalı "anaokulu öğretmenleri" olduğunu söyleyen bir takım insanlar sözüm ona okul öncesi eğitim yaptıklarını savlayarak insanların dinî eğilimlerini sömürme peşindeler. Yıllar önce kaçak olarak Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'nden izin ve ruhsat almaksızın çalışan okul öncesi eğitim kurumu olma iddiasındaki "yuva"lar artık yasal olarak demokrasi maskesi ile su üstüne çıkıyorlar ama maskelerini hiç tutamayacakları bir yerde, anaokulunda.

"Niçin; İslâmi bir anaokul eğitimi olamaz mı, eğitim demokrasi ise anaokulu demokrasinin kalesi, insanlığın en epik sahnesi ise İslâma bu sahnede yer yok mu, "İslâmcı okul öncesi eğitim" olamaz mı?" sorusu takılıyor aklına okul öncesi eğitimi bilmeyen insanlarımızın. İslâmi insanların yaşam düzenini oluşturmak için bir düzen saydığımızda, İslâmcılar niçin dindarlardan kendi kendine gelişme hakkını, kendi yaşam deneyimlerinden sonuçlar çıkarma hakkını, öğretmenlerinden gerekirse şık giyinme hakkını, yemekte söyleşerek yemek yeme hakkını, ince devinsel çalışmalarını geliştirme hakkını, dans ederek ritm duygularını geliştirme hakkını esirgiliyor. Niçin çocukların cinsel gelişimlerini engelleme hakkını, somut evrede iken aşırı soyut (tanrısal) örneklerle çocuklara psikolojik zarar verme hakkını kendilerinde buluyorlar. Kendileri sosyalle olamamış, dünyaya adapte olamamış bu insanlar, okul öncesi miniklere

kendilerini yutturacaklarını sanıyorlarsa aldanıyorlar. Sadece aldatmacı, baskıcı bir eğitim yapıyorlar. Onların tüm öğretmenleri “cinsel konuda ne yapmalı” gibi kitaplar okuyarak şaşkınlıklarını üstlerinden atmak istiyorlar. Yaptıkları baskının, anlattıkları öykülerin ve disiplinsizliklerinin çocuklarda yarattığı içe çekilme ve masturbasyon tepkisi karşısında sürekli şaşkın dolaşıyorlar, yine yiğitliklerine değdirtmiyorlar. Allah adına insanları baskı altına alan bu insanlar, anaokulu eğitimi adına insan yavrusunun hayran olunacak algı gelişimlerinin farkında bile olmadan insanlık suçu işliyorlar ve kitabına uygun olduğu için yasal olarak çalışıyorlar. Arapça dersleri ve Kur’an’dan hiçbir öğreti içermeyen bu okullarda çizgi çalışması yapmak niçin onlara yetmiyor? Arap alfabesi ile olsun; niçin noktadan çizgiye yöntemiyle ince devinsel geliştirmiyorlar, niçin çocukların plastirin ile oynayarak evrenin elastikiyetini ve değişkenliğini öğrenmesini engelliyorlar. Bu insanlar cinselliğin konuşulmasının bile yasak olduğu bir yapıda anaokullarında yaşanan cinsel olgulara sorun diye bakarak, uyku sorunlarını hiçbir sorgulama yapmadan bastırarak, onları sürekli soyut bir görünmez canlı ile korkutarak eğitim yaparken, eğitimciler niçin susuyorlar? İlle Bosna gibi kan akarsa çocukları kullanan bu insanlar, barışta iken çocuklarımıza baskı yapıyorlar. Gerçekten insani olmak, Tanrı’ya uygun olmak istiyorlarsa okul öncesi eğitimin kurallarını yerine getirsinler. Okullarına gelen insanları; dini, dili, ırkı ne olursa olsun sevmeyi öğretsinler. Bağımsızlığı öğretsinler. İşte okul öncesi eğitimin en önemli noktası bağımsızlık olgusunu kapıdan içeri almadıkça anaokulu olamazlar. Anaokulu insanın anne babasını ve kendi başarıları ile başarısızlığını öğrendiği, insanı birey olarak güçlendirmenin, araştırmacı ve yaratıcı olmanın tohumunun atıldığı bir yerdir. Okul öncesi eğitim yeni yeni gelişirken anaokulu ismini kendi-

lerine hiç yakıştırmasınlar. Onlar olsa olsa dejenere olmuş mahalle mektebi olurlar, anaokulu olamazlar.

Anaokulları Sosyal Hizmet İl Müdürlükleri ve Milli Eğitim gibi iki çatı altında oldukça denetlenemeyecek ve eğitim sistemine önemli oranda insani suçlar yükleyecektir. Çocuklarımızın yaşı küçük diye okul öncesi eğitimi küçümseyenler eğitimi tamamen İslâmi eğitime bırakacaklarsa denemelerini çocuklar üstünde yapmasınlar. Önce kendi cehaletlerini giderip sonra eğitimin emek yoğun dalına, okul öncesi eğitime bulaşsınlar ya da kendi dilleri ile söylesinler; biraz Allah'tan korksınlar.

Çocuğumuzu Hangi Öğretmene Verelim?

Okulların kayıtlara açıldığı günlerde gerek okul yöneticileri gerekse öğretmenler çok meşgul.

Yazın bitmeye başladığı, sıcağın kurumaya yüz tutmuş yapraklardan, pazarları kaplamış güzelim üzümlerden, hatta ve hatta turfanda pırasadan anlaşılır da, herhalde bu ölçütler yeme sıkıntısı olanlar ya da ev kadınları için geçerlidir. Eğitimle uğraşanların ölçütü de eğitime olan taleptir: Kitap satıyorsa kitaba olan ilginin artması, müşterinin sıklaşması, okul yöneticisi ise hergün sayıları daha da artan velilerin kayıt istekleri, yeni bir öğretim yılına girişin göstergesi olabilir. Okullarda da ilk başvuruocular, "turfanda" olanlar, ilk kez çocukları ilköğretime başlayacak olanlar, en heyecanlı belki de en deneyimsiz diyebileceğimiz velilerdir. Okul öncesinde neyimlerinde (eğer varsa) eğitim sorunlarından çok sağlık sorunları ile uğraşan taze velilerin okullarda en büyük sorunu, okul seçmek ve hatta daha önemlisi öğretmen seçmektir. Genellikle de öğretmen seçmek birinci derecede önem taşıyan bir konu olur ve okul da böy-

lece seçilmiş olur. İyi de bir öğretmen nasıl seçilir? Ya da öğretmen seçmenin üstünde bunca durmak mı gerekir? Elbette, öğretmen seçimi, bir usta seçimidir. Nasıl ölçütler ya da hangi ölçütler kullanılmalıdır? Bu sorulara verilecek yanıtlar çok fazladır. Ayrıca ülkemizde öğretmen seçiminde uygulanan ölçütler öğretmenleri ne derece zedeleyicidir? “Öğretmenlerin profesyonellik savaşımında” bu ölçütlerin yeri nedir? İsterseniz tüm bu ölçütleri gözden geçirirken önce çok uzaktan ve biraz eskiden bir örnek verelim? Verdiğimiz bu örnek Amerika Birleşik Devletleri’ne ait bir okulun 1920 yılında öğretmenine (öğretmenler kadınıdır) imzalatmaya çalıştığı ve imzalattığı bir kontrattır. Kontratın maddelerine bir bir baktıktan sonra yine öğretmen seçimine geçebiliriz.

1. Öğretmen evlenemez. Eğer evlenirse bu kontratın iptâlini gerektirir.

2. Öğretmen hiçbir erkekle ilişki içinde olamaz.

3. Okulda olmadığı günlerde sabah 8 ve akşam 6 arasında evinde olmalıdır.

4. Kasabada tek başına dolaşamaz, dondurma yiyemez.

5. Kasabayı okul yönetiminden (kasaba kurulundan) izinsiz terk edemez.

6. Öğretmen sigara içemez. Bu kontratın iptalini getirir.

7. Öğretmen bira, şarap, viski içemez. Bu kontratın iptalini getirir.

8. Herhangi bir araca, yanında erkek kardeşi ya da babası bile olsa bir erkekle binemez.

9. Öğretmen parlak renkli elbise giyemez.

10. Saçlarını salamaz.

11. İç çamaşırı giymek zorundadır.

12. Dizlerinin üstüne çıkacak etek giyemez.

13. Sınıfını temiz tutmak zorundadır.

a) Günde en az bir kez sınıfın yerlerini silmelidir.

b) Sınıfın yerlerini haftada en az bir kez sabunlu sıcak suyla silmelidir.

c) Tahtayı günde en az bir kez temizlemelidir.

d) Çalışma saatleri sabah 7, akşam -en son çocuk da sınıfı terk ettiyse- 8 arasındadır.

14. Öğretmen yüzüne pudra, maskara süremez, dudaklarını boyayamaz. (Şikago Tribune 28 Eylül 1975) Teachers Society and Scholls McGraw Hills inc. 1988, Sadker and Sadker

Yukarıdaki örneğe dayalı katı bir öğretmen seçimi veliler tarafından artık tüm dünyada ve bizde yapılmıyorsa da, okul yöneticileri yukarıdaki ölçütlerden birçoğunu kullanıyordur. Dahası velilerimizde öğretmen seçiminde benzeri eğilimlerin varlığını duyumsamak çoğu kez olasıdır. Kaynağı belirtilen kitabın 'öğretmenlerin profesyonellik savaşı' bölümünden alınan yukarıdaki örnekte ABD'de öğretmenlerin toplu sözleşmeler ile birçok hakkını aldığından söz ediyorlar. Artık öğretmenin yalnızca kadın ya da erkek olması gerekmediği bir eğitim dünyasının kapısını aralıyorlar. Peki öğretmen haklarının az olduğu ülkemizde velilerimizin ve yöneticilerimizin yaklaşımı nasıl? Levent'te çevre halkının çokça rekabet ettiği bir okulda veli, çocuğunun mezun olduğu MEB anaokulunun yöneticisiyle konuk olarak gelen eski bir okul yöneticisine nasıl bir öğretmen seçimi yapması gerektiği konusunda Müdire Hanım şöyle diyordu:

"Öğretmen erkek olmamalı. Çünkü erkekler geçim sıkıntısı içinde olur ve çocuklara sinirli davranabilir. Derse kendini yeterince vermeyebilir. Eğer erkek öğretmen seçmek zorundaysanız, kumar alışkanlığı olmamalı, gece uykusuz kalır, üstelik bir de para

kaybederse okulla ilişkisi bile zayıflar.”

Karı koca veli gülümseyerek bakıyorlar Müdire Hanıma. “Yok diyor Müdire Hanım, çevremizde kumar oynayan, içki içen arkadaşımız var” ve devam ediyor:

“Öğretmenin kadın olması da sorun olabilir. Eğer kadınsa, kocası ile iyi anlaşmalı, çok çocuğu olmamalı. Çünkü evinden birçok sorunu çocuğa yansıtabilir. Maddi durumu iyi olmalı. Benim deneyimlerim gösteriyor ki öğretmen, bekâr olmalı, kadın ya da erkek. Çünkü bekârlar daha idealist oluyor.”

Müdire Hanım konuşmasını bitirdiği sırada öğrencinin annesi hanım eşini göstererek şöyle diyor:

“Eşim bu konuda (öğretmen seçimi) çok titiz. Öğretmenin bayan olmasının daha iyi olacağını düşünüyor. Daha şefkatli olabileceğini düşünüyor bir bayanın. Erkekler daha sert olur gibi geliyor bize. Acaba öğretmenlerle konuşup seçebilir miyiz?”

İlkokulla aynı bahçede olan anaokulunun müdiresi hanımdan komşu ilkokul müdürüne telefon etmesi isteniyor. Ve tabii Müdire Hanım eski velisi ile müdürün konuşmasını sağlıyor.

Yukarıda örneği verilen ABD öğretmen kontratının maddelerinin 1972 yılına dek sürdüğü o “en gelişmiş” ülkenin çok uzağında yine öğretmenlerin haklarının çok gerilerde kaldığını düşünüyoruz. Erdal Atabek’in bir anaokulunda seçici veliye “okul seçiminde olduğu kadar eş seçiminde titiz davranılsa dünyada hiçbir eğitim sorunu kalmazdı” demesi de titreşiyor kulaklarımızda.

Ancak olan olmuştur. Eş yanlış da seçilse çocuk okula başlıyor. Beş yılın geçeceği bir beraberlik kuruluyordur. Başarının en can alıcı ilk basamağında seçim önemlidir. Öğretmenin cinsiyet seçimi bir yana, başarısını belgeleyen önemli bir unsur da geçmiş öğrencilerinin yabancı liseler sınavındaki puanlarıdır, bir başka deyiş-

le “öğretimdir”. Öğretimin önemi konusunda velilerimizin şöyle bir yanlışına değiniyor. Kültür okullarının deneyimli yöneticisi Fehmettin Akingüç:

“Kimse bizlere çocuklara dürüstlüğü, yurtseverliği öğrettiğimizi; katılımcı üretken insanlar yetiştirdiğimizi sormuyor en önemli ölçüt kolejlere ya da üniversiteye girmek” diyor.

Öğretmenlerimizi seçerken dikkat edeceğimiz şeyleri belirlerken, nasıl bir çocuk yetiştirmek istediğimizi belirlemeliyiz gibi bir sorunsal çıkıyor ortaya. Tabii öğretmenlerimizin bunca kötü koşullarda çalıştığı bir ülkede ne denli iyi seçim yapılabileceği biraz şüpheli.

Eğitim ve Demokrasi

Eğitim ve demokrasi gibi deniz derya bir konuya girmek ve çıkarmak, iki üç sayfa ile altını çizmek gerçekten çok zor. Ancak hangi eğitimci demokrasiye kafayı takmadan bir yazı bütünü çıkarabilir.

Eğitim ve demokrasinin iç çelişkisi vardır. Kendi kendini yönetecek halk, eğitimi de yönlendirmek durumundadır. Kendisi eğitimsiz ise ne olacak? Her konuda çifte standart oluşturan Milli Eğitim, özel okullara koyduğu rehber öğretmen zorunluğunu kendisine uygulama konusunda zayıf davranarak yine belli bir çizgide kalmaktadır. Eğitim bir tanıımı ile belli bir süreç içinde davranışlarda sistemli bir değişiklik oluşturmaktadır. Diğer yandan rehberlik bireyin bir bütün halinde gelişmesine yardımcı olmaktadır. Rehberlikle bireyi ilgi ve gereksinimlerine uygun biçimde geliştirmek söz konusudur. Rehberlik yapmadan, bir başka deyişle eğitimcilerin önderliği olmadan halkın kendi eğitimi kendi yapması çoğu kez olası değildir.

Liberalist politikacılar özelleştirme politikaları içinde eğitime

bir gemi şirketi kimliği verip eğitimi devletin sırtından atmaya çalışmaya başladılar. Onların da ne yaptıkları belli değil. Bir yandan “mutaassıp” geçinip devleti savunuyorlar, diğer yandan İlich gibi teorisyenlerin başlattığı ve gelişmiş bir toplumda uygulanabilecek “okulsuz toplum” politikalarını uygulamaya sokmaya çalışıyorlar.

Çiğdem Kağıtçıbaşı bir okul öncesi eğitimi yayın şirketi olan Yapa’nın 1989 seminerinde şöyle diyor:

“Okul öncesi eğitiminde Sri Lanka’dan bile gerideyiz. İsveç’de okul öncesi eğitim kurumu olmaksızın evde okul öncesi eğitim verilebilir, çünkü halk eğitilmiş; oysa Türkiye’de okul öncesi eğitim için kurumlara gerek var.”

Okul öncesi eğitimde olduğu kadar ilk ve orta öğretim döneminde de örgün eğitime gereksinimimiz olduğu açıkken, yine halkı yönlendirmeden eğitimi sırtından atmaya çalışmak ve özelleştirmek bir çelişki oluşturuyor. Okullarda okul aile birliklerinin tetiğinin çekilmesi ve giderek daha önem kazanması halkın eğitime katılması açısından ülkemiz adına sevindirici bir gelişme.

Geçtiğimiz yıl içinde veliler baskı yaparak servis araçlarının camlarının sıkı sıkıya kapalı olmasını ve kilitli olmasını istediler ve kapıları camları kapattılar. Şimdi yasal bir okul servis aracının camlarının kilitli olması gerekiyor. Bu kararı aldırtan veliler okul koruma derneklerinin çatısı altında sürücülerini seçerken, yalnızca okula verilen yüzde ile ilgilenip okul aracına binecek eğitici bir öğretmen koymaktan çekiniyorlar. Diğer yandan trafik kazaları şampiyonu ülkemizde trafik eğitiminin ders olarak konulmasından söz ediliyor. Trafığın öğretileceği yer trafiktir. Devey’in learning by doing kuralı bu anlamda unutulmuş gibidir, çünkü velilerin başında yönlendirici bir rehber ve rehberi denetleyecek bir sistem kurulmamış. Bu sistem kurulmadan insanlar kendi eğitimlerini kendileri

verme düzeyine nasıl gelebilirler? Vermeden nasıl alınabilir; ekmeden neyi biçeceklerini düşünüyorlar? Ve en sonunda arabaların camlarını sıkı sıkıya kapattılar. Neden? Çünkü çocuk, kollarını, bacaklarını dışarı çıkarıyormuş. Çözüm ne? Tavır, öğretmek yerine cam kapatmak. Araçlar hızlı gidiyorsa ve okulun önünden tehlike yaratacak biçimde geçiyorlarsa, çözüm, eğitici kampanyalar yerine okulun önüne deve deviren kasisler yerleştirmek. Gençler hak istiyorsa, gençle bütünleşmek yerine çözüm, darbe yapmak. Evet bu da bir eğitim, ancak Batılı anlamda kişinin kendi kendini geliştirmesine yönelik bir eğitim değil, tepeden inmecî Cizvit eğitimi.

Trafik tehlikeli deyip iki adımlık uzaklıklar için çocuklarımızı servis araçlarına bindiriyoruz. Okul aile birliği üyelerimiz ise sigaralarını söndürüp, okul başlangıç ve bitiş saatlerinde caddeye çıkıp, kapı önünde trafiği yönlendirmekten çekiniyor. Çünkü kasisler yerleştirmek daha kolay bir iş. İngiltere’de taşra kasabalarında bile birçok kadını üstünde sarı giysilerle okulların çevresini sarıp trafikçilik yaparken görürsünüz. Ama biz tepeden inmeciliği bir yerlere koyamayız. Manevî eğitim için din dersi koyarız, oysa derslikten çok cami vardır. Din eğitimi almak için gidilecek yer camidir. Üstelik devlet dinsel kurumları denetliyorsa ne gerek var okulda din dersine, trafik dersine? İçine her şey atılan bir bekâr sandığı mı örgün eğitim?!

Okullar demokrasinin kalesidir. Demokrasiyi insanların öğrenebileceği tek yer yine okullardır. Okullaşma oranımız bu denli azken, halk eğitim konusunda başsız kalmışken, birdenbire dünyada moda diye örgün eğitimi halkın eline bırakmanın zamanı geldi mi? Yoksa KİT’lerden önce milli eğitim mi satılıyor?

İzmir Torba

Orta öğretim ya da yüksek öğretim kurumlarında rehber danışmanların kullandığı bir kişilik cetveli vardır, adı Cornell Index. Cornell Index'te soruların içinde, üstelik psikopati'yi ölçer bölümün içinde bir soru dikkati çeker; “Kendinize ait olmayan başarıları sahiplenir misiniz? Okul sıralarında envanteri dolduran birçok genç bu soruyu belki anlamaz bile (!) Geçer gider bu soruya “hayır” diyerek. Oysa böyle midir gerçek yaşamda?

Turgut Özal'ın iktidarı döneminde ulu Türk gücünün ispatı ve göstergesi için Türkiye'nin tanıtımı adına “global” düşünülerek Naim Süleymanoğlu biraz da 007 Bond filmlerine taş çıkartırcasına kaçırıldı. Şimdi “Cep Herkülü”nün tüm başarıları bizim. Olimpiyatlarda “Herkül” her ıkınışında tüm Türkiye hopluyor. Niye, onu biz mi yetiştirdik, başarı bizim mi? Bertholt Brecht, Kafkas Tebeşir Dairesi'nde bir bölüştürme yapar. Bölüşülen çocuktur. Çocuğun çevresine bir daire çizilir. Annesi bir kolundan, onu yetiştiren hizmetçi bir kolundan çeker. Çocuk kimindir? Onu yetiştirenin, emek verenin tabii. Ve öyle olur. Gelelim “Cep Herkülü”ne. O yetiştigi eğitim sistemi ve araştırmacı yapı içerisinde genel bir spor eğitiminin parçasıdır. Süleymanoğlu, ırkı Türk olsa da sosyalist Bulgaristan'ın bir ürünüydü, bizim değil. Şimdi biz, bize ait olmayan başarıları sahip çıkmıyor muyuz? Çıkıyoruz. “Olsun, neyse ne, o Türk ya, başarı bizimdir” diyenler her ne pahasına olursa olsun başarıya ulaşmayı önerenler çocuklarımıza doğru bir örnek mi oluyor; yoksa, “psikopat”, kötü ruhlu, iş tadamayan kandırıkçı bir insan örneği mi oluyorlar?

İş burada da kalmıyor tabii. Kişilik eğitime ve insana hiç saygı göstermeyen etiketçi, gösterişçi ve altyapısız yetişkinler bu kez

çocuklarını yetiştirirken yeni rezaletler sahneliyorlar.

İstanbul Erkek Lisesi girişlerinde bir İzmir torba öyküsü eğitim tarihine geçecek bir toplumsal psikopati öyküsüdür. İzmir torba, bitirim sokak tombalacılarının kaçak Marlboro karşılığı kumar oynatırken kullandıkları iki gözlü hileli torbanın adı. Her katılımcı eskiden tombalacıya sorardı, “torba İzmir mi ağbi?” Tabii ki hep İzmir’dir, ama sorulur işte. Ve İzmir torba bir eski eğitim kurumuna da girdi. “Başarı her ne pahasına olursa olsun bizim olmalı” diyen velilerce okula duvardan atladı İzmir torba. Şimdi bu velilerin çocuğu ne denli iyi öğrenim görürse görsün iyi bir eğitim mi alıyor acaba? Okul bahçesinde sözde çocuklarının geleceği adına motosikletli kuryeleri hopur hopur İstanbul sokaklarında zıplatan o “efendi” görünüşlü, sözde “tutarlı” insanlar hangi oyunu oynuyor? Kendileri sağlıklı mı, neyin peşindeler? Yıllardır sahne böyle ve onlara sorarsanız haklıdırlar: Çocuklarının geleceği için çalışıyorlar.

Bu beylere, bayanlara önce ülkenin ilkokulları yetmedi. İlkokullarda okuyan çocuklarının başarı ve ilgisi ile ilgilenmediler.

Okul öncesi eğitimle hele, hiç ilgilenmediler. Çocuklarının yemek sorununda, uyku sorununda, masturbasyon sorununda kendilerine toz kondurmayan insanlar anaokullarına gitmedi ya da okul öncesinde eğitimi red etti. İlkokulda araştırmacı eğitimi üfördü. Ve bir çözüm buldu: Dersane. Eğitim sistemimizin bu ünlü şikeli dopingi geldi İzmir torbadan önce. Şimdi bizde eğitim aşaması şöyle gidiyor: Anaokulu - dersane, ilkokul - dersane, ortaokul - dersane, lise - dersane. Hiç kimseye bu durum ters gelmiyor, eğer her durakta bu dersane mereti varsa okullar ne niyet için vardır. Gırgır dergisinde Behiç Pek’in karakterlerinden Muhlis Bey “Şeker yiyen ve toplu halde yaşayan canlılar” diyordu öğrenci çocuklar için. Ortalıkta gö-

zükmesinler diye mi gidiyorlar okula? Ama dersanesiz olmaz. Eğitimdeki bu yama hiç olmazsa yasal bir şike olarak girdi, sonra sınav sorunları çalındı, olmadı İzmir torba geldi. Peki sonra ne oldu? Geçtiğimiz yıl içinde bile İstanbul'da yabancı dille eğitim görmüş "kolej" mezun üniversiteli gençler sapır sapır eroinden döküldü. Şimdi nasıl şike yapacak bu aileler? Ancak Kur'an okuyarak! Öbür tarafta da İzmir torba var mı acaba?

Cahilseverlik Üstüne

18. yüzyılın sonlarında yaşayan Rousseau'nun yaşamını anlatan Russell, Batı Felsefesi Tarihi'nde "O zamanki dünyada öğretmenin hiçbir önemi yoktu, herkes öğretmen oluyordu. Öğretmen toplum tarafından pek saygı görmezdi" diyor.

Şimdi Türkiye'de 20. yüzyılın sonunda öğretmene verilen önem 18. yüzyıl Fransa'sından ne kadar farklı? devlet okullarında eğitim genel olarak dünyaya özenilen özelleştirme politikası içerisinde gittikçe çaptan düşüyor. Nitelikli eğitimciler özel okullara giderken devlet okullarındaki niteliklilerde demode insanlar olarak görülüyor. Araştırmacı, özverili eğitimciler devlet okullarında devletin güvencesiyle gittikçe rehavete düşerken eğitimde sınıfsal çizgi iyice kalınlaşıyor. Eğitimli ailelerin iyi eğitim gören çocukları ve eğitimsiz yoksul halkın kötü öğrenim ve eğitim alan çocukları. Halk eğitimi üst düzeylere dek çıkmışken her nedense terk noktasına gelindi. Devletin eğitimden çekilmesine alkış tutan insanlar eğitimde katkı payları ile başlayarak insanımıza okulları rehbersiz ve yontemsiz bıraktılar. Eğitimsiz, yoksul halk kesimi kendisine verilene razı, ancak eğitimciler rahatsız. Okullardaki şiddet olaylarında, uyuşturucu fırtınalarında köyden kente gelmiş eğitimciler ne varoş-

ların kültürünü tanımlayabiliyor ne de teşhis koyabiliyor. Sonuçta para kazanmak için ilköğretim okullarında açılan anasınıflarında okul öncesi eğitimden anlamayan müdürler yine para kazanmak için yeni öğretmenlerle sözleşmeye giderken rehberlik uzmanlarına gereksinim duymuyorlar. Okulu halka emanet etmek son aşamada tüm toplumların ödevidir. Hatta okulsuz toplum aşamasına ulaşmak bilinci eğitilmiş bir halkı hedefler. Ancak devlet ne için var? Halk içinse, halkın eğitim talebine yanıt vermeli. Halkın talep etmediği eğitimi de vermeli. Fabrikalarını satan devlet, okulları elinden çıkartırsa sadece eğitimsiz halkının denetçisi olup onu soyan ve denetleyen bir bekçiye dönüşecektir. Peki yine bir eğitim kurumu olarak tanımlanabilen cami niye özelleşmiyor? Din aracılığıyla devleti ele geçirmeye çalışan anlayış dinsel kurumları tamamen terk edip cemaatlara teslim edecekken, okullar terk edilip dinsel eğitim kurumları tüm giderleri ile devletin sırtına biniyor.

İçinde bulunduğumuz eğitimsel sıkıntı 1923'lerdeki kadar ciddi boyutlarda yeniden ele alınmadıkça okul diye elimizde çocuk hapisanelerinden başkaca bir şeyimiz kalmayacak. Araştırmacı eğitim, gerçekten ulusal eğitim, halkı üretime yönlerecek eğitim politikalarına dönülmedikçe bir devlet olma niteliği de zayıflatacaktır. Çocuklarını ABD'de okutan parlamentodan eğitim talebi olmayan halk hiçbir istekle bulunmadığı için şimdilik sorun yok. Rousseau, "Toplum Sözleşmesi"nde, "halk eğitilmiş olmadıkça çoğulcu yöntemle yapılan demokratik bir çözüm de yoktur" der. Cahil kalan bir halkın seçimi elbette kendi çıkarına olmayacaktır, ancak halkı cahil bırakan devletin de uzun süreli yaşamayacağı bir gerçektir. Bu sorunsalı çözmek yine eğitilmiş halk kesimine ve eğitimcilere düşmektedir. ABD'de ve Avrupa'da çocukları okutanların halkın eğitimine verdikleri önem artık açık.

Baba Bana Demokrasi Al

Demokrasi denilen olgu Batı Felsefesi ile içli dışlı olmaya başladığımızdan bu yana söyleşilerimize bulaştı. Demokrasi, şehir devletlerinde özgür olan insanların özgür konuşma ve davranma hakkı. Doğal ki, davranış devletin varlığını zedelememeli! Zeus'un Tanrılar katı Olimpos'ta ne demokratiktir her şey. Yine de başkalarının söylediklerinin dışına çıkılırsa Kafkasya'da kartallara ciğerini yedirmek olasılığı vardır. Batı şehir devletlerindeki sınıfsal düzenini Fransız İhtilali ile çağa uyarlamış ve ardından yeni bir sınıfsal devrimin baskısıyla bir sonraki evre geçmiştir. Krallarla din adamlarının dahi çıkar kavgalarına sahne olan Batı'da, bireyin isteklerinin, özgürlüğünün, korunurluğunun, güvenliğinin çizgileri geliştikçe demokrasi denilen tatlı meyve tüm herkese nasip olmuştur. .

Demokrasinin babalarından biri de Fransız İhtilali sürecinde yer alan Rousseau'dur. Bugün modern eğitilimin de öncülerinden olan Rousseau'nun insanın özgürlüğünü savunan bir devrimde bulunması hiç de tesadüf değildir.

Bir demirci için ateş örs ve çekiç ne denli gerekliyse eğitim ve insan için demokrasi o denli gereklidir. Eğitim süreci hataları da içine alan uygulamaları ile inanı geliştiren bir evredir. Ne zamandır bu eğitim süreci? Tüm yaşam boyu. Eğer bir ülkede söz büyüğün şu küçüğünse, insanlar çocuklarını yere yemek dökmesin diye ağzına besliyorsa, çarşıda pazarda "yaramazlık" yapmasın diye prangalı gibi elinden tutup dolaştırıyorsa, ergenlik döneminde çocuğunun arkadaşlarını MİT ajanı gibi takip edip yasaklar koyuyorsa, çocuğuna güvenmiyorsa o devlette demokrasi aynen öyledir; söz büyüğündür; söz ve düşünce özgürlüğü devlet güvenliği sarsılmasın diyerek verilmez; insanlar sıkı kontrol altında tutulur ve demokrasi de ol-

maz. Yılların Devlet'i Aliye-i Osman-i'sinden ne kadar uzaktayız? Bir arpa boyu. Arpa boyu önemli bir boydur, küçümsenemez. Zihin engellilerin tüm eğitim ve fizyoterapileri, onlara harcanan onca emek, hep bir arpa boyu içindir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana demokrasi anlayışında önemli gelişmeler olmuştur. Ama yine okullarda dayak vardır. Yine okullarda öğrencinin söz hakkı sıfırdır. Evde de farklı değildir, sosyal yaşamda hiç farklı değildir. Demokrasinin kalesi okullarda halkın yönetimi düşük düzeydedir. Okulun çevreye katılımı sıfırdır. Okulun halk eğitim organı aileye uzanamayacak kadar güdüktür. Aile ve okul, çocuklarımızı bastırmak, yaratıcılıklarını, sosyal gelişimlerini engellemek için and içmiş gibidir. Çıkan yasalarla demokratik olmak çok zordur. Demokratik olması gerekenen küçük birim ailedir ve sonra okuldur. Bu küçük ocaklarda ateş yanmadıkça, nefes alınmadıkça her yerin karanlık olmasından doğal ne olabilir ki. Televizyon karşısında çekirdek çitlerken öğrenci eylemlerine tükürenlerin, iş yerlerinde ve okullarında gördükleri "Gençliğe Hitabe" bir şeyler söylemeli. Gencimize, çocuğumuza öğrettiklerimize güvenmeliyiz; sözü onlara vermeliyiz. Halk eğitiminin 200 yıllık kısa tarihi ile Fatih'e 21 yaşında İstanbul'u aldırان aristokrat eğitimini yakalayabilecek aygıtlara sahibiz. Çocuklarımızın eğitimlerine, eğitim sorunlarına polisiye yanaşmamız bir utançtır. Okul bıçaklamalarını, okullardaki uyuşturucu sorunlarını polise paslamakla, evde masturbasyon yapan çocuğunu dövmek arasında bir fark yoktur. Evimize beyaz eşya kadar demokrasi gereklidir. Baba artık eve demokrasi almalıdır!

okul öncesi eğitimde yetişkin yanlışları üzerine

yetişkinler imparatorluğu

Sarp Bengü

Biz büyükler kendi hareket yeteneğimizi, kendi düşünce biçimimizi, dünyaya bakış açımızı çocuklarda görmek istiyoruz.

Ne çare, gerçek böyleyken eğitimcilerden de bu egemen davranış biçimlerini ve çocuğu bizlere yakınlaştıracak bilgileri öğretecek davranışları kazandırmayı istiyoruz. Zavallı eğitimciler çaresiz, topluma egemen olan, kendi yaşamlarını, kendi geçimlerini sağlayan yetişkinlerden yana olsalar içleri elvermiyor, çocuklardan yana olsalar yetişkinler izin vermiyor. Yukarı tükürseler bıyık, aşağı tükürseler sakal.

ISBN 975-308-013-1

9 789753 080132